

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

Π.Μ.Σ. «Βιώσιμη Λογιστική, Χρηματοοικονομική και Διακυβέρνηση»
MSc “Sustainable Accounting, Finance and Governance”

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
«ESG and Banking Sector»

ΓΕΩΡΓΙΑ Ν. ΞΥΝΟΛΑΓΑ
ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ ΝΕΡΑΝΤΖΙΔΗΣ

Λάρισα, Φεβρουάριος 2024

Υπεύθυνη Δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του Π.Μ.Σ. «Βιώσιμη Λογιστική, Χρηματοοικονομική και Διακυβέρνηση», του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Λάρισα, Ιανουάριος, 2024.

Υπογραφή

Γεωργία Ν. Ξυνογαλά

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον επόπτη καθηγητή μου κ. Νεραντζίδη Μιχαήλ για την πολύτιμη καθοδήγησή του στην εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας μου.

Φυσικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για την στήριξη και την θαλπωρή τους σε όλη την πορεία μου τόσο στην ολοκλήρωση των σπουδών μου όσο και στην προσωπική μου ζωή που με το ήθος και τον χαρακτήρα τους υπήρξαν σύμβολο και έμπνευση μια εμένα.

Ειλικρινά, τους ευχαριστώ όλους και καθένα ξεχωριστά.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός: Κύριος σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του αντίκτυπου των ESG στον τραπεζικό τομέα.

Υλικό - Μέθοδος: Η παρούσα εργασία εδράζεται στη μεθοδολογία της Δομημένης Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης. Η αναζήτηση της αρθρογραφίας πραγματοποιήθηκε με λέξεις κλειδιά σε τρεις βιβλιογραφικές βάσεις δεδομένων όπου και επιλέγηκαν 43 μελέτες από 31 περιοδικά, 16 από την Scopus, 9 από το Web of Science και 18 από την Google Scholar, με χρονικό εύρος δημοσίευσης τα έτη 2019 - 2023, με υψηλή απήχηση σύμφωνα με την AJG 2021 και ABDC 2023. Οι 43 μελέτες περιελάμβαναν έρευνες σε ένα συνολικό δείγμα 6.025 τράπεζων που κάλυπταν χρονικά τα τελευταία 35 έτη, από το 1986 έως και το 2023. Οι 43 μελέτες κατηγοριοποιούνται σε 4 επιστημονικούς κλάδους, ειδικά οι 6 (14%) στη Λογιστική, οι 8 (18,6%) στην Ηθική – ΕΚΕ, οι 19 (44,2%) στα Χρηματοοικονομικά και οι 10 (23,3%) στην Διεθνή Επιχειρηματική / Στρατηγική, Διοίκηση και Οργανωτική Συμπεριφορά. Αναφορικά με την γεωγραφική προέλευση οι 26 από τις 43 μελέτες (60,46%) διεξήχθησαν στην Ευρώπη, οι 8 (18,6%) στην Ασία, οι 5 (11,63%) στην Αμερική, οι 3 (6,97%) στην Ωκεανία / Αυστραλία και μία (2,33%) στην Αφρική. Οι μελέτες προήλθαν από 18 διαφορετικές χώρες, η χώρα με μεγαλύτερη εκπροσώπηση ήταν η Ιταλία με 11 μελέτες (25,58%), οι ΗΠΑ με 5 (11,63%) και το Ηνωμένο Βασίλειο με 4 (9,3%).

Αποτελέσματα: Η εστίαση των 43 μελετών τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα είναι διττή, με τις 14 μελέτες (32,55%) να αναδεικνύουν τον αρνητικό και 29 μελέτες (67,45%) τον θετικό αντίκτυπο. Οι μελέτες ανέδειξαν χαρακτηριστικές παραμέτρους οι οποίες συσχετίζονταν με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα, όπως ο Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας (16 μελέτες, 37,21%, 1.862 τράπεζες), «Υπεύθυνη» / Βιώσιμη Τραπεζική (6 μελέτες, 13,95%, 998 τράπεζες), Κερδοφορία (2 μελέτες, 4,65%, 527 τράπεζες), Κίνδυνοι (5, 11,63% 1285 τράπεζες), Σταθερότητα (1 μελέτη, 2,33%, 84 τράπεζες), Φήμη (1 μελέτη, 2,33%, 13 τράπεζες), Χρηματοοικονομική Ανάπτυξη (1 μελέτη, 2,33%, 224 τράπεζες), Χρηματοοικονομική Απόδοση (9 μελέτες, 20,93%, 815 τράπεζες) και Αγοραία ή Χρηματιστηριακή Αξία Τραπεζών (2 μελέτες, 4,65%, 217 τράπεζες). Μέσω των ESG οι τράπεζες ενισχύουν την χρηματοοικονομική ανάπτυξη και απόδοσή τους και την χρηματιστηριακή τους αξία, επωφελούνται από μια ενδεχόμενη

διασφάλιση της μελλοντικής σταθερότητας και βιωσιμότητάς τους, της καλής φήμης, της αύξησης της κερδοφορίας τους, της θετικής απόδοσης της υιοθέτησης της βιώσιμης / «υπεύθυνης» τραπεζικής αλλά και της ισχυροποίησής τους έναντι συστημικών και τραπεζικών κινδύνων, υψηλών λειτουργικών κοστών και φαινομένων του «Πράσινου Ξεπλύματος» και «Κοινωνικού Ξεπλύματος».

Συμπεράσματα: Τελικά, η φιλοσοφία ESG που προσανατολισμένη στον σεβασμό στο περιβάλλον, στην κοινωνική υπευθυνότητα και στην εταιρική διακυβέρνηση αποτελεί μια αξιακή συνθήκη που ενσωματώνεται στην εταιρική κουλτούρα των σύγχρονων τραπεζών και έχει πολύ μεγάλο αντίκτυπο στον τραπεζικό τομέα. Μελλοντική έρευνα προτείνεται ώστε να αναδείξει περισσότερη πληροφόρηση αναφορικά με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα στην πορεία των ετών.

Λέξεις Κλειδιά: *ESG (Περιβάλλον, Κοινωνία, Διακυβέρνηση), Τραπεζικός Τομέας, Χρηματοοικονομική Απόδοση, Αγοραία ή Χρηματιστηριακή Αξία, Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική, Σταθερότητα, Κερδοφορία, Κίνδυνοι.*

ABSTRACT

Purpose: The main purpose of this paper is to investigate the impact of ESG in the banking sector.

Methodology: This work is based on the Structured Bibliographic Review methodology. The article search was carried out using key words in three digital bases of published research where 43 studies were selected from 31 journals, 16 from Scopus, 9 from Web of Science and 18 from Google Scholar, with a publication date of 2019 – 2023. The studies had a high methodological evaluation according to AJG 2021 & ABDC 2023. The 43 studies were cited a total of 3,958 times and 1,431.28 times in annual average on the Google Scholar platform. The studies were carried out in a total sample of 6,025 banks, the duration of the surveys covered a range of 35 years, from 1986 to 2023, with an average duration of the surveys of 10.02 ± 7.156 years. The 43 studies are categorized into 4 scientific branches, especially 6 (14%) in Accounting, 8 (18.6%) in Ethics - CSR, 19 (44.2%) in Finance and 10 (23.3%) in International Business / Strategy, Management and Organizational Behavior. In terms of geographic origin, 26 of the 43 studies (60.46%) were conducted in Europe, 8 (18,6%) in Asia, 5 (11.63%) in the America, 3 (6,97%) in Oceania / Australia and one (2.33%) in Africa. The studies came from 18 different countries, the most represented country being Italy with 11 studies (25.58%), the USA with 5 (11.63%) and the UK with 4 (9.3%).

Results: The focus of the 43 studies on the impact of ESG on the banking sector is twofold, with 14 studies (32.55%) highlighting the negative and 29 studies (67.45%) the positive impact. The studies highlighted characteristic parameters that were associated with the impact of ESG in the banking sector, such as the Financial / Banking Sector (16 studies, 37.21%, 1,862 banks), "Responsible" / Sustainable Banking (6 studies, 13.95%, 998 banks), Profitability (2 studies, 4.65%, 527 banks), Risks (5, 11.63% 1285 banks), Stability (1 study, 2.33%, 84 banks), Reputation (1 study, 2.33%, 13 banks), Financial Development (1 study, 2.33%, 224 banks), Financial Performance (9 studies, 20.93%, 815 banks) and Bank Market or Stock Value (2 studies, 4, 65%, 217 banks). Through ESG banks enhance their financial growth and performance and their stock market value, they benefit from a possible guarantee of their future stability and sustainability, their good reputation, their profitability increase, the positive return of the adoption of sustainable /

"responsible " of banking but also of their strengthening against systemic and banking risks, high operating costs, "Greenwashing" and "Social Wash".

Conclusions: Finally, the ESG philosophy oriented towards respect for the environment, social responsibility and corporate governance is a value condition that is integrated into the corporate culture of modern banks and has a very large impact on the banking sector. Future research is suggested to reveal more information regarding the impact of ESG on the banking sector over the years.

Keywords: *ESG (Environment, Society, Governance), Banking Sector, Financial Performance, Market or Stock Value, Sustainable / Responsible Banking, Stability, Profitability, Risks.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ABSTRACT	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	10
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12
1. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	15
1.1. Εισαγωγή στα ESG	15
1.2. Διείσδυση ESG στον Τραπεζικό Κλάδο	17
2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ: ΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗΣ	19
2.1. Σημαντικότητα & Σκοπός Δομημένης Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης	19
2.2. Πρωτόκολλο Δομημένης Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης	20
2.3. Ερευνητικά Ερωτήματα	22
2.4. Διαδικασία Αναζήτησης Τεκμηρίων	25
3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	39
3.1. Ανάπτυξη Έρευνας για τον Αντίκτυπο των ESG στον Τραπεζικό Τομέα	39
3.1.1. Πλήθος Μελετών Ανά Έτος, Περιοδικό & Επιστημονικό Κλάδο	39
3.1.2. Αντίκτυπος (Impact) Μελετών: Google Scholar Citations & CPY	47
3.1.3. Ταξινόμηση Περιοδικών κατά AJG 2021 & ABDC 2023	52
3.1.4. Πλήθος Μελετών ανά Γεωγραφική Περιοχή & Χώρα Προέλευσης κατά MSCI	53
3.2. Εστίαση και Κριτική Βιβλιογραφίας για τον Αντίκτυπο των ESG στον Τραπεζικό Τομέα ..	56

3.2.1. Μεθοδολογικά Στοιχεία Μελετών: Τύπος Ερευνητικής Μεθόδου, Δείγμα Τραπεζών, Χρονική Περίοδος Διεξαγωγής Έρευνας	56
3.2.2. Εστίαση Μελετών στην Επιρροή του Αντίκτυπου των ESG στον Τραπεζικό Τομέα	59
3.2.2.1. Αρνητική Επιρροή.....	59
3.2.2.2. Θετική Επιρροή	61
3.2.3. Εστίαση Μελετών σε Χαρακτηριστικές Παραμέτρους που Συσχετίζονται με τον Αντίκτυπο των ESG στον Τραπεζικό Τομέα	63
3.2.4. Κριτική ευρημάτων μελετών για τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα	65
3.2.4.1. Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας (Banking Sector).....	65
3.2.4.2. Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική (Sustainable / Responsible Banking)	69
3.2.4.3. Κερδοφορία (Profitability)	70
3.2.4.4. Κίνδυνοι (Risks)	71
3.2.4.5. Σταθερότητα (Stability)	72
3.2.4.6. Φήμη (Reputation)	73
3.2.4.7. Χρηματοοικονομική Ανάπτυξη (Financial Development).....	73
3.2.4.8. Χρηματοοικονομική Απόδοση (Financial Performance).....	73
3.3. Μελλοντική ερευνητική Κατεύθυνση για τον Αντίκτυπο των ESG στον Τραπεζικό Τομέα	76
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	84
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	93
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	94

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Καταγραφή Μελετών & Εξαγωγή Δεδομένων	30
Πίνακας 2. Πλήθος Μελετών Αντίκτυπου ESG στον Τραπεζικό Τομέα ανά Έτος, 2019 - 2023.....	40
Πίνακας 3. Μελέτες Ανά Περιοδικό & Επιστημονικό Κλάδο	41
Πίνακας 4. Μελέτες Ανά Περιοδικό (N, %).....	45
Πίνακας 5. Επιστημονικός Κλάδος Ανά Περιοδικό (N, %)	46
Πίνακας 6. Αντίκτυπος (Impact) Μελετών: Google Scholar Citations & CPY.....	48
Πίνακας 7. Ταξινόμηση Περιοδικών κατά AJG 2021 & ABDC 2023	52
Πίνακας 8. Ταξινόμηση Μελετών ανά Γεωγραφική Περιοχή	53
Πίνακας 9. Πλήθος μελετών ανά χώρες ταξινομημένες σύμφωνα με τον MSCI.....	55
Πίνακας 10. Μεθοδολογικά στοιχεία μελετών: Τύπος ερευνητικής μεθόδου.....	57
Πίνακας 11. Μεθοδολογικά στοιχεία μελετών: Πλήθος μελετών ανά έτος δημοσίευσης & επιστημονικό κλάδο.....	58
Πίνακας 12. Μεθοδολογικά στοιχεία μελετών: Χρονική περίοδος διεξαγωγής έρευνας & δείγμα τραπεζών	58
Πίνακας 13. Εστίαση μελετών σε χαρακτηριστικές παραμέτρους που συσχετίζονται με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα	64

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1. Πρωτόκολλο Ανασκόπησης	21
Σχήμα 2. Πλήθος Μελετών Αντίκτυπου ESG στον Τραπεζικό Τομέα ανά Έτος, 2019 - 2023.....	40
Σχήμα 3. Ταξινόμηση Περιοδικών κατά AJG 2021 & ABDC 2023	52
Σχήμα 4. Αναπαράσταση Ερευνητικών Παραμέτρων.....	65

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία με τίτλο «ESG and Banking Sector» σκοπεύει να αναδείξει τη διασύνδεση των παραγόντων ή κριτηρίων ESG με τον τραπεζικό κλάδο. Η χρηματοπιστωτική αγορά αποτελεί έναν από τους πλέον δυναμικούς πόλους της παγκόσμιας οικονομίας και η αναβάθμισή της απαιτεί τη στροφή των τραπεζικών ιδρυμάτων προς την υιοθέτηση και εφαρμογή πρακτικών τέτοιων που να ισοδυναμούν με ολιστικά σχέδια αειφόρου ανάπτυξης και περιφρούρησης του περιβάλλοντος, της κοινωνίας και της εταιρικής διακυβέρνησης (Bruno & Lagasio, 2021; El Khoury, Nasrallah, & Alareeni, 2023; Yuen et al., 2022; Rastogi & Singh, 2022).

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία εδράζεται στην μεθοδολογία της Δομημένης Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης (Structured Literature Review, SLR) και αναδεικνύει σημαντικά αποτελέσματα σχετικά το υπό εξέταση ζήτημα του αντίκτυπου των ESG στον τραπεζικό τομέα. Η παρούσα SLR πραγματεύεται στοιχεία αναφορικά με τη φιλοσοφία των ESG η οποία είναι προσανατολισμένη προς τον σεβασμό στο περιβάλλον, την κοινωνική υπευθυνότητα και την Εταιρική Διακυβέρνηση και Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη που έχει αποτελέσει μέρος του συστήματος αξιών και κουλτούρας των σύγχρονων τραπεζικών ιδρυμάτων (Ersoy et al., 2022; Gillan, Koch & Starks, 2021).

Ο κύριος σκοπός της παρούσας SLR αποτελεί η διερεύνηση του αντίκτυπου των ESG στον τραπεζικό τομέα. Τα τρία κύρια ερευνητικά ερωτήματα στα οποία έρχεται να δώσει απαντήσεις η παρούσα SLR είναι το «Πώς αναπτύσσεται η έρευνα για τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα;», «Ποια είναι η εστίαση και η κριτική της βιβλιογραφίας στον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα;» και «Ποιο είναι το μέλλον της έρευνας σχετικά με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα;». Πιο ειδικά η εκπόνηση της SLR επιχειρεί την εμβάθυνση στη διεξόδυση των ESG στον τραπεζικό τομέα διερευνώντας τη διασύνδεσή τους με την οργάνωση και τη διοίκηση των ιδρυμάτων του χρηματοοικονομικού / τραπεζικού τομέα, την «υπεύθυνη» / βιώσιμη τραπεζική, τη κερδοφορία, τους τραπεζικούς κινδύνους, την σταθερότητα, τη φήμη, τη χρηματοοικονομική ανάπτυξη, τη χρηματοοικονομική απόδοση και την αγοραία ή χρηματιστηριακή αξία τραπεζών.

Η παρούσα εργασία συμβάλει στην παρουσίαση της βιβλιογραφίας της τελευταίας πενταετίας, παρέχοντας μια πληροφόρηση σχετικά με τον τρόπο που έχει αναπτυχθεί στο ερευνητικό πεδίο το θέμα της διεξόδυσης των ESG στον Τραπεζικό Τομέα και αποδίδοντας μια συσσωρευμένη

γνώση στο υπό εξέταση θέμα και μια πολύτιμη κατεύθυνση στους μελετητές και στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, αλλά και τους ενδιαφερόμενους φορείς. Επίσης, η παρούσα SLR εντόπισε θέματα που παραμένουν ανεξερεύνητα και προτείνει μια μελλοντική ερευνητική προσπάθεια με ανασκόπηση ερευνητικών εργασιών που θα συμβάλλει στο μέλλον της επιστημονικής βιβλιογραφίας. Τελική επιδίωξη της παρούσας SLR είναι η διεξαγωγή μιας συνολικά αξιόπιστης ερευνητικής προσπάθειας ώστε να προκύψουν συμπεράσματα που θα ενισχύσουν την υπάρχουσα γνώση στο υπό εξέταση θέμα.

Η όλη αυτή προσπάθεια αποτυπώνεται στο παρών έγγραφο μέσα από πέντε κύριες ενότητες που είναι αφιερωμένες στην Βιβλιογραφική Ανασκόπηση του θέματος των ESG στον Τραπεζικό Τομέα, στην Μεθοδολογία, η οποία περιλαμβάνει τέσσερις υποενότητες σχετικά με τη σημαντικότητα και τον σκοπό της Δομημένης Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης (SLR), το Πρωτόκολλο της SLR, τα ερευνητικά ερωτήματα και τη διαδικασία της αναζήτησης των τεκμηρίων, στην ενότητα των Αποτελεσμάτων που περιλαμβάνει τρεις υποενότητες. Εδώ σημειώνεται πως ενότητα των Αποτελεσμάτων διακρίθηκε σε τρεις υποενότητες. Η πρώτη υποενότητα σχετικά με την ανάπτυξη της έρευνας για τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα περιελάμβανε το πλήθος των μελετών ανά έτος, περιοδικό και επιστημονικό κλάδο, τον αντίκτυπο (impact) των μελετών με τη χρήση των δεικτών των αναφορών στην πλατφόρμα της Google Scholar (Google Scholar Citations) και του μέσου όρου των αναφορών ανά έτος (Citations Per Year), την ταξινόμηση των περιοδικών από όπου προέρχονταν οι μελέτες κατά AJG 2021 & ABDC 2023, το πλήθος των μελετών ανά γεωγραφική περιοχή και χώρα προέλευσης κατά MSCI (Morgan Stanley Capital International). Η δεύτερη υποενότητα της εστίασης και κριτικής της βιβλιογραφίας για τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα περιελάμβανε τα μεθοδολογικά στοιχεία των μελετών (τύπος ερευνητικής μεθόδου, δείγμα τραπεζών, χρονική περίοδος διεξαγωγής έρευνας), την εστίαση των μελετών στην θετική και αρνητική επιρροή του αντίκτυπου των ESG στον τραπεζικό τομέα και την εστίαση των μελετών σε εννέα χαρακτηριστικές παραμέτρους που συσχετίζονται με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα και την κριτική των ευρημάτων των μελετών για τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα σε μια ενδελεχή ανάλυση των εννέα παραμέτρων και ειδικότερα του Χρηματοοικονομικού / Τραπεζικού Τομέα (Banking Sector), της Βιώσιμης / Υπεύθυνης Τραπεζικής (Sustainable / Responsible Banking), της Κερδοφορίας (Profitability), των Κινδύνων (Risks), της Σταθερότητας (Stability), της Φήμης (Reputation), της Χρηματοοικονομικής Ανάπτυξης (Financial Development), της

Χρηματοοικονομικής Απόδοσης (Financial Performance) και της Αγοραίας ή Χρηματιστηριακής Αξίας των Τραπεζών (Shock Market Value). Η τρίτη υποενότητα είναι αφιερωμένη στη μελλοντική ερευνητική κατεύθυνση για τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα. Η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση Συμπερασμάτων και Προτάσεων.

1. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

1.1. Εισαγωγή στα ESG

Ως απάντηση στα ολοένα και πιο σοβαρά προβλήματα αειφόρου ανάπτυξης στο περιβάλλον, την κοινωνία και τη χρηματοπιστωτική αγορά, διεθνείς οργανισμοί και επιχειρήσεις παγκοσμίως έχουν υιοθετήσει το ESG ως ένα ολιστικό σχέδιο δράσης βιώσιμης ανάπτυξης ή διαφορετικά ενός αειφόρου και ολοκληρωμένου πλαισίου ανάπτυξης της ανθρώπινης κοινωνίας. Το ESG εσωκλείει περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς παράγοντες και παράγοντες διακυβέρνησης οι οποίοι διαμορφώνουν ένα προβλεπτικό μοντέλο για την αξιολόγηση της μελλοντικής οικονομικής ανταποδοτικότητας, της χρηματιστηριακής απόδοσης, της προστιθέμενης αξίας της επιχείρησης, της κερδοφορίας της και της κοινωνικής επιρροής της, στοιχεία σημαντικά για την προσέλκυση «υπεύθυνων» επενδύσεων με κοινωνικά και περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένο πρόσημο (Li et al., 2021).

Στους περιβαλλοντικούς παράγοντες περιλαμβάνονται περιβαλλοντικά ζητήματα όπως είναι η κλιματική αλλαγή, οι εκπομπές άνθρακα, η χρήση φυσικών πηγών ενέργειας, η μόλυνση του περιβάλλοντος, η διαχείριση των απορριμμάτων, ο οικολογικός σχεδιασμός, η κατανάλωση ενέργειας και η καινοτομία σε φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα και υπηρεσίες. Στους κοινωνικούς παράγοντες περιλαμβάνονται οι εργασιακές σχέσεις, η ισότητα στις επαγγελματικές ευκαιρίες, ο σεβασμός στην διαφορετικότητα, η ποικιλομορφία των εργαζομένων, οι συνθήκες εργασίας που να διασφαλίζουν την ασφάλεια και την υγεία, η ποιότητα των προϊόντων / υπηρεσιών, η χρήση ή μη παιδικής εργασίας, οι φιλανθρωπικές δράσεις, οι κοινωνικές επιπτώσεις. Οι παράγοντες εταιρικής διακυβέρνησης εσωκλείουν την υιοθέτηση κανόνων και αρχών ηθικής και δεοντολογίας στην επιχειρηματική πρακτική, διαφάνεια και αποκάλυψη οικονομικών δεδομένων και ποικιλομορφία στη δομή του ΔΣ (Iazzolino et al., 2023).

Όπως αναφέρει η EBA (European Banking Authority, Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών), οι παράγοντες ESG είναι «*περιβαλλοντικά, κοινωνικά ή θέματα διακυβέρνησης που μπορεί να έχουν θετικό ή αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομική απόδοση ή τη φερεγγυότητα μιας οντότητας, κράτους ή ατόμου*» (EBA, 2021, 28). Επομένως, το ESG είναι ένα πρότυπη στρατηγική που χρησιμοποιείται από

επενδυτές για την αξιολόγηση της εταιρικής συμπεριφοράς και της μελλοντικής οικονομικής απόδοσης μιας επιχείρησης ώστε να την εμπιστευτούν και να την χρηματοδοτήσουν (Abhayawansa, & Tyagi, 2021).

Δεδομένου ότι η αρχή ESG προτάθηκε επίσημα το 2004, εφαρμόζεται ενεργά στην Ευρώπη, την Αμερική και άλλες ανεπτυγμένες χώρες. Μια σειρά από επιτεύγματα προάγουν την ανάπτυξη και την ωριμότητα των περιβαλλοντικών, κοινωνικών παραγόντων και παραγόντων διακυβέρνησης. Καθώς το ESG αλλά και τα επιμέρους στοιχεία του, όπως η καθιέρωση του συστήματος αξιολόγησης ESG, τα πρότυπα γνωστοποίησης ESG και το σύστημα δεικτών ESG, «χτίζονται» ένα νέο πρότυπο βιώσιμης ανάπτυξης για τις σύγχρονες επιχειρήσεις. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στο ESG το οποίο γίνεται σταδιακά «mainstream» και έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον των τραπεζών από όλο τον κόσμο (Jebe, 2019). Ο Patel (2018) αναφέρει σε μια δημοσίευσή του πως τα ESG αποτελούν τη νέα τάση στους τραπεζικούς κύκλους. Μάλιστα, επικαλείται τις Αρχές του ΟΗΕ για Υπεύθυνες Επενδύσεις οι οποίες απέδωσαν επενδυτικά κεφάλαια 50 τρισεκατομμυρίων δολαρίων, για το 2016, παγκοσμίως, ως αποτέλεσμα της επιλογής των επενδυτών να συμβουλευτούν τα κριτήρια ESG, οι οποίες θα ξεπεράσουν τα 53 τρισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ έως το 2025, αντιπροσωπεύοντας περισσότερο από το ένα τρίτο των παγκόσμιων περιουσιακών στοιχείων υπό διαχείριση (Serafeim et al., 2019). Καθώς φάνηκε πως οι γνωστοποιήσεις πληροφοριών ESG από τις τράπεζες σχετίζεται με οικονομικά σημαντικές επιπτώσεις, όπως χαμηλότερο το κόστος κεφαλαίου και υπεραπόδοση των επενδυμένων κεφαλαίων. Όπως και ο Khemir (2019) σε άρθρο του στο International Journal of Emerging Markets αναφέρει πως τα κριτήρια ESG λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από τους κύριους θεσμικούς επενδυτές και τους κατευθύνουν ώστε να λάβουν αποφάσεις για την κατανομή των επενδύσεων σε συνδυασμό με τα οικονομικά κριτήρια.

1.2. Διείσδυση ESG στον Τραπεζικό Κλάδο

Τα ESG έχουν παρεισφρήσει στον τραπεζικό κλάδο με την υπευθυνότητα να αναδεικνύεται σε επίπεδο διάθεσης πράσινων / κοινωνικών τραπεζικών προϊόντων / χαρτοφυλακίων, περιφρούρησης των εργασιακών σχέσεων, ποικιλομορφίας και ανεξαρτησία του διοικητικού συμβουλίου (Miranda et al., 2023) και διαφάνειας χρηματοοικονομικών στοιχείων που να μαρτυρούν την αληθή λειτουργική και χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζών (Buallay, 2019; Yoo, & Managi, 2022). Τα ESG διασυνδέονται με τους χρηματιστηριακούς δείκτες των τραπεζών και ειδικότερα οι υψηλές βαθμολογίες ESG αναδεικνύουν βελτιωμένη χρηματιστηριακή αξία των μετοχών αλλά και της εταιρικής αξία τους (Shanaev & Ghimire, 2021; Azmi et al., 2021), στοιχείο που οδηγεί με αυξημένες μελλοντικές ταμειακές ροές, αποφυγή συστημικών κινδύνων (Cerqueti et al., 2021; Cerqueti et al., 2022, Aevos et al., 2023), μεγέθυνση του όγκου των επενδυτικών αποδόσεων αλλά και προσελκύσεων νέων επενδυτών, αύξηση ανταγωνιστικότητας και κερδοφορίας, όπως παραδειγματικά εντοπίζεται στις κινεζικές τράπεζες, οι οποίες υιοθετούν τα ESG προκειμένου να ενισχύσουν τη λειτουργική αποτελεσματικότητα και να προωθήσουν την ανάπτυξη υψηλής ποιότητας της κοινωνικής οικονομίας της χώρας τους (Ji et al., 2023). Μάλιστα, υψηλότερες βαθμολογίες ESG έχει διαπιστωθεί πως μειώνουν τους λειτουργικούς κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες (Galletta et al., 2023) αλλά και ότι τα ESG αποτελούν δείκτες για την πρόβλεψη τυχόν χρηματοοικονομικής δυσχέρειας των τραπεζικών ιδρυμάτων (Citterio & King, 2023).

Τα ESG διασυνδέονται με την «Υπεύθυνη» τραπεζική και τις «Υπεύθυνες» Επενδύσεις με τις τράπεζες που τα υιοθετούν να δεσμεύονται να απορρίπτουν συναλλαγές τραπεζιτικής που δεν ευθυγραμμίζονται με περιβαλλοντικά, κοινωνικά και ηθικά πρότυπα και να αναπτύσσουν τραπεζικές πρακτικές με στόχο την βιώσιμη περιβαλλοντική, κοινωνική και εταιρική ανάπτυξη (Alimova, Berdieva & Sharai, 2023). Βέβαια, οι κίνδυνοι που διασυνδέονται με το ESG στον τραπεζικό κλάδο είναι πολλαπλοί όπως η παραπλάνηση της πράσινης ταυτότητας των τραπεζικών προϊόντων μέσω «Greenwashing» (Gigante, Greggio & Cerri, 2023), η διαφοροποίηση στην μεθοδολογία υπολογισμού των βαθμολογιών ESG των τραπεζών από τις διεθνώς αναγνωσμένων οργανισμών πιστοποίησης ESG Score, όπως οι MSCI, Morningstar, Bloomberg, FTSE Russell, S&P Global κ.ά. (Di Tommaso & Thornton, 2020) και η ηθική στην επενδυτική χρηματοδότηση επιχειρήσεων που ακολουθούν τα κριτήρια ESG (Guisande et al., 2023). Τέλος, η υιοθέτηση των

ESG από τις ελληνικές συστηματικές τράπεζες είναι ένα ενδιαφέρον πεδίο προ διερεύνηση (Kalfaoglou, 2021).

Μεγάλος αριθμός μελετών έχει εντοπίσει πως τα κριτήρια ESG και ειδικά μια υψηλή βαθμολογία ESG επηρεάζει θετικά τη χρηματιστηριακή απόδοση των τραπεζών, καθώς οι επενδυτές πιθανότατα να τις προτιμούν, με αποτέλεσμα τη συνεχή ροή της χρηματοδότησης να μειώνει τα λειτουργικά κόστη και επιφέρει κέρδη (Takahashi & Yamada, 2021). Αν και ορισμένοι ερευνητές εγείρουν ερωτήματα και εκδηλώνουν ανησυχίες για το πως διαμορφώνεται μια τελική βαθμολογία ESG για μια τράπεζα και συνιστούν δίδεται προσοχή όταν χρησιμοποιείται ως αξιολογητικό κριτήριο καθώς υπάρχει περίπτωση να μην αντιπροσωπεύουν την μακροχρόνια χρηματοοικονομική απόδοση και βιωσιμότητα ενός τραπεζικού ιδρύματος (Clément, Robinot & Trespeuch, 2023). Επίσης, προβληματίζει το γεγονός πως ορισμένες επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τις γνωστοποιήσεις ESG ως μέσο μάρκετινγκ ώστε να επωφεληθούν της υψηλής βαθμολογίας, καθώς η οικονομική τους απόδοση ενέχει υψηλό χρηματοοικονομικό κίνδυνο, όπως για παράδειγμα οι φαρμακευτικές επιχειρήσεις (Paolone et al., 2022; Mihaiu et al., 2021), οι επιχειρήσεις στον κλάδο της συμβατικής ενέργειας (Kumar, 2023), των πετρελαιοειδών και φυσικού αερίου (Ramírez-Orellana et al., 2023) για να προσελκύσουν την χρηματοδότηση από τραπεζικά ιδρύματα. Μια σημαντική επισήμανση αποτελεί η αξιολόγηση του ρόλου των κριτηρίων ESG κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19, ως μια ευκαιρία να αναρωτηθεί κανείς εάν οι επενδυτές ερμηνεύουν την απόδοση ESG ως μια ένδειξη της μελλοντικής αγοραίας ή χρηματιστηριακής απόδοσης της αξίας των μετοχών ή ως ένδειξη του περιορισμού ή της αποφυγής νέων χρηματοπιστωτικών, συστημικών και τραπεζικών κινδύνων (Broadstock et al., 2021).

Η φιλοσοφία των ESG σε περιβαλλοντικά, κοινωνικά και εταιρικής διακυβέρνησης θέματα μπορεί να ενσωματωθεί στην κουλτούρα των τραπεζών και να έχει πολύ μεγάλο αντίκτυπο στον τραπεζικό τομέα, σε πολλά επίπεδα όπως στη διοίκηση των τραπεζικών ιδρυμάτων, την χρηματοοικονομική απόδοση, τη βιωσιμότητα, την σταθερότητα, την καλή φήμη και την αγοραία ή χρηματιστηριακή αξία των τραπεζών την υιοθέτηση της βιώσιμης / «υπεύθυνης» τραπεζικής, την μείωση της ευθραυστότητάς της σε περιπτώσεις συστημικών και τραπεζικών κινδύνων (Landier & Lovo, 2020; Vostrikova & Meshkova, 2020; Seth, Gupta & Gupta, 2021).

Στοιχεία που θα διερευνηθούν στις επόμενες ενότητες.

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ: ΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗΣ

2.1. Σημαντικότητα & Σκοπός Δομημένης Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης

Οι μελέτες που εξετάζουν τη διασύνδεση των ESG με τον τραπεζικό τομέα περιλαμβάνουν πολλαπλών ειδών ανασκοπήσεις και μετα-αναλύσεις που καλύπτουν μια μακρά χρονική περίοδο έρευνας η οποία ουσιαστικά ξεκινά από το 2005 όποτε και παρουσιάστηκε για πρώτη φορά ο όρος ESG (Environmental, Social, Governance) από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, σε μια δημοσίευση που πραγματοποίησε και τιτλοφορούνταν ως «Who Cares Wins». Η αρχική ιδέα του ΟΗΕ ήταν να αναδειχθεί μια συζήτηση σχετικά με τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ώστε να στρέψουν την προσοχή τους στο περιβάλλον, στην κοινωνία και στην ορθή διακυβέρνηση κατά τη λειτουργία τους, μια σκέψη που παραμένει μέχρι και σήμερα επίκαιρη και ενδιαφέρουσα μια τέτοια συνθήκη ενισχύει την απαίτηση για περαιτέρω έρευνα (Helmold, 2023). Στο σύγχρονο ερευνητικό πεδίο εκλείπει μια συγκροτημένη, άρτια και ενημερωμένη Δομημένη Βιβλιογραφική Ανασκόπηση (Structured Literature Review, SLR) που να διερευνά την απήχηση των ESG στον τραπεζικό τομέα.

Η παρούσα εργασία εδράζεται στη μεθοδολογική σχεδίαση της SLR με εξειδίκευση στο πεδίο της έρευνας των ESG στον τραπεζικό τομέα και ανταποκρίνεται σε μια ανάγκη συγκέντρωσης της σχετικής βιβλιογραφίας η οποία βρίσκεται κατακερματισμένη σε ακαδημαϊκά περιοδικά Λογιστικού (Accounting) και Χρηματοοικονομικού (Finance) περιεχομένου ανά το κόσμο και είναι δύσκολο να υπάρξει μια επαρκής εικόνα για την παρούσα κατάσταση στο συγκεκριμένο, υπό συζήτηση θέμα. Επιπλέον, υπάρχει ανάγκη να εναρμονιστούν και να ενσωματωθούν τα ευρήματα από μελέτες οι οποίες αποδίδουν χρήσιμες πληροφορίες για τα ESG στον τραπεζικό τομέα. Η επιλογή της διεξαγωγής της SLR, πραγματοποιήθηκε καθώς παρέχει μια αξιόπιστη μεθοδολογική βάση και διασφαλίζει μια ολοκληρωμένη εξερεύνηση μελετών, με διαφανή και σαφή τρόπο, αναδεικνύει τα ερευνητικά κενά, διευκρινίζει τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες για μελλοντική έρευνα καθώς υποκινείται από την ανεπάρκεια προηγούμενων μελετών στην παροχή συστηματικής σύνθεσης μελετών σχετικά με τη συσχέτιση του αντίκτυπου των ESG στην

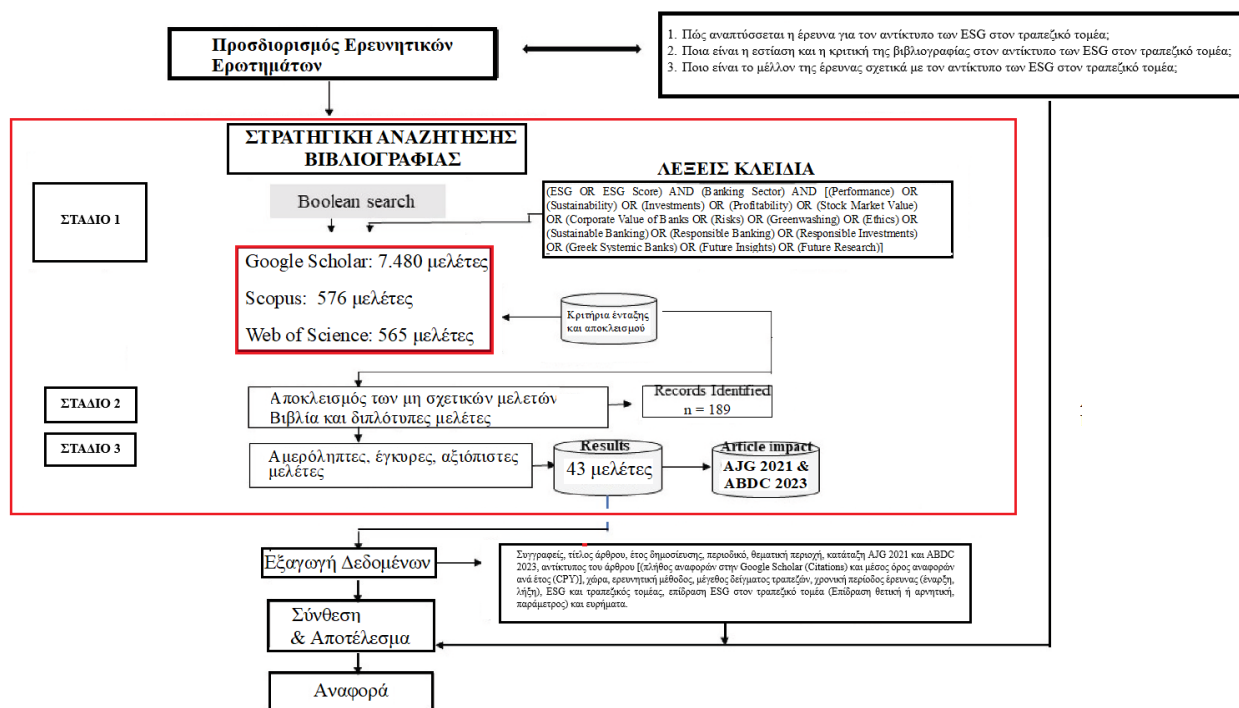
τραπεζική. Η SLR ανταποκρίνεται στη μελέτη ενός συνόλου επιστημονικής βιβλιογραφίας, για την ανάπτυξη γνώσεων, κριτικών στοχασμών αλλά και μελλοντικών ερευνητικών διαδρομών και ερευνητικών στοχασμών (Dumay et al., 2016). Η παρούσα SLR διασυνδέει την προϋπάρχουσα γνώση με τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί και προτείνεται από ερευνητές όπως οι Thottoli (2022), Celliers & Pretorius (2023), Sood & Bhushan (2020) και Secundo et al. (2020) καθώς βοηθά στην οργάνωση της βιβλιογραφίας σε ένα συνεκτικό σώμα ευρημάτων και στη δημιουργία νέας γνώσης. Καταληπτικά, η παρούσα SLR έρχεται να προσθέσει ένα λιθαράκι στο παρόν ερευνητικό κενό και να προσφέρει πληροφορίες και κριτική που να αξιολογούν, να προσδιορίζουν και να παραθέτουν πιθανές μελλοντικές ερευνητικές αναζητήσεις στο υπό εξέταση αντικείμενο.

2.2. Πρωτόκολλο Δομημένης Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης

Το πρώτο στάδιο για τη διεξαγωγή της παρούσας SLR θεμελιώνεται με τη δημιουργία ενός Πρωτόκολλου ανασκόπησης ώστε να αποτελέσει έναν Οδηγό καθοδήγησης που θα προσφέρει την κατεύθυνση στην ερευνά καθώς έχει την ικανότητα να την «σχηματοποιήσει» με ένα τυποποιημένο τρόπο ώστε να εξασφαλιστεί μια τεκμηριωμένη διαδικασία με την ανασκόπηση να είναι απελευθερωμένη από οποιαδήποτε μεροληψία. Το Πρωτόκολλο αποδίδει το σκεπτικό της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα, τη στρατηγική αναζήτησης και τις επιλογές σχετικά με την ανάλυση των δεδομένων. Μάλιστα, η SLR προσφέρει μια αξιόπιστη κριτική αξιολόγηση και αποδίδει τη σύνθεση της υπάρχουσας γνώσης ώστε να παρέχει μια επιβεβαίωση των συμπερασμάτων τους τα οποία να απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν. Με αυτό τον τρόπο διασφαλίζεται η αξιοπιστία της παρούσας ανασκόπησης καθώς προσφέρεται η δυνατότητα για επισκόπηση διαφορετικών τύπων ανασκοπήσεων αλλά και κατευθυντήριες γραμμές για τον τρόπο διεξαγωγής και αξιολόγησης κάθε τεκμηρίου. Επιπλέον, ξεπερνούνται προβλήματα της παραδοσιακής περιγραφικής βιβλιογραφικής ανασκόπησης η οποία στερείται πληρότητας καθώς διεξάγεται *ad hoc* εφόσον δεν ακολουθεί μια συγκεκριμένη μεθοδολογία (Xiao & Watson, 2019, Snyder, 2019).

Η μεθοδολογική προσέγγιση της SLR επαφίεται στον εντοπισμό, στην ανασκόπηση και στην ανάλυση της επιστημονικής έρευνας στο πεδίο των τραπεζών και ειδικά στα ESG. Η διαδικασία εκκινήθηκε με τη δημιουργία του Πρωτόκολλου ανασκόπησης της βιβλιογραφίας που σε πρακτικό επίπεδο περιλάμβανε τον σαφή ορισμό του θέματος προς διερεύνηση για τον εντοπισμό των σχετικών μελετών σε διεθνή αναγνωρισμένες βάσεις δεδομένων, ήτοι των Web of Science, Scopus και Google Scholar, με τη χρήση λέξεων - κλειδιών βάσει των οποίων - μεμονωμένα και συνδυαστικά – πραγματοποιήθηκε η αναζήτηση σε μια χρονική περίοδο που κάλυπτε την τελευταία 5ετία (2019 – 2023). Στη συνέχεια, από ένα σύνολο μελετών που προέκυψαν, αποκλείστηκαν οι μη ποιοτικές και μη σχετικές μελέτες με το υπό εξέταση θέμα. Σε δεύτερο χρόνο, μετά την ανάγνωση των περιλήψεων των μελετών που απέμειναν, αποκλείστηκαν οι μη σχετικές με το υπό διερεύνηση θέμα και οι επικαλύψεις αυτών μεταξύ των τριών βάσεων δεδομένων (Grégoire & Cherchem, 2020). Καταληκτικά, προέκυψε ένα τελικό δείγμα μελετών από το οποίο αντλήθηκαν ένα σύνολο ερευνητικών στοιχείων που αποδίδονται σε ομαδοποιημένους πίνακες για την ανάδειξη των χαρακτηριστικών και των αποτελεσμάτων τους ώστε να αποδοθεί ερμηνεία τους (Papaioannou, Sutton & Booth, 2016).

Το Σχήμα 1 παρουσιάζει το πρωτόκολλο ανασκόπησης που χρησιμοποιήθηκε σε αυτή τη μελέτη.

Σχήμα 1. Πρωτόκολλο Ανασκόπησης

2.3. Ερευνητικά Ερωτήματα

Το δεύτερο κρίσιμο στοιχείο της παρούσας SLR είναι να χαρτογραφεί η υπάρχουσα περιοχή αναζήτησης μέσα από ερευνητικά ερωτήματα για να προσδιοριστούν οι ερευνητικές ανάγκες αλλά και για να αναζητηθούν, να συγκεντρωθούν και να αναλυθούν οι μελέτες σχετικά με τα χαρακτηριστικά των ESG και της διασύνδεσής τους με τον τραπεζικό τομέα. Τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται μπορούν να αφορούν οποιοδήποτε νέο ή υπάρχον πλαίσιο αναφοράς και να αντιπροσωπεύουν ερευνητικούς «συλλογισμούς» μελετητών στον τομέα των ESG που να βασίζονται σε κενά που έχουν δημιουργηθεί σε μια πιο ολοκληρωμένη ανάλυση της υπάρχουσας έρευνας (De Villiers, Rinaldi & Unerman, 2014).

Ο κύριος στόχος της παρούσας SLR είναι να παράσχει εμπειρική αιτιολόγηση για τα ερευνητικά κενά που σκιαγραφεί μέσα από τα παρακάτω Ερευνητικά Ερωτήματα:

1. Πώς αναπτύσσεται η έρευνα για τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα;
2. Ποια είναι η εστίαση και η κριτική της βιβλιογραφίας στον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα;
3. Ποιο είναι το μέλλον της έρευνας σχετικά με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα;

Προκειμένου να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα, η έρευνα επικεντρώθηκε σε σύγχρονες μελέτες που δημοσιεύθηκαν μεταξύ των ετών 2019 και 2023 σε έγκριτα επιστημονικά περιοδικά που έλαβαν υψηλή αξιολόγηση για την ποιότητά τους σύμφωνα με την κατάταξη των Academic Journal Guide (AJG) 2021 και Australian Business Deans Council Journal Quality list (ABDC 2023), καθώς το θέμα των ESG δεν έχει απασχολήσει τόσο έντονα σε παρελθόντα έτη με αποτέλεσμα να εντοπίζεται έλλειψη ολοκληρωμένης βιβλιογραφίας σχετικά με το θέμα πριν το 2019.

Επίσης, η μελέτη είναι ιδιαίτερα εκτενής και συμπεριλαμβάνει μια ανασκόπηση 43 μελετών από 31 περιοδικά από όλο τον κόσμο.

Επιπλέον, τα τρία ερευνητικά ερωτήματα εμπεριέχουν περισσότερα ερευνητικά αντικείμενα η ανάλυση των οποίων θα αποδώσει μια ολοκληρωμένη και καταληκτική απάντηση σε αυτά. Πιο συγκεκριμένα:

1. Το πρώτο ερευνητικό ερώτημα (EE1) αναφορικά με την ανάπτυξη του **αντίκτυπου των ESG στον τραπεζικό τομέα** στο ερευνητικό πεδίο αξιολογείται με βάση τέσσερις επιμέρους παραμέτρους, ήτοι το πλήθος των μελετών ανά περιοδικό ανά επιστημονικό κλάδο, τον αντίκτυπο (impact) των μελετών μέσα από την καταγραφή του πλήθους των αναφορών στην Google Scholar (Citations) και του μέσου όρου των αναφορών ανά έτος (CPY)], τις ταξινομήσεις ποιότητας των μελετών κατά AJG 2021 και ABDC 2023 και τον αριθμό των μελετών ανά γεωγραφική περιοχή (χώρα προέλευσης) κατά τον οίκο Morgan Stanley Capital International (MSCI) ο οποίος κατατάσσει τις μελέτες από αναπτυγμένες (Developed - C1), αναδύμενες (Emerging - C2), αντιπροσωπευτικές (Frontier - C3) και αυτόνομες (Standalone - C4) χώρες. Αυτή η μεθοδολογική προσέγγιση δίδει τη δυνατότητα να υπάρξει μια εις βάθος κατανόηση του τρόπου με τον οποίο το υπό διερεύνηση ζήτημα έχει διαφοροποιηθεί με την πάροδο των ετών, σε διάφορες γεωγραφικές τοποθεσίες και ακαδημαϊκούς κλάδους.
2. Το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα (EE2) αναφορικά με την εστίαση και την κριτική της βιβλιογραφίας στον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα αξιολογείται με βάση την ανάδειξη επιμέρους χαρακτηριστικών από τις μελέτες που ανασκοπήθηκαν. Σ' αυτό το ερευνητικό ερώτημα κρίθηκε σημαντική η ανάδειξη της σχέσης μεταξύ ESG και τραπεζών εντοπίζοντας αυτά τα βασικά χαρακτηριστικά, επισημαίνοντας τις προκλήσεις και το σκεπτικό των ερευνητών. Η διερεύνηση αυτών των χαρακτηριστικών (ή παραμέτρων) προκύπτει από το εξεταζόμενο πλήθος των μελετών ανά τύπο ερευνητικής μεθόδου, το δείγμα των τραπεζών που είχε καθοριστεί σε κάθε μελέτη, την χρονική περίοδο που κάλυπτε η έρευνα στις τράπεζες, την ενασχόληση των μελετών με τα ESG στον τραπεζικό τομέα, τον αντίκτυπο αυτών (θετικό ή αρνητικό), την παράμετρο με στην οποία εστίασε η κάθε μελέτη και τα ερευνητικά ευρήματα. Εδώ, σημειώνεται πως οι παράμετροι καλύπτουν μια πληθώρα από επιμέρους επενέργειες της υιοθέτησης των ESG από τις τράπεζες και αφορούν στα εξής:

- ✓ Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας (Banking Sector)
 - ✓ Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική (Sustainable / Responsible Banking)
 - ✓ Κερδοφορία (Profitability)
 - ✓ Κίνδυνοι (Risk)
 - ✓ Σταθερότητα (Stability)
 - ✓ Φήμη (Reputation)
 - ✓ Χρηματοοικονομική Ανάπτυξη (Financial Development)
 - ✓ Χρηματοοικονομική Απόδοση (Financial Performance)
 - ✓ Αγοραία ή Χρηματιστηριακή Αξία Τραπεζών (Stock Market Value)
3. Στο τρίτο ερευνητικό ερώτημα (EE3) κρίθηκε σημαντική η ανάδειξη της πιθανής ενασχόλησης ή και της πρότασης των μελετών για την διεξαγωγή μελλοντικής έρευνας στο θέμα του αντίκτυπου των ESG στον τραπεζικό τομέα. Η απόδοση απάντησης στο EE3 μπορεί να προέλθει από την προσεκτική ανάλυση των 43 υπό ανασκόπηση μελετών αναφορικά με την άποψη των ερευνητών για τις συστάσεις τους αναφορικά με την «Μελλοντική Έρευνα», η οποία συνολικά αντικατοπτρίζει τις θέσεις τους στην ύπαρξη δυνατότητας να εντοπιστούν ανεξερευνήτα ζητήματα που θα πρέπει να εξετάσουν στο μέλλον.

Η ανάλυση των παραπάνω πληροφοριών αναφορικά με τις παραμέτρους και τα χαρακτηριστικά αποτυπώνονται στον Πίνακα 1, οποίος παρατίθεται στο τέλος του παρόντος Κεφαλαίου.

2.4. Διαδικασία Αναζήτησης Τεκμηρίων

Το επόμενο βήμα της διεξαγωγής της SLR περιλαμβάνει την επιλογή των πηγών άντλησης των τεκμηρίων – επιστημονικών άρθρων. Στην παρούσα SLR επιλέγηκαν ερευνητικά άρθρα δημοσιευμένα σε διεθνώς αναγνωρισμένα ακαδημαϊκά περιοδικά τα οποία εντάσσουν στις σελίδες τους θέματα σχετικά με τον οικονομικό, επιχειρηματικό και τραπεζικό τομέα. Επιπλέον, για να διασφαλιστεί ότι αποτυπώνονται στην αναδύομενη έρευνα τα ESG στον τραπεζικό τομέα επιλέγηκαν άρθρα με υψηλή αξιολόγηση από κατά τη διάρκεια της περιόδου 2019 - 2023. Η ιχνηλασία των τεκμηρίων πραγματοποιήθηκε σε τρεις από τις πιο έγκυρες και αξιόπιστες ηλεκτρονικές πλατφόρμες που διαθέτουν μηχανή αναζήτηση δημοσιευμένων μελετών, αυτή της Google Scholar, της Scopus και του Web of Science. Η χρήση των συγκεκριμένων βάσεων προέκυψε ώστε να διασφαλιστεί ότι οι τελικά επιλέξιμες μελέτες θα πληρούν τα κριτήρια της υψηλής μεθοδολογικής ποιότητας και αξιοπιστίας. Οι διαδικτυακές πλατφόρμες Google Scholar, Scopus και Web of Science, δίδουν τη δυνατότητα στον χρήστη να αναζητήσει επιστημονικές εκδόσεις περιοδικών και μελέτες οι οποίες πληρούν τα κριτήρια ποιότητας για ευρετηρίαση και εγγυώνται την επιστημονική αντικειμενικότητα, την αξιοπιστία και την εγκυρότητά τους (Muka et al., 2020).

Η διερεύνηση της αρθρογραφίας στην παρούσα ανασκόπηση πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του μήνα Νοεμβρίου του 2023.

Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε η αναζήτηση των σχετικών μελετών στις βάσεις δεδομένων των Google Scholar, Scopus και Web of Science με τη χρήση των παρακάτω λέξεων κλειδιών αλλά και φράσεων στην αγγλική γλώσσα:

1. ESG / ESG Score (Environmental, Social, Governance)
2. Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)
3. Stability (Σταθερότητα)
4. Performance (Operational and Financial) (Απόδοση, Λειτουργική και Χρηματοοικονομική)
5. Sustainability (Βιωσιμότητα)

6. Attracting Investments (Προσέλκυση Επενδύσεων)
7. Profitability (Κερδοφορία)
8. Stock Market Value (Χρηματιστηριακή Αξία)
9. Corporate Value of Banks (Εταιρική Αξία Τραπεζών)
10. Sustainable / Responsible Banking (Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική)
11. Responsible Investments (Υπεύθυνες Επενδύσεις)
12. Reliability Risks (Κίνδυνοι Αξιοπιστίας)
13. Greenwashing (Πράσινο Ξέπλυμα)
14. Ethics (Ηθική)
15. Greek Systemic Banks (Ελληνικές Συστημικές Τράπεζες)
16. Future Insights / Future Research (Μέλλον Στην Έρευνα)

Η όλη διαδικασία της αναζήτησης είχε ως υπόβαθρο τη λογική «Boolean». Οι τελεστές Boolean AND (συνδυασμός όρων), OR (επέκταση έρευνας με συνώνυμα ή περαιτέρω όρους) και NOT (αποκλεισμός όρων) προσφέρουν τη δυνατότητα στην αποτελεσματική διεξαγωγή μιας έρευνας διαμορφώνοντας τον κατάλληλο «αλγόριθμο» αναζήτησης. Οι τελεστές οργανώνουν κατά ομάδες που περιλαμβάνουν συγκεκριμένες λέξεις ή έννοιες στην βάση δεδομένων καθιστώντας ευκολότερο τον εντοπισμό των αντίστοιχων άρθρων (Wang et al., 2023).

Στην παρούσα αναζήτηση μελετών χρησιμοποιήθηκαν οι εξής «αλγόριθμοι» υπό τη λογική «Boolean»:

1. (ESG OR ESG Score) AND (Banking Sector) AND [(Performance) OR (Sustainability) OR (Attracting Investments) OR (Profitability) OR (Stock Market Value) OR (Corporate Value of Banks)] AND (Journal) NOT (Book OR

2. (ESG OR ESG Score) AND (Banking Sector) AND [(Reliability Risks) OR (Greenwashing) OR (Ethics)]
3. (ESG OR ESG Score) AND (Banking Sector) AND [(Sustainable Banking) OR (Responsible Banking) OR (Responsible Investments)]
4. (ESG OR ESG Score) AND (Banking Sector) AND (Greek Systemic Banks)
5. (ESG OR ESG Score) AND (Banking Sector) AND [(Future Insights) OR (Future Research)]

Επιπλέον, ορίστηκαν τα κριτήρια ένταξης και αποκλεισμού των επιστημονικών άρθρων (Paul & Criado, 2020) στην παρούσα SLR, τα οποία ήταν τα εξής:

1. Μελέτες οι οποίες επιλέγηκαν στην παρούσα SLR είχαν απόλυτα συναφές ερευνητικό αντικείμενο με το υπό εξέταση ζήτημα των ESG στον τραπεζικό κλάδο (ESG and Banking Sector).
2. Μελέτες που εισήχθησαν στην παρούσα SLR ήταν δημοσιευμένες αποκλειστικά στην ελληνική και αγγλική γλώσσα (Greek and English language).
3. Μελέτες που εισήχθησαν στην παρούσα SLR ήταν δημοσιευμένες αποκλειστικά εντός της τελευταίας 5ετίας (Range of Publication Date from 1/1/2019 to 20/11/2023).
4. Μελέτες οι οποίες επιλέγηκαν στην παρούσα SLR ανήκαν στην τυπολογία των Άρθρων (Journal) και αποκλείστηκαν τα Πρακτικά Συνεδρίων (Conference Proceedings) αλλά και τα Βιβλία (Books).

Από την παραπάνω διαδικασία αναζήτησης εντοπίστηκαν 8.621 μελέτες (576 στην Scopus, 565 στην Web of Science και 7.480 στην Google Scholar).

Στο επόμενο βήμα της διαδικασίας της διεξαγωγής της SLR πραγματοποιήθηκε η διαλογή των μελετών, η οποία ακολούθησε μια διαδρομή συνεχών αποκλεισμών άρθρων μετά από ανάγνωση του τίτλου, της περίληψης και του κειμένου τους, έως την τελική επιλογή όσων θα αποτελούσαν το κύριο «σώμα» της SLR.

Η διαλογή των άρθρων είχε ως εξής:

- ✓ Από τη βάση δεδομένων Google Scholar μετά την αναζήτηση προέκυψαν 7.480 μελέτες¹. Μετά από την ανάγνωση του τίτλου αποκλείστηκαν οι 6.589. Ακολούθησε η ανάγνωση της περίληψης και απορρίφθηκαν οι 657 και από την τελική ανάγνωση του συνολικού κειμένου των άρθρων απορρίφθηκαν τα 161. Επομένως, το σύνολο των μελετών που συμπεριελήφθησαν από αυτή τη βάση δεδομένων είναι 73.
- ✓ Από τη βάση δεδομένων Scopus μετά την αναζήτηση προέκυψαν 576 μελέτες². Από την ανάγνωση του τίτλου απορρίφθηκαν 369, από την ανάγνωση της περίληψης απορρίφθηκαν 116 και από την ανάγνωση ολόκληρου του κειμένου απορρίφθηκαν 27. Το σύνολο των μελετών που συμπεριελήφθησαν από αυτή τη βάση δεδομένων είναι 64.
- ✓ Από τη βάση δεδομένων Web of Science μετά την αναζήτηση προέκυψαν 565 μελέτες³. Από την ανάγνωση του τίτλου απορρίφθηκαν 301, από την ανάγνωση της περίληψης απορρίφθηκαν 99 και από την ανάγνωση ολόκληρου του κειμένου απορρίφθηκε 113. Το σύνολο των μελετών που συμπεριελήφθησαν από αυτή τη βάση δεδομένων είναι 52.

Για το επόμενο βήμα, χρησιμοποιήθηκαν οι μελέτες με τις περισσότερες αναφορές οι οποίες ήταν και οι πιο σχετικές με το υπό εξέταση αντικείμενο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να προκύψει ένα σύνολο 189 μελετών (64 από την Scopus, 52 από το Web of Science και 73 από την Google Scholar), από τις οποίες αποκλείστηκαν οι 117 διπλότυπες μελέτες και 29 οι οποίες δεν ήταν δημοσιευμένες σε περιοδικά που ευρετηριάστηκαν στο Academic Journal Guide 2021 (AJG) και στο Australian Business Deans Council's List 2023 (ABDC) ώστε να διασφαλιστεί η ποιότητα και η αξιοπιστία τους. Τελικά, από την παραπάνω διαδικασία διατηρήθηκαν οι 43 (16 από την Scopus, 9 από το Web of Science και 18 από την Google Scholar).

¹ https://scholar.google.com/scholar?as_ylo=2019&q=%22ESG%22+AND+%22Banking+Sector%22&hl=el&as_sdt=0,5

² <https://www.sciencedirect.com/search?qs=%28ESG%29%20AND%20%28Banking%20Sector%29&years=2019%2C2020%2C2021%2C2022%2C2023&lastSelectedFacet=articleTypes>

³ <https://mjl.clarivate.com/search-results>

Έτσι, στο τελικό σύνολο των μελετών συμπεριλήφθηκαν οι 43, που κάλυψαν τα έτη δημοσίευσης 2019 έως και 2023, για τις οποίες επιπλέον επιβεβαιώθηκε ότι ήταν αμερόληπτες, έγκυρες, μπορούσαν να παράσχουν αξιόπιστες πληροφορίες από διαφορετικές χώρες και ήταν απαλλαγμένες από οποιαδήποτε είδους «γκρίζα» βιβλιογραφία. Σημαντικό θεωρήθηκε το στοιχείο της αντικειμενικότητας των ερευνητών που καθιστούσε ιδιαίτερα αξιόπιστη την αναπαραγωγή των συμπερασμάτων τους και την ανάδειξη αυτών ως σημαντικών για περαιτέρω ερευνητική διερεύνηση. Μάλιστα, από τις 43 μελέτες, οι 15 έλαβαν βαθμολογία 1 και οι 28 μελέτες βαθμολογία 2 κατά AJG 2021, και αντίστοιχα σύμφωνα με το ABDC 2023, οι 13 μελέτες κατατάχθηκαν με βαθμολογία A, οι 13 μελέτες με A* και οι 17 με B. Εδώ, σημειώνεται πως σε μια μελλοντική έρευνα ο οποιοσδήποτε ερευνητής να επιλέξει να διευρύνει τα όρια κατάταξης της μεθοδολογικής ποιότητας των μελετών και να συμπεριλάβει μελέτες από επιστημονικά περιοδικά χαμηλότερης κατάταξης, αλλά και κεφάλαια από βιβλία, περιοδικά επαγγελματιών, πρακτικά συνεδρίων και διπλωματικές και διδακτορικές εργασίες (Massaro et al., 2016; Rinaldi, 2022).

Καταληπτικά, δημιουργήθηκε ο Πίνακας 1 ο οποίος περιλαμβάνει τα κύρια δεδομένα των 43 μελετών και ειδικότερα καταγράφει τις ακόλουθες πληροφορίες: Συγγραφείς, τίτλος άρθρου, έτος δημοσίευσης, περιοδικό, θεματική περιοχή, κατάταξη AJG 2021 και ABDC 2023, αντίκτυπος του άρθρου [(πλήθος αναφορών στην Google Scholar (Citations) και μέσος όρος αναφορών ανά έτος (CPY)], χώρα, ερευνητική μέθοδος, μέγεθος δείγματος τραπεζών, χρονική περίοδος έρευνας (έναρξη, λήξη), ESG και τραπεζικός τομέας, επίδραση ESG στον τραπεζικό τομέα (Επίδραση θετική ή αρνητική, παράμετρος) και ευρήματα.

Πίνακας 1. Καταγραφή Μελετών & Εξαγωγή Δεδομένων

Α/Α	Συγγραφείς	Τίτλος	Έτος Δημοσίευσης	Περιοδικό	Αντίκτυπος άρθρου		Χώρα	Ερευνητική Μέθοδος	Δείγμα Τραπεζών	Χρονική Περίοδος Έρευνας		Θεματική Περιοχή	Κατάταξη		ESG και Τραπεζικός Τομέας	Επίδραση ESG στον Τραπεζικό Τομέα		Ευρήματα
					Citations	CPY				Έναρξη	Λήξη		AJG 2021	ABDC 2023		(+, - Effect)	Παράμετρος	
1	Gillan, S. L., Koch, A. & Starks, L. T.	Firms and social responsibility: A review of ESG and CSR research in corporate finance.	2021	Journal of Corporate Finance	1045	348,33	ΗΠΑ	Ανασκόπηση	20	2009	2020	Finance	3	A*	+	+	Χρηματοοικονομική Απόδοση (Financial Performance)	Ο όρος ESG διασυνδέεται με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ) με έμφαση στην χρηματοδότηση, την απόδοση, την αξία αλλά και τον κίνδυνο.
2	Buallay A.	Is sustainability reporting (ESG) associated with performance? Evidence from the European banking sector.	2019	Management of Environmental Quality: An International Journal	553	110,60	Ηνωμένο Βασίλειο	Ποσοτική	235	2007	2016	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior	3	A*	+	+	Χρηματοοικονομική Απόδοση (Financial Performance)	Στατιστικά σημαντική θετική επίδραση του ESG στην χρηματοοικονομική απόδοση, οι περιβαλλοντικές γνωστοποιήσεις και η γνωστοποίηση της ΕΚΕ επηρεάζουν θετικά το ROA και το Tobin's Q.
3	Huang, D. Z.	Environmental, social and governance (ESG) activity and firm performance: A review and consolidation.	2021	Accounting & Finance	217	72,33	Αυστραλία	Ανασκόπηση	69	1989	2018	Accounting	2	A	+	-	Χρηματοοικονομική Απόδοση (Financial Performance)	Στατιστικά μέτρια θετική σχέση του ESG με την οικονομική απόδοση των τραπεζών.
4	Bătae, O. M., Dragomir, V. D., & Feleagă, L.	The relationship between environmental, social, and financial performance in the banking sector: A European study.	2021	Journal of Cleaner Production	193	64,33	Ρουμανία	Ποσοτική	39	2010	2019	Ethics - CSR	2	A	+	+	Χρηματοοικονομική Απόδοση (Financial Performance)	Τα αποτελέσματα δείχνουν μια στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση των κριτηρίων ESG της χρηματοοικονομικής απόδοσης.
5	Shakil, M. H., Mahmood, N., Tasnia, M. & Munim, Z. H.	Do environmental, social and governance performance affect the financial performance of banks? A cross-country study of emerging market banks.	2019	Management of Environmental Quality: An International Journal	182	36,40	Μαλαισία	Ποσοτική	93	2015	2018	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior	3	A*	+	+	Χρηματοοικονομική Απόδοση (Financial Performance)	Θετική συσχέτιση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών δράσεων των τραπεζών ως αναδυόμενων αγορών με οικονομικές αποδόσεις.
6	Azmi, W., Hassan, M. K.,	ESG activities and banking performance:	2021	Journal of International	170	56,67	ΗΠΑ	Ποσοτική	251	2011	2017	Finance	2	B	+	-	Χρηματοοικονομική Απόδοση	Τα ευρήματα τεκμηριώνουν μη γραμμική σχέση μεταξύ ESG και Tobin's Q και τα

Houston, R. & Karim, M. S.	International evidence from emerging economies.		Financial Markets, Institutions and Money														(Financial Performance)	υψηλά επίπεδα δραστηριότητα ESG των τραπεζών στις αναδυόμενες αγορές επηρεάζουν αντίστοιχα την τραπεζική αξία και τους κινδύνους.
Miralles-Quirós, M. M., Miralles-Quirós, J. L. & Redondo Hernández, J.	ESG performance and shareholder value creation in the banking industry: International differences.	2019	Sustainability	161	32,20	Ισπανία	Ποσοτική	166	2010	2015	Finance	3	A	+	+		Αγοραία ή Χρηματιστηριακή Αξία Τραπεζών (Stock Market Value)	Οι πολιτικές ESG στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, μετρούμενες μέσω της απόδοσης τους, μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά την αξία της τράπεζας, συμβάλλοντας στη δημιουργία αξίας για τις τράπεζες.
Di Tommaso, C. & Thornton, J.	Do ESG scores effect bank risk taking and value? Evidence from European banks.	2020	Corporate Social Responsibility and Environmental Management,	139	34,75	Ιταλία	Ανασκόπηση	81	2007	2018	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior	3	A*	+	-		Κίνδυνοι (Risk)	Η μείωση της τραπεζικής αξίας συμβαίνει παρά τη θετική έμμεση σχέση μεταξύ των βαθμολογιών ESG και της τραπεζικής αξίας μέσω της επίδρασής τους στην ανάλυση κινδύνου.
Houston, J. F. & Shan, H.	Corporate ESG profiles and banking relationships	2022	The Review of Financial Studies	139	69,50	Ηνωμένο Βασίλειο	Ποσοτική	28	2007	2017	Finance	3	A*	+	-		Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)	Οι τράπεζες επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τις πολιτικές ESG των επιχειρήσεων. Διαπιστώθηκε ότι οι τράπεζες είναι πολύ πιο πιθανό να συνεργαστούν με δανειολήπτες που έχουν παρόμοιες αξιολογήσεις ESG. Αυτό το αποτέλεσμα υποδηλώνει ότι οι πολιτικές ESG επηρεάζουν τη δημιουργία σχέσεων τραπεζικού δανεισμού και ότι διαφορετικές τράπεζες έχουν διαφορετική στάση απέναντι στις πολιτικές ESG δανειοληπτών.
Miralles-Quirós, M. M., Miralles-Quirós, J. L. & Redondo-Hernández, J.	The impact of environmental, social, and governance performance on stock prices: Evidence from the banking industry.	2019	Corporate Social Responsibility and Environmental Management	130	26,00	Ισπανία	Ποσοτική	51	2002	2015	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior	3	A*	+	-		Αγοραία ή Χρηματιστηριακή Αξία Τραπεζών (Stock Market Value)	Η απόδοση ESG των εισηγμένων τραπεζών παρέχει πληροφορίες για τους μετόχους και έχει σημαντικό αντίκτυπο στις τιμές των μετοχών στις χρηματιστηριακές αγορές μόνο από χώρες κοινού δικαίου.
Chiaramonte, L., Dreassi, A., Girardone,	Do ESG strategies enhance bank stability during financial turmoil? Evidence from Europe.	2022	The European Journal of Finance	108	54,00	Ιταλία	Ποσοτική	84	2005	2017	Finance	3	A*	+	+		Σταθερότητα (Stability)	Η υψηλή βαθμολογία ESG μειώνει την ευθραυστότητα των τραπεζών σε περιόδους οικονομικής δυσπραγίας.

	C. & Piserà, S.																	
12	Shanaev, S. & Ghimire, B.	When ESG meets AAA: The effect of ESG rating changes on stock returns.	2022	Finance Research Letters	95	47,50	Ηνωμένο Βασίλειο	Ποσοτική	na	2016	2021	Finance	3	A	+	-	Χρηματοοικονομική Απόδοση (Financial Performance)	Οι αναβαθμίσεις αξιολόγησης ESG οδηγούν σε θετικές αλλά ασυνεπώς σημαντικές μη φυσιολογικές χρηματοοικονομικές αποδόσεις 0,5% ανά μήνα, οι υποβαθμίσεις είναι επιζήμιες για την απόδοση των μετοχών, οδηγώντας σε στατιστικά σημαντικές μηνιαίες χρηματιστηριακές αποδόσεις -1,2% κατά μέσο όρο.
13	Yoo, S. & Managi, S.	Disclosure or action: Evaluating ESG behavior towards financial performance.	2022	Finance Research Letters	81	40,50	Ιαπωνία	Ποσοτική	na	2007	2019	Finance	3	A	+	+	Χρηματοοικονομική Απόδοση (Financial Performance)	Τα ευρήματα δείχνουν ότι η γνωστοποίηση της βαθμολογίας ESG είναι ζωτικής σημασίας για τη μακροπρόθεσμη οικονομική απόδοση των τραπεζών.
14	Paltrinieri, A., Dreassi, A., Migliavacca, M. & Piserà, S.	Islamic finance development and banking ESG scores: Evidence from a cross-country analysis	2020	Research in International Business and Finance	77	25,67	Ιταλία	Ποσοτική	224	2014	2017	Finance	2	A	+	+	Χρηματοοικονομική Ανάπτυξη (Financial Development)	Τα αποτελέσματα δείχνουν μια θετική σχέση μεταξύ των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (FDI) και των ESG που περιστρέφεται γύρω από τον κοινωνικό πυλώνα.
15	Crespi, F. & Migliavacca, M.	The determinants of ESG rating in the financial industry: The same old story or a different tale?	2020	Sustainability	77	25,67	Ιταλία	Ποσοτική	40	2006	2017	Finance	3	A	+	+	Κερδοφορία (Profitability)	Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι βαθμολογίες ESG των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αυξάνονται με την πάροδο του χρόνου και η τάση αυτή ενισχύεται από το μέγεθος και την κερδοφορία τους, μαζί με την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας στην οποία δραστηριοποιούνται.
16	Murè, P., Spallone, M., Mango, F., Marzioni, S. & Bittucci, L.	ESG and reputation: The case of sanctioned Italian banks.	2021	Corporate Social Responsibility and Environmental Management	55	18,33	Ιταλία	Ποσοτική	13	2008	2018	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior	3	A*	+	+	Φήμη (Reputation)	Στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση προέκυψε μεταξύ της βαθμολογίας ESG και των κυρώσεων. Είναι απαραίτητο για τις τράπεζες να βελτιώσουν τη φήμη τους μέσω της υιοθέτησης πρακτικών ESG.
17	Galletta, S., Mazzù, S. & Naciti, V.	A bibliometric analysis of ESG performance in the banking industry: From the current status to future directions.	2022	Research in International Business and Finance	50	25,00	Ιταλία	Ποσοτική	56	1986	2021	Finance	2	A	+	+	Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)	Τα ευρήματα ανέδειξαν τις τάσεις της χρηματοπιστωτικής αγοράς σε σχέση με την υιοθέτηση κριτηρίων ESG, όπου και απέδειξαν την μετατόπιση από την ΕΚΕ στην περιβαλλοντική

																	βιωσιμότητα, την επιχειρηματική στρατηγική των τραπεζών που είναι επικεντρωμένη σε περιβαλλοντικά ζητήματα, τις νέες απαιτήσεις διακυβέρνησης και το κανονιστικό πλαίσιο για τις κλιματικές και περιβαλλοντικές προσεγγίσεις για τις τράπεζες.	
18	Bătae, O. M., Dragomir, V. D. & Feleagă, L.	Environmental, social, governance (ESG), and financial performance of European banks.	2020	Accounting and Management Information Systems	47	15,67	Ρουμανία	Ποσοτική	108	2018	2018	Accounting	2	B	+	+	Χρηματοοικονομική Απόδοση (Financial Performance)	Η διασύνδεση των κριτηρίων ESG και της χρηματοοικονομικής απόδοσης θεωρείται πως άλλαξε σημαντικά στην μετα-πανδημική περίοδο. Τα στοιχεία από τη μελέτη μπορεί να βοηθήσουν τις τράπεζες να προσδιορίσουν με σαφήνεια ποιες συνιστώσες απαιτούν βελτιώσεις για την επίτευξη υψηλότερων βαθμολογιών ESG που επιφέρουν υψηλότερες χρηματοοικονομικές επιδόσεις και υψηλότερη αξία στους μετόχους.
19	Bukhari, S. A. A., Hashim, F. & Amran, A.	Green Banking: a road map for adoption.	2020	International Journal of Ethics and Systems	43	14,33	Μαλαισία	Ανασκόπηση	na	2011	2020	Ethics - CSR	2	B	+	+	Sustainable / Responsible Banking (Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική)	Η υιοθέτηση του Green Banking - Πράσινης Τραπεζικής μπορεί να επιτευχθεί από τις τράπεζες μέσω της εφαρμογής πρακτικών υιοθέτησης ESG.
20	Bruno, M. & Lagasio, V.	An overview of the European policies on ESG in the banking sector.	2021	Sustainability	33	11,00	Ιταλία	Ανασκόπηση	na	2015	2021	Finance	3	A	+	+	Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)	Η υιοθέτηση ESG στο χρηματοπιστωτικό σύστημα μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για τη μετάβαση σε μια πιο βιώσιμη οικονομία.
21	Ben Ali, A. & Chouaibi, J.	Mediating effect of ESG performance on executive incentive compensation-financial performance relationship: evidence from MENA banking sector.	2023	Corporate Governance: The International Journal of Business in Society	33	33,00	Τυνησία	Ποσοτική	57	2015	2021	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior	2	A	+	+	Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)	Αναδείχθηκε θετική και στατιστικά σημαντική μεσολαβητική επίδραση της υιοθέτησης ESG στην οικονομική απόδοση των τραπεζών. Η χρηματοοικονομική και χρηματιστηριακή κερδοφορία των τραπεζών επηρεάζεται από την αποκάλυψη πληροφοριών ESG.

22	Gurol, B. & Lagasio, V.	Women board members' impact on ESG disclosure with environment and social dimensions: evidence from the European banking sector.	2022	Social Responsibility Journal	32	16,00	Τουρκία	Ποσοτική	35	2011	2018	Ethics - CSR	2	A	+	+	Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)	Τα αποτελέσματα δηλώνουν ότι το μέγεθος του ΔΣ, η αναλογία γυναικών και ανεξάρτητων διευθυντών σχετίζονται θετικά και σημαντικά με την υιοθέτηση και την υψηλή βαθμολογία ESG, με τη γνωστοποίηση ESG πρακτικών να σχετίζεται θετικά με την κερδοφορία τη βιωσιμότητά τους.
23	Aevoae G. M., Andrieș A. M., Ongena S. & Sprincean, N.	ESG and systemic risk	2023	Applied Economics	30	30,00	Ρουμανία	Ποσοτική	367	2007	2020	Accounting	3	A*	+	+	Κίνδυνοι (risk)	Τα ευρήματα αναδεικνύουν τη σχέση μεταξύ ESG και αναμενόμενων αποδόσεων, με τις επενδύσεις στην EKE να μετράει τους συστημικούς κινδύνους για τις τράπεζες και αποτελεί εργαλείο για τη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητάς τους.
24	Basu, S., Vitanza, J., Wang, W. & Zhu, X. R.	Walking the walk? Bank ESG disclosures and home mortgage lending.	2022	Review of Accounting Studies	30	15,00	Κίνα	Ποσοτική	178	2002	2018	Accounting	3	A*	+	-	Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)	Τα ευρήματα δείχνουν πως οι τράπεζες υψηλής αξιολόγησης ESG έχουν περισσότερες πιθανότητες από τις τράπεζες χαμηλού ESG να απορρίψουν στεγαστικά δάνεια στις υποανάπτυξη χώρες. Τα δεδομένα αναδεικνύουν την άσκηση "social wash" από τις ισχυρές τράπεζες.
25	El Khoury, R., Nasrallah, N. & Alareeni, B.	The determinants of ESG in the banking sector of MENA region: a trend or necessity?	2023	Competitiveness Review: An International Business Journal	25	25,00	Λίβανος	Ποσοτική	38	2011	2019	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior	2	A	+	-	Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)	Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι βαθμολογίες ESG των τραπεζών επηρεάζονται θετικά από το μέγεθός τους αλλά η επιδίωξη της ολόενα αυξητικής χρηματοοικονομικής απόδοσης ασκεί αρνητικό αντίκτυπο στον περιβαλλοντικό πυλώνα.
26	Menicucci, E., & Paolucci, G.	ESG dimensions and bank performance: an empirical investigation in Italy.	2023	The International Journal of Business in Society	23	23,00	Ιταλία	Ποσοτική	105	2016	2020	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior	2	A	+	-	Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)	Τα ευρήματα δείχνουν ότι οι πολιτικές ESG επηρεάζουν αρνητικά τη χρηματοοικονομική και λειτουργική απόδοση στον τραπεζικό τομέα, υποδηλώνοντας ότι οι ιταλικές τράπεζες δεν έχουν υιοθετήσει πλήρως ισχυρές διαδικασίες βιωσιμότητας.
27	Dmuchowski, P., Dmuchowski, W.,	Environmental, social, and governance (ESG) model; impacts	2023	Journal of Environmental	23	23,00	Ponand	Ποσοτική	17	2010	2020	Ethics - CSR	2	B	+	+	Sustainable / Responsible Banking	Ο πολωνικός χρηματοπιστωτικός κλάδος καθυστέρησε στην εφαρμογή του μοντέλου

	Baczewska, A. H., & Gworek, B.	and sustainable investment–Global trends and Poland's perspective.	Managem ent													(Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική)	ESG και δεν έχει καρπωθεί τα οφέλη τους όπως η χρηματοοικονομική απόδοση, η μακροπρόθεσμη αύξηση της τιμής των μετοχών τους και η καλύτερη προστασία τους σε καταστάσεις κρίσεων σε σχέση με τα παραδοσιακά κεφάλαια.
28	Ersoy E., Swiecka B., Grima S., Özen E. & Romanova, I.	The impact of ESG scores on bank market value? evidence from the US banking industry.	Sustainabil ity	23	11,50	ΗΠΑ	Ποσοτική	176	2016	2020	Finance	3	A	+	+	Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)	Τα ευρήματα απέδωσαν στατιστικά σημαντική γραμμική συσχέτιση μεταξύ της απόδοσης ESG και Αγοραίας ή Χρηματιστηριακής Αξίας (market value) των τραπεζών.
29	Citterio, A. & King, T.	The role of Environmental, Social, and Governance (ESG) in predicting bank financial distress.	Finance Research Letters	21	21,00	ΗΠΑ	Ποσοτική	362	2012	2019	Finance	3	A	+	+	Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)	Τα ευρήματα αναδεικνύουν πως οι πυλώνες ESG αποτελούν δείκτες σε μοντέλα πρόβλεψης παραγόντων τραπεζικής χρηματοοικονομικής δυσχέρειας με σκοπό να απομειωθεί η πιθανότητα εσφαλμένης ταξινόμησης των προβληματικών τραπεζών ως υγιών.
30	Galletta, S. & Mazzù, S.	ESG controversies and bank risk taking.	Business Strategy and the Environme nt	21	21,00	Ιταλία	Ποσοτική	na	2011	2020	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior	2	B	+	+	Κίνδυνοι (Risk)	Τα αποτελέσματα ενισχύουν την ανάγκη για ενσωμάτωση στρατηγικών ESG ως μέτρο προστασίας των τραπεζών στο πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων.
31	Galletta, S., Goodell, J. W., Mazzù, S. & Paltrinieri, A.	Bank reputation and operational risk: The impact of ESG.	Finance Research Letters	20	20,00	ΗΠΑ	Ποσοτική	837	2011	2020	Finance	3	A	+	+	Κίνδυνοι (Risk)	Τα αποτελέσματα έδειξαν τη στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ βαθμολογιών ESG και του λειτουργικού κινδύνου στις τράπεζες. Μάλιστα, οι υψηλότερες βαθμολογίες ESG μειώνουν τον λειτουργικό κίνδυνο μιας τράπεζας.
32	Naeem, M. A., Karim, S., Rabbani, M. R., Bashar, A. & Kumar, S.	Current state and future directions of green and sustainable finance: A bibliometric analysis.	Qualitative Research in Financial Markets	16	16,00	Ιρλανδία	Ποσοτική	na	1990	2021	Finance	2	A	+	+	Sustainable / Responsible Banking (Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική)	Οι τρεις πυλώνες ESG διασυνδέονται θετικά με την «πράσινη» και βιώσιμη χρηματοδότηση και περιλαμβάνουν τις κοινωνικά υπεύθυνες επενδύσεις, την «πράσινη» και «κλιματική» χρηματοδότηση.
33	Yuen, M. K., Ngo,	The environment, social and	Journal of Economics	15	7,50	Νέα Ζηλανδία	Ποσοτική	487	2006	2021	Accounting	2	B	+	-	Κερδοφορία	Τα ευρήματα διαπίστωσαν ότι οι πρακτικές ESG

	T., Le, T. D. & Ho, T. H.	governance (ESG) activities and profitability under COVID-19: evidence from the global banking sector.		and Developm ent													(Profitabili ty)	μπορεί να μειώσουν την κερδοφορία των τραπεζών, υποστηρίζοντας την υπόθεση αντιστάθμισης ότι η υιοθέτηση προτύπων ESG θα μπορούσε να αυξήσει το τραπεζικό κόστος και παράλληλα να μειώσει την κερδοφορία.
34	Agnese, P. & Giacomini, E.	Bank's funding costs: Do ESG factors really matter?	2023	Finance Research Letters	12	12,00	Ιταλία	Ποσοτική	63	2006	2021	Finance	3	A	+	+	Banking Sector (Χρηματο οικονομικ ός / Τραπεζικό ς Τομέας)	Τα αποτελέσματα ρίχνουν φως στην επίδραση των πρακτικών ESG στο κόστος χρηματοδότησης χρέους στον τραπεζικό τομέα και δείχνουν τον θετικό ρόλο των πρακτικών «βιώσιμης» τραπεζικής διακυβέρνησης (πρακτικές αναφοράς και διαφάνειας) στη μείωσή του.
35	Agnese, P., Battaglia, F., Busato, F. & Taddeo, S.	ESG controversies and governance: Evidence from the banking industry.	2023	Finance Research Letters	11	11,00	Ιταλία	Ποσοτική	567	2006	2021	Finance	3	A	+	+	Banking Sector (Χρηματο οικονομικ ός / Τραπεζικό ς Τομέας)	Τα ευρήματα δείχνουν μια θετική και στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των βαθμολογιών ESG και αντιπαράθεσεων για αυτά.
36	Bernardelli , M., Korzeb, Z. & Niedziółka , P.	Does Fossil Fuel Financing Affect Banks' ESG Ratings?	2022	Energies	8	4,00	Πολωνία	Ποσοτική	60	2011	2017	Finance	2	B	+	-	Sustainabl e / Responsibl e Banking (Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική)	Τα αποτελέσματα αποδεικνύουν πως υπάρχει ισχυρός αντίκτυπος για τις τράπεζες ανά τον κόσμο που χρηματοδοτούν τον τομέα των ορυκτών καυσίμων και υπάρχει σημαντική επίπτωση στις αξιολογήσεις ESG τους.
37	Kalfaoglou , F.	ESG risks: a new source of risks for the banking sector.	2021	Bank of Greece Economic Bulletin	5	2,50	Ελλάδα	Ποσοτική	na	2015	2020	Finance	3	A*	+	-	Κίνδυνοι (Risk)	Οι τράπεζες είναι αντιμέτωπες με τους κινδύνους ESG οι οποίοι συσχετίζονται και ενισχύουν τους παραδοσιακούς συστημικούς τραπεζικούς κινδύνους και πρέπει να ενσωματώσουν τα θέματα ESG στη λήψη αποφάσεων προκειμένου να τους αντιμετωπίσουν.
38	Rastogi, S. & Singh, K.	The impact of ESG on the bank valuation: evidence of moderation by ICT.	2022	Journal of Global Responsibility	5	2,50	Ινδία	Ποσοτική	34	2010	2019	Ethics - CSR	2	B	+	-	Banking Sector (Χρηματο οικονομικ ός / Τραπεζικό ς Τομέας)	Τα ευρήματα αποδεικνύουν θετική συσχέτιση των πρακτικών ESG και των επενδύσεων σε Τεχνολογίες Πληροφοριών & Επικοινωνιών (ΤΠΕ) τόσο μεταξύ τους αλλά και ως προς την αποτίμηση των τραπεζών, άλλωστε οι

																		επενδύσεις ESG συμπίπτουν με την υπόθεση της δημιουργίας αξίας για τις τράπεζες.
39	Ji, L., Sun, Y., Liu, J. & Chiu, Y. H.	Environmental, social, and governance (ESG) and market efficiency of China's commercial banks under market competition.	2023	Environmental Science and Pollution Research	3	3,00	Κίνα	Ποσοτική	20	2016	2020	Ethics - CSR	2	B	+	+	Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)	Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν πως η «πράσινη» χρηματοδότηση, η κοινωνική προσφορά και η αποζημίωση στελεχών αυξάνουν την βαθμολογία ESG. Στοιχείμα, για τις τράπεζες να υποστηρίξουν τις επενδύσεις ESG για να επιφέρουν μακροπρόθεσμη βιώσιμη ανάπτυξη στον τραπεζικό τομέα.
40	Parker, C. & Sheedy-Reinhard, L.	Are Banks Responsible for Animal Welfare and Climate Disruption? A Critical Review of Australian Banks' Due Diligence Policies for Agribusiness Lending	2022	Transnational Environmental Law	3	1,50	Ηνωμένο Βασίλειο	Ποσοτική	185	2019	2020	Ethics - CSR	2	B	+	+	Sustainable / Responsible Banking (Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική)	Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν ότι οι τράπεζες που υιοθετήσουν πολιτικές ESG πρέπει να λειτουργούν με γνώμονα την «υπεύθυνη τραπεζική» και την κατάδειξη του «greenwashing» και να θέτουν αρχές χρηματοδότησης των επιχειρήσεων και των φορέων που συνεργάζονται οι οποίοι θα πρέπει να είναι εξίσου ενημερωμένοι και υπόλογοι σε ζητήματα καλής διαβίωσης των ζώων, προστασίας περιβάλλοντος, κλιματικής ευαισθητοποίησης, αποκατάσταση οικολογικών και κοινωνικών βλαβών.
41	Miranda, B., Delgado, C. & Branco, M. C.	Board Characteristics, Social Trust and ESG Performance in the European Banking Sector	2023	Journal of Risk and Financial Management	2	2,00	Πορτογαλία	Ποσοτική	75	2016	2019	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior	2	B	+	+	Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)	Η απόδοση των πρακτικών ESG σχετίζεται θετικά με την ποικιλομορφία και την ανεξαρτησία των φύλων του ΔΣ και αρνητικά με το μέγεθος του ΔΣ και της κοινωνικής εμπιστοσύνης σε επίπεδο χώρας προέλευσης των τραπεζών ως απόηχος της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008.
42	Shen, H., Lin, H., Han, W. & Wu, H.	ESG in China: A review of practice and research, and future research avenues	2023	China Journal of Accounting Research	1	1,00	Αυστραλία	Ποσοτική	68	2014	2023	Accounting	2	B	+	+	Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)	Οι πρακτικές ESG στον τραπεζικό τομέα της Κίνας έχουν αυξηθεί σημαντικά όσον αφορά τις γνωστοποιήσεις, τις αξιολογήσεις και τις επενδύσεις ESG με άμεσο και θετικό αντίκτυπο στην

																	χρηματοοικονομική τους απόδοση.
Guisande, D. P., Harjoto, M. A., Hoepner, A. G. & O'Sullivan, C.	Ethics and Banking: Do Banks Divest Their Kind?	2023	Journal of Business Ethics	1	1,00	Ιρλανδία	Ποσοτική	736	2005	2019	Ethics - CSR	2	B	+	-	Sustainable / Responsible Banking (Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική)	Διαπιστώθηκε πως οι ευρωπαϊκές τράπεζες είναι περισσότερο διατεθειμένες να πωλούν τις μετοχές τους σε τράπεζες που τους έχει επιβληθεί πρόστιμο από τις αντίστοιχες τράπεζες των ΗΠΑ. Ως εκ τούτου, η ηθική δέσμευση μιας τράπεζας για «υπεύθυνη» τραπεζική δεν επηρεάζεται από την ηθική δέσμευσή τους να πραγματοποιούν «υπεύθυνες» επενδύσεις.

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

3.1. Ανάπτυξη Έρευνας για τον Αντίκτυπο των ESG στον Τραπεζικό Τομέα

Η παρούσα ενότητα είναι αφιερωμένη στο να δώσει απάντηση στο 1^ο Ερευνητικό Ερώτημα αναφορικά με την ανάπτυξη της έρευνας για τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα. Το ΕΕ1 περιλαμβάνει την ανάλυση τριών επιμέρους παραμέτρων, των εξής:

1. Πλήθος μελετών ανά έτος, περιοδικό και επιστημονικό κλάδο
2. Αντίκτυπος (Impact) των μελετών μέσα από την καταγραφή του πλήθους των αναφορών στην Google Scholar (Citations) και του μέσου όρου των αναφορών ανά έτος (CPY)
3. Ταξινόμηση των περιοδικών που είναι δημοσιευμένες οι μελέτες κατά AJG 2021 και ABDC 2023
4. Αριθμός μελετών ανά γεωγραφική περιοχή και χώρα προέλευσης κατά τον δείκτη του Morgan Stanley Capital International (MSCI)

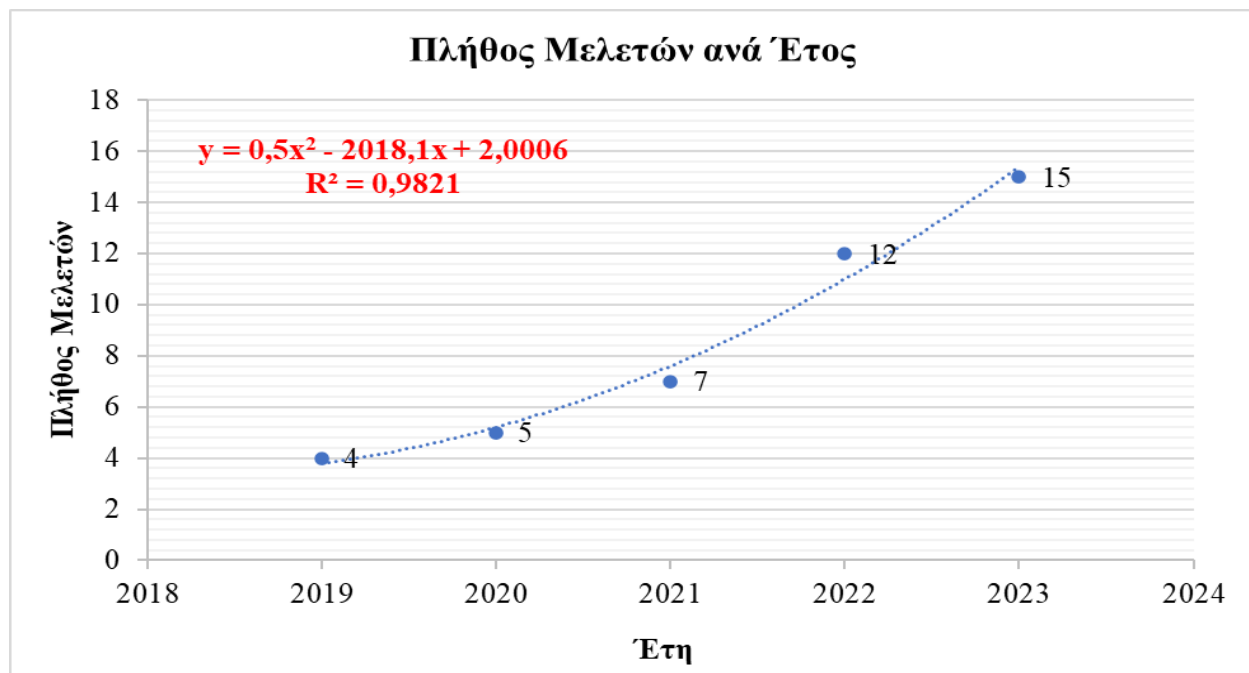
3.1.1. Πλήθος Μελετών Ανά Έτος, Περιοδικό & Επιστημονικό Κλάδο

Η ανάλυση του πλήθους των μελετών στην παρούσα SLR επιτρέπει να αποδοθεί το μέγεθος της έρευνας στο υπό εξέταση θέμα, σε ποιες συνθήκες και σε ποιες περιόδους. Η απάντηση σε αυτό το πρώτο υποερώτημα του ΕΕ1 προκύπτει από την επεξεργασία των δεδομένων που προέρχονται από τον Πίνακα 2 και απεικονίζεται στο Σχήμα 2, όπου και αναδεικνύεται με λεπτομέρεια ο αντίκτυπος των ESG στον τραπεζικό τομέα ανά έτος, με την μεταβολή του πλήθους των δημοσιεύσεων μεταξύ των ετών 2019 έως και 2023. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 2, προκύπτει σημαντική αύξηση στον αριθμό των μελετών που δημοσιεύθηκαν από το 2019 έως το 2023. Ειδικά, δημοσιεύτηκαν 4 μελέτες (9,3%) το 2019, 5 μελέτες (11,6%) το 2020, 7 μελέτες (16,3%) το 2021, 12 μελέτες το 2022 (27,9%) και 15 μελέτες το 2023 (34,9%).

Η συνεχής αύξηση των μελετών ανά έτος μπορεί να επεξηγηθεί από την ανάπτυξη και τη διάδοση νέων βέλτιστων πρακτικών ESG με τις οποίες οι τράπεζες έσπευσαν να εναρμονιστούν την τελευταία πενταετία όπου τα θέματα περιβαλλοντικής, κοινωνικής και εταιρικής ευθύνης είναι πρωταρχικής σημασίας στην παγκόσμια ατζέντα. Μια γενική παρατήρηση που προκύπτει είναι ότι υπάρχει μια αυξανόμενη τάση που καταδεικνύει το συνεχές ακαδημαϊκό ενδιαφέρον για τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα.

Πίνακας 2. Πλήθος Μελετών Αντίκτυπου ESG στον Τραπεζικό Τομέα ανά Έτος, 2019 - 2023

Έτος Δημοσίευσης	Πλήθος Μελετών	Ποσοστ看ση (%)
2019	4	9,30%
2020	5	11,60%
2021	7	16,30%
2022	12	27,90%
2023	15	34,90%
Σύνολο	43	100,00%

Σχήμα 2. Πλήθος Μελετών Αντίκτυπου ESG στον Τραπεζικό Τομέα ανά Έτος, 2019 - 2023

Επιπλέον, η ανάλυση πλήθους των μελετών ανά περιοδικό και επιστημονικό κλάδο στην παρούσα SLR επιτρέπει τον προσδιορισμό της της αντιπροσώπευσης των μελετών με αντικείμενο των ESG στο ευρύτερο ερευνητικό πεδίο. Σημειώνεται πως για την ανάλυση των επιστημονικών κλάδων λήφθηκε υπόψη η κατηγοριοποίηση κατά AJG 2021 και ABDC 2023, όπου οι μελέτες αντιστοιχούν σε έναν από τα τέσσερις επιστημονικούς κλάδους, ήτοι Λογιστική (Accounting), Χρηματοοικονομικά (συμπεριλαμβανομένων αναλογιστικών μελετών) (Finance), Ηθική - ΕΚΕ (Ethics – CSR) και Διεθνής Επιχειρηματική & Περιοχή / Στρατηγική, Διοίκηση & Οργανωτική Συμπεριφορά (IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior).

Ο παρακάτω Πίνακας 3, παραθέτει τα στοιχεία του έτους δημοσίευσης, όπως και τις μελέτες ανά περιοδικό και επιστημονικό κλάδο. Τα στοιχεία του Πίνακα 3 προέκυψε πως οι 43 μελέτες προήλθαν από 31 περιοδικά με αντίστοιχη εκπροσώπηση των άρθρων και στους 4 επιστημονικούς κλάδους.

Πίνακας 3. Μελέτες Ανά Περιοδικό & Επιστημονικό Κλάδο

Έτος Δημοσίευσης	Περιοδικό	Επιστημονικός Κλάδος
2019	Management of Environmental Quality: An International Journal	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior
2019	Management of Environmental Quality: An International Journal	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior
2019	Sustainability	Finance
2019	Corporate Social Responsibility & Environmental Management	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior
2020	Corporate Social Responsibility & Environmental Management	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior
2020	Research in International Business & Finance	Finance
2020	Sustainability	Finance
2020	Accounting & Management Information Systems	Accounting
2020	International Journal of Ethics & Systems	Ethics - CSR
2021	Journal of Corporate Finance	Finance
2021	Accounting & Finance	Accounting
2021	Journal of Cleaner Production	Ethics - CSR
2021	Journal of International Financial Markets, Institutions & Money	Finance

2021	Corporate Social Responsibility & Environmental Management	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior
2021	Sustainability	Finance
2021	Bank of Greece Economic Bulletin	Finance
2022	The Review of Financial Studies	Finance
2022	Finance Research Letters	Finance
2022	Finance Research Letters	Finance
2022	Research in International Business & Finance	Finance
2022	Social Responsibility Journal	Ethics - CSR
2022	Review of Accounting Studies	Accounting
2022	Sustainability	Finance
2022	Journal of Economics & Development	Accounting
2022	Energies	Finance
2022	Journal of Global Responsibility	Ethics - CSR
2022	Transnational Environmental Law	Ethics - CSR
2022	The European Journal of Finance	Finance
2023	Corporate Governance: The International Journal of Business in Society	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior
2023	Applied Economics	Accounting
2023	Competitiveness Review: An International Business Journal	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior
2023	The International Journal of Business in Society	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior
2023	Journal of Environmental Management	Ethics - CSR
2023	Finance Research Letters	Finance
2023	Business Strategy & the Environment	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior
2023	Finance Research Letters	Finance
2023	Qualitative Research in Financial Markets	Finance
2023	Finance Research Letters	Finance
2023	Finance Research Letters	Finance
2023	Environmental Science & Pollution Research	Ethics - CSR
2023	Journal of Risk & Financial Management	IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior
2023	China Journal of Accounting Research	Accounting
2023	Journal of Business Ethics	Ethics - CSR

Τα πρωτογενή στοιχεία του Πίνακα 3 επεξεργάστηκαν και προέκυψε το πλήθος και η αντίστοιχη ποσόστωση των 43 μελετών ανά περιοδικό. Τα νέα δεδομένα παρατίθενται στον παρακάτω Πίνακα 4, όπου πιο συγκεκριμένα προέκυψε πως οι 43 μελέτες προήλθαν από 31 περιοδικά. Ειδικότερα:

1. Journal of Cleaner Production (1 άρθρο, 2,3%)
2. Accounting & Finance (1 άρθρο, 2,3%)
3. Accounting and Management Information Systems (1 άρθρο, 2,3%)
4. Applied Economics (1 άρθρο, 2,3%)
5. Bank of Greece Economic Bulletin (1 άρθρο, 2,3%)
6. Business Strategy and the Environment (1 άρθρο, 2,3%)
7. China Journal of Accounting Research (1 άρθρο, 2,3%)
8. Competitiveness Review: An International Business Journal (1 άρθρο, 2,3%)
9. Corporate Governance: The International Journal of Business in Society (1 άρθρο, 2,3%)
10. Corporate Social Responsibility and Environmental Management (3 άρθρα, 7%)
11. Energies (1 άρθρο, 2,3%)
12. Environmental Science and Pollution Research (1 άρθρο, 2,3%)
13. Finance Research Letters (6 άρθρα, 14%)
14. International Journal of Ethics and Systems (1 άρθρο, 2,3%)
15. Journal of Business Ethics (1 άρθρο, 2,3%)
16. Journal of Corporate Finance (1 άρθρο, 2,3%)

17. Journal of Economics and Development (1 άρθρο, 2,3%)
18. Journal of Environmental Management (1 άρθρο, 2,3%)
19. Journal of Global Responsibility (1 άρθρο, 2,3%)
20. Journal of International Financial Markets, Institutions and Money (1 άρθρο, 2,3%)
21. Journal of Risk and Financial Management (1 άρθρο, 2,3%)
22. Management of Environmental Quality: An International Journal (2 άρθρα, 4,7%)
23. Qualitative Research in Financial Markets (1 άρθρο, 2,3%)
24. Research in International Business and Finance (2 άρθρα, 4,7%)
25. Review of Accounting Studies (1 άρθρο, 2,3%)
26. Social Responsibility Journal (1 άρθρο, 2,3%)
27. Sustainability (4 άρθρα, 9,3%)
28. The European Journal of Finance (1 άρθρο, 2,3%)
29. The International Journal of Business in Society (1 άρθρο, 2,3%)
30. The Review of Financial Studies (1 άρθρο, 2,3%)
31. Transnational Environmental Law (1 άρθρο, 2,3%)

Τα πιο παραγωγικά περιοδικά με τουλάχιστον τρεις σχετικές δημοσιευμένες μελέτες ήταν το Corporate Social Responsibility and Environmental Management με 3 άρθρα (7%), το Finance Research Letters με 6 άρθρα (14%) και το Sustainability με 4 άρθρα (9,3%).

Πίνακας 4. Μελέτες Ανά Περιοδικό (N, %)

Περιοδικό	Πλήθος	Ποσοστωση (%)
<i>Journal of Cleaner Production</i>	1	2,3
<i>Accounting & Finance</i>	1	2,3
<i>Accounting and Management Information Systems</i>	1	2,3
<i>Applied Economics</i>	1	2,3
<i>Bank of Greece Economic Bulletin</i>	1	2,3
<i>Business Strategy and the Environment</i>	1	2,3
<i>China Journal of Accounting Research</i>	1	2,3
<i>Competitiveness Review: An International Business Journal</i>	1	2,3
<i>Corporate Governance: The International Journal of Business in Society</i>	1	2,3
<i>Corporate Social Responsibility and Environmental Management</i>	3	7,0
<i>Energies</i>	1	2,3
<i>Environmental Science and Pollution Research</i>	1	2,3
<i>Finance Research Letters</i>	6	14,0
<i>International Journal of Ethics and Systems</i>	1	2,3
<i>Journal of Business Ethics</i>	1	2,3
<i>Journal of Corporate Finance</i>	1	2,3
<i>Journal of Economics and Development</i>	1	2,3
<i>Journal of Environmental Management</i>	1	2,3
<i>Journal of Global Responsibility</i>	1	2,3
<i>Journal of International Financial Markets, Institutions and Money</i>	1	2,3
<i>Journal of Risk and Financial Management</i>	1	2,3
<i>Management of Environmental Quality: An International Journal</i>	2	4,7
<i>Qualitative Research in Financial Markets</i>	1	2,3
<i>Research in International Business and Finance</i>	2	4,7
<i>Review of Accounting Studies</i>	1	2,3
<i>Social Responsibility Journal</i>	1	2,3
<i>Sustainability</i>	4	9,3
<i>The European Journal of Finance</i>	1	2,3
<i>The International Journal of Business in Society</i>	1	2,3
<i>The Review of Financial Studies</i>	1	2,3
<i>Transnational Environmental Law</i>	1	2,3
Total	43	100,0

Επιπλέον, τα στοιχεία που Πίνακα 3 επεξεργάστηκαν περαιτέρω ώστε να κατηγοριοποιηθούν οι 43 μελέτες στους τέσσερις επιστημονικούς κλάδους κατά AJG 2021 και ABDC 2023. Ο παρακάτω Πίνακας 5 παραθέτει το πλήθος και την ποσόστωση των επιστημονικών κλάδων ανά περιοδικό. Πιο συγκεκριμένα, προκύπτει πως:

1. Ο τομέας της Λογιστικής (Accounting) εκπροσωπείται με 6 μελέτες (14%),
2. Ο τομέας της Ηθικής – ΕΚΕ (Ethics – CSR) εκπροσωπείται με 8 μελέτες (18,6%),
3. Ο τομέας των Χρηματοοικονομικών (Finance) εκπροσωπείται με 19 μελέτες (44,2%) και
4. Ο τομέας της Διεθνής Επιχειρηματικής / Στρατηγικής, Διοίκησης & Οργανωτικής Συμπεριφοράς (IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior) εκπροσωπείται με 10 μελέτες (23,3%).

Πίνακας 5. Επιστημονικός Κλάδος Ανά Περιοδικό (N, %)

<i>Επιστημονικός Κλάδος</i>	Πλήθος	Ποσόστωση (%)
<i>Accounting</i>	6	14,0
<i>Ethics - CSR</i>	8	18,6
<i>Finance</i>	19	44,2
<i>IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior</i>	10	23,3
<i>Σύνολο</i>	43	100,00

Τα αποτελέσματα που προκύπτουν προβάλλουν πως τα περιοδικά λογιστικής κατεύθυνσης υποεκπροσωπούνται, στοιχείο που αναδεικνύει μια αδυναμία διεξαγωγής γραπτών μελετών με λογιστικό περιεχόμενο ίσως της σταδιακής μειούμενης ενασχόλησης των ακαδημαϊκών και τραπεζικών κύκλων με το υπό εξέταση αντικείμενο, της ανεπαρκούς θεωρητικής συζήτησης, μεθοδολογικών ελλείψεων κ.ά. Η παρούσα SLR αναδεικνύει τις προοπτικές και τις ευκαιρίες για περαιτέρω ερευνητική ενασχόληση για την μεταχείριση τέτοιων των ζητημάτων.

3.1.2. Αντίκτυπος (Impact) Μελετών: Google Scholar Citations & CPY

Ο αντίκτυπος (impact) των μελετών εξετάστηκε χρησιμοποιώντας τον αριθμό των αναφορών (citations) στην Google Scholar (στις 20 Νοεμβρίου 2023) ώστε να αναδειχθεί το ενδιαφέρον που είχε προκύψει στην διερεύνηση κάθε άρθρου που αντικατοπτρίζει και την στρόφη των ερευνητών στο συγκεκριμένο πεδίο έρευνας (Cricelli et al., 2021). Επίσης, για να αντισταθμιστεί η ροπή των παλαιών άρθρων που συνήθως αθροίζουν τις περισσότερες αναφορές, χρησιμοποιήθηκε ο μέσος όρος των αναφορών ανά έτος (CPY, Citations Per Year) (Dumay & Dai, 2017).

Έτσι, για τον προσδιορισμό του αντίκτυπου (impact) των 43 μελετών δημιουργήθηκε ο Πίνακας 6 που παρουσιάζει τις 43 μελέτες με βάση τον ενδεικτικό αντίκτυπό τους με βάση τις συνολικές αναφορές στην πλατφόρμα Google Scholar (Google Scholar Citations) αλλά και με βάση τις αναφορές ανά έτος (CPY).

Προέκυψε πως οι 43 μελέτες που εξετάστηκαν αναφέρθηκαν συνολικά 3.958 φορές και 1.431,28 φορές σε ετήσιο μέσο όρο.

Παρατηρείται πως επτά (7) μελέτες βρίσκονται εντός τις πρώτης δεκάδας και στις δύο κατατάξεις στοιχείο που μαρτυρά ότι υπάρχει σύγχρονο και συνεχές ακαδημαϊκό ενδιαφέρον για τα ESG στον τραπεζικό τομέα.

Πίνακας 6. Αντίκτυπος (Impact) Μελετών: Google Scholar Citations & CPY

Α/Α	Συγγραφείς	Έτος	Μελλοντική Έρευνα	Αντίκτυπος Άρθρου	
				Citations	CPY
1	Gillan, S. L., Koch, A. & Starks, L. T.	2021	Μελλοντική έρευνα στην εξέλιξη του όρου ESG στο πλαίσιο των τραπεζών	1045	348,33
2	Buallay A.	2019	Μελλοντική έρευνα στην αποκάλυψη βιώσιμων αναφορών	553	110,60
3	Huang, D. Z.	2021	Μελλοντική έρευνα για κατανόηση κινήτρων για τις δράσεις ESG	217	72,33
4	Bătae, O. M., Dragomir, V. D., & Feleagă, L.	2021	Περαιτέρω έρευνα για τις επιπτώσεις αποκάλυψης πολιτικών ESG	193	64,33
5	Shakil, M. H., Mahmood, N., Tasnia, M. & Munim, Z. H.	2019	Μελλοντική έρευνα για να εξεταστούν τα στοιχεία που επηρεάζουν την απόδοση των κριτηρίων ESG	182	36,40
6	Azmi, W., Hassan, M. K., Houston, R. & Karim, M. S.	2021	Περαιτέρω διερεύνηση της αξίας που παρέχουν οι δράσεις ESG στις τράπεζες	170	56,67
7	Miralles-Quirós, M. M., Miralles-Quirós, J. L. & Redondo Hernández, J.	2019	Μελλοντική έρευνα στην ανάλυση του άμεσου αντίκτυπου των ESG των τραπεζών στη δημιουργία αξίας και στη βιώσιμη ανάπτυξη	161	32,20
8	Di Tommaso, C. & Thornton, J.	2020	Μελλοντική έρευνα στον αντίκτυπο των δράσεων ESG των τραπεζών στη συμπεριφορά και στην αντιμετώπιση κινδύνων	139	34,75
9	Houston, J. F. & Shan, H.	2022	Μελλοντική έρευνα στον αντίκτυπο των τραπεζών ως πιστωτικών ιδρυμάτων σε μια ποικιλία θεμάτων ESG	139	69,50
10	Miralles-Quirós, M. M., Miralles-Quirós, J. L. & Redondo-Hernández, J.	2019	Μελλοντική έρευνα για να εξετάσει η διασύνδεση της απόδοσης ESG των εισηγμένων τραπεζών με την τιμή της μετοχής	130	26,00
11	Chiaramonte, L., Dreassi, A., Girardone, C. & Piserà, S.	2022	Μελλοντική έρευνα για την επίδραση των ESG στη σταθερότητα μικρού μεγέθους τραπεζικών ιδρυμάτων	108	54,00
12	Shanaev, S. & Ghimire, B.	2022	Περαιτέρω έρευνα διασύνδεσης αξιολογήσεων ESG τραπεζών με αποδόσεις των χαρτοφυλακίων τους	95	47,50

13	Yoo, S. & Managi, S.	2022	Μελλοντική έρευνα διερεύνησης συσχέτισης μεταξύ πρακτικών ESG και χρηματοοικονομικής απόδοσης τραπεζών	81	40,50
14	Paltrinieri, A., Dreassi, A., Migliavacca, M. & Piserà, S.	2020	Μελλοντική έρευνα διερεύνησης επιρροής βαθμολογιών ESG στην κερδοφορία και στη βιωσιμότητα ισλαμικών τραπεζών	77	25,67
15	Crespi, F. & Migliavacca, M.	2020	Μελλοντική έρευνα διερεύνησης ρόλου σύνθεσης του ΔΣ και Διοίκησης που επηρεάζουν την απόδοση των ESG	77	25,67
16	Murè, P., Spallone, M., Mango, F., Marzioni, S. & Bittucci, L.	2021	Περαιτέρω έρευνα στην υιοθέτηση ESG και στις κυρώσεις σε Ιταλικά τραπεζικά ιδρύματα	55	18,33
17	Galletta, S., Mazzù, S. & Naciti, V.	2022	Μελλοντική έρευνα διερεύνησης των τάσεων της τραπεζικής αγοράς και τα θετικά των κριτηρίων ESG	50	25,00
18	Bătae, O. M., Dragomir, V. D. & Feleagă, L.	2020	Μελλοντική έρευνα στον αντίκτυπο Covid-19 στο μέλλον του τραπεζικού τομέα που υιοθέτει πρακτικές ESG	47	15,67
19	Bukhari, S. A. A., Hashim, F. & Amran, A.	2020	Μελλοντική έρευνα στον τραπεζικό κλάδο για τις προοπτικές του Green Banking	43	14,33
20	Bruno, M. & Lagasio, V.	2021	Μελλοντικές εργασίες για την αναθεώρηση πολιτικών που εφαρμόζονται στην Ευρώπη σχετικά με τις αρχές ESG	33	11,00
21	Ben Ali, A. & Chouaibi, J.	2023	Μελλοντική έρευνα σε τράπεζες για διερεύνηση της σχέσης οικονομικής απόδοσης και βαθμολογίας ESG	33	33,00
22	Gurol, B. & Lagasio, V.	2022	Μελλοντική έρευνα στη διερεύνηση της σχέσης δομής ΔΣ των τραπεζών και απόδοσης από την υιοθέτηση πρακτικών ESG	32	16,00
23	Aevoae G. M., Andrieș A. M., Ongena S. & Sprincean, N.	2023	Μελλοντική έρευνα σε τράπεζες με υψηλή βαθμολογία ESG για την ανάδειξη συστημικών κινδύνων	30	30,00
24	Basu, S., Vitanza, J., Wang, W. & Zhu, X. R.	2022	Μελλοντική έρευνα σε τράπεζες με υψηλή βαθμολογία ESG για την ανάδειξη του "social wash"	30	15,00

25	El Khoury, R., Nasrallah, N. & Alareeni, B.	2023	Μελλοντική έρευνα σε τράπεζες για τη συσχέτιση της διαπολιτισμικότητας στην βαθμολογία ESG	25	25,00
26	Menicucci, E., & Paolucci, G.	2023	Μελλοντική έρευνα εξέτασης πρακτικών ESG σε σχέση με την χρηματοοικονομική και λειτουργική απόδοση των τραπεζών.	23	23,00
27	Dmuchowski, P., Dmuchowski, W., Baczewska- Dąbrowska, A. H., & Gworek, B.	2023	Μελλοντική έρευνα στον τραπεζικό τομέα της Πολωνίας	23	23,00
28	Ersoy E., Swiecka B., Grima S., Özen E. & Romanova, I.	2022	Μελλοντική έρευνα σε τράπεζες διερεύνησης επίδρασης βαθμολογίας ESG στην εταιρική και χρηματιστηριακή τραπεζική αξία	23	11,50
29	Citterio, A. & King, T.	2023	Μελλοντική έρευνα σε ένα μοντέλο πρόβλεψης τραπεζικής χρηματοοικονομικής δυσχέρειας που να ενσωματώνει τα κριτήρια ESG	21	21,00
30	Galletta, S. & Mazzù, S.	2023	Μελλοντική έρευνα διερεύνησης επίδρασης ESG στην επιχειρηματική δραστηριότητα των τραπεζών και στη διαχείριση κινδύνων	21	21,00
31	Galletta, S., Goodell, J. W., Mazzù, S. & Paltrinieri, A.	2023	Μελλοντική έρευνα σε ζητήματα ESG στο πλαίσιο των λειτουργικών κινδύνων στον τραπεζικό τομέα	20	20,00
32	Naeem, M. A., Karim, S., Rabbani, M. R., Bashar, A. & Kumar, S.	2023	Μελλοντική έρευνα τραπεζών που έχουν υιοθετήσει πρακτικές ESG για την τρέχουσα μελλοντική τάση της πράσινης και βιώσιμης χρηματοδότησης	16	16,00
33	Yuen, M. K., Ngo, T., Le, T. D. & Ho, T. H.	2022	Μελλοντική έρευνα συγκριτικής ανάλυσης τραπεζών από αναπτυγμένες και μη χώρες για την τάση του προσανατολισμού στα ESG	15	7,50
34	Agnese, P. & Giacomini, E.	2023	Μελλοντική έρευνα για το αν οι πρακτικές ESG θα έχουν μεγαλύτερη ή όχι ζήτηση σε	12	12,00

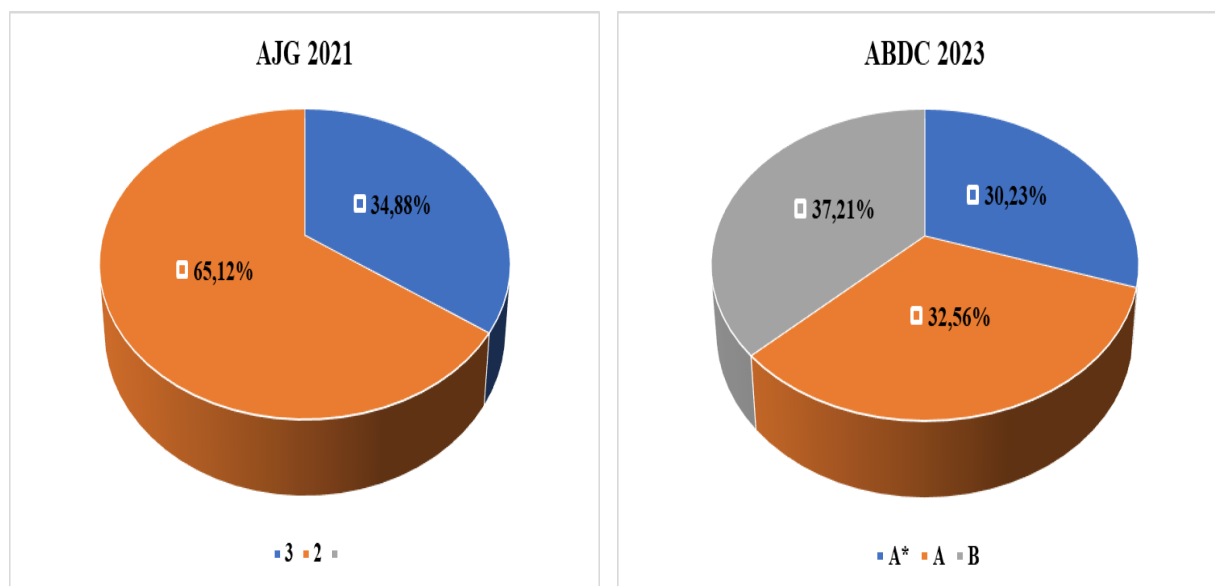
		αναπτυσσόμενες από ότι σε ώριμες τραπεζικές αγορές		
35	Agnese, P., Battaglia, F., Busato, F. & Taddeo, S.	2023	Μελλοντική έρευνα σε τράπεζες σε αναδυόμενες χώρες ως προς την υιοθέτηση πρακτικών ESG από τον τραπεζικό τομέα	11 11,00
36	Bernardelli, M., Korzeb, Z. & Niedziółka, P.	2022	Μελλοντική έρευνα του αν η χρηματοδότηση επιχειρήσεων στον τομέα της ενέργειας από ορυκτά καύσιμα επηρεάζει αρνητικά την βαθμολογία ESG των τραπεζών	8 4,00
37	Kalfaoglou, F.	2021	Μελλοντική έρευνα διερεύνησης κινδύνων ESG σε ελληνικές τράπεζες	5 2,50
38	Rastogi, S. & Singh, K.	2022	Μελλοντική έρευνα διερεύνησης παραγόντων ESG που διασυνδέονται με την αποτίμηση της αξίας των τραπεζών.	5 2,50
39	Ji, L., Sun, Y., Liu, J. & Chiu, Y. H.	2023	Μελλοντική έρευνα διερεύνησης συσχέτισης πρακτικών ESG με την βιωσιμότητα τραπεζών στην Κίνα αλλά και του ρόλου τους στην οικονομία.	3 3,00
40	Parker, C. & Sheedy- Reinhard, L.	2022	Μελλοντική έρευνα σε τράπεζες με πρακτικές ESG και την πιστοδοτική τους συμπεριφορά συναρτώμενη με την Υπεύθυνη τραπεζική	3 1,50
41	Miranda, B., Delgado, C. & Branco, M. C.	2023	Μελλοντική έρευνα σε τράπεζες για την επίδραση του ΔΣ στην αξιολόγηση ESG	2 2,00
42	Shen, H., Lin, H., Han, W. & Wu, H.	2023	Μελλοντική έρευνα σε Κινεζικές τράπεζες για τη διεύθυνση πρακτικών ESG στον τραπεζικό τομέα	1 1,00
43	Guisande, D. P., Harjoto, M. A., Hoepner, A. G. & O'Sullivan, C.	2023	Μελλοντική έρευνα διερεύνησης διατραπεζικού δανεισμού και «υπεύθυνων» επενδύσεων	1 1,00

3.1.3. Ταξινόμηση Περιοδικών κατά AJG 2021 & ABDC 2023

Ο παρακάτω Πίνακας 7 και το Σχήμα 3 απεικονίζουν τα δεδομένα σχετικά με την βαθμολόγηση των περιοδικών κατά AJG 2021 & ABDC 2023 στα οποία είναι δημοσιευμένες οι μελέτες οι οποίες συμπεριλήφθηκαν στην παρούσα SLR. Σύμφωνα με την κατάταξη AJG 2021 τα 15 περιοδικά έλαβαν βαθμολογία 3 (34,88%) και τα 28 βαθμολογία 2 (65,12%). Επίσης, σύμφωνα με την κατάταξη ABDC 2023 τα 13 περιοδικά έλαβαν βαθμολογία A* (30,23%), 14 περιοδικά A (32,56%) και 16 περιοδικά B (37,21%).

Πίνακας 7. Ταξινόμηση Περιοδικών κατά AJG 2021 & ABDC 2023

AJG 2021			ABDC 2023		
Κατάταξη	N	%	Κατάταξη	N	%
3	15	34,88%	A*	13	30,23%
2	28	65,12%	A	14	32,56%
			B	16	37,21%
Σύνολο	43	100,00%	Σύνολο	43	100,00%

Σχήμα 3. Ταξινόμηση Περιοδικών κατά AJG 2021 & ABDC 2023

3.1.4. Πλήθος Μελετών ανά Γεωγραφική Περιοχή & Χώρα Προέλευσης κατά MSCI

Η ανάλυση του πλήθους των μελετών κατά γεωγραφική περιοχή διεξαγωγής της έρευνας αποδίδει το παγκόσμιο ενδιαφέρον των ερευνητών για την διερεύνηση του αντίκτυπου των ESG στον τραπεζικό τομέα. Από τα πρωτογενή στοιχεία του Πίνακα 1 προκύπτει μια γενικότερη κατηγοριοποίηση των μελετών ανά ήπειρο και ειδικά συγκεντρώθηκαν και κωδικοποιήθηκαν σε έρευνες που διεξήχθησαν στην Ευρώπη, στην Ασία στην Ωκεανία/Αυστραλία, στην Αφρική και στην Αμερική όπως παρατίθεται στον παρακάτω Πίνακα 8.

Πίνακας 8. Ταξινόμηση Μελετών ανά Γεωγραφική Περιοχή

Πλήθος μελετών ανά γεωγραφική περιοχή (ήπειρο)				
Αφρική	Αμερική	Ασία	Ωκεανία/Αυστραλία	Ευρώπη
Τυνησία 1 (2,33%)	USA 5 (11,63%)	Ιαπωνία 1 (2,33%)	Αυστραλία 2 (4,65%)	Ρουμανία 3 (6,98%)
		Ινδία 1 (2,33%)	Νέα Ζηλανδία 1 (2,33%)	Ην. Βασίλειο 4 (9,30%)
		Μαλαισία 2 (4,65%)		Ιταλία 11 (25,58%)
		Τουρκία 1 (2,33%)		Ισπανία 2 (4,65%)
		Κίνα 2 (4,65%)		Πορτογαλία 1 (2,33%)
		Λίβανος 1 (2,33%)		Ιρλανδία 2 (4,65%)
				Ελλάδα 1 (2,33%)
				Πολωνία 2 (4,65%)
1 (2,33%)	5 (11,63%)	8 (18,6%)	3 (6,97%)	26 (60,46%)

Ο αντίκτυπος των ESG στον τραπεζικό τομέα εξετάστηκε σε 18 διαφορετικές χώρες, η χώρα με τις περισσότερες μελέτες ήταν η Ιταλία με 11 άρθρα (25,58%), ακολούθησαν οι ΗΠΑ με 5 μελέτες (11,63%) και το Ηνωμένο Βασίλειο με 4 (9,3%). Από μία (1) μελέτη αντιπροσωπεύονται η Τυνησία (2,33%), η Ιαπωνία (2,33%), η Νέα Ζηλανδία (2,33%), η Ινδία (2,33%), η Τουρκία (2,33%), ο Λίβανος (2,33%), η Πορτογαλία (2,33%) και η Ελλάδα (2,33%). Με δύο (2) μελέτες

αντιπροσωπεύτηκαν η Αυστραλία (4,65%), η Μαλαισία (4,65%), η Κίνα (4,65%), η Ισπανία (4,65%), η Ιρλανδία (4,65%) και η Πολωνία (4,65%). Τέλος, με 3 μελέτες αντιπροσωπεύτηκε η Ρουμανία (6,98%).

Καταληκτικά, σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 8, η πλειονότητα των μελετών διεξήχθη στην Ευρώπη με 26 από τις 43 μελέτες (60,46%), ενώ ακολούθησαν οι περιοχές της Ασίας με 8 μελέτες (18,60%), η Αμερική με 5 μελέτες (11,63%), η Ωκεανία / Αυστραλία με 3 μελέτες (6,97%) και η Αφρική με 1 μελέτη (2,33%). Τα ευρήματα για την Αφρική και την Ωκεανία / Αυστραλία είναι ελάχιστα που μπορεί να επεξηγηθεί από γεγονός των περιορισμών που τέθηκαν στην αναζήτηση της βιβλιογραφίας και στις στρατηγικές επιλογής των περιοδικών που χρησιμοποιήθηκαν.

Στη συνέχεια παρατίθεται στον Πίνακα 9 η ανάλυση του πλήθους των μελετών με κριτήριο την ταξινόμηση αυτών σύμφωνα με τον MSCI, όπου οι μελέτες κατάσχονται σε τέσσερις κατηγορίες, ήτοι σε ανεπτυγμένες (Developed), αναδυόμενες (Emerging), αντιπροσωπευτικές (Frontier) και αυτόνομες (Standalone). Οι Developed χώρες εκπροσωπήθηκαν με 29 μελέτες (67,44%), οι Emerging με 9 μελέτες (20,93%), οι Frontier με 4 μελέτες (9,30%) και οι Standalone με 1 μελέτη (2,33%). Στοιχεία τα οποία αναδεικνύουν πως υπάρχουν λιγότερες μελέτες σε αυτόνομες αγορές, με μόνο μία εργασία για τον Λίβανο. Ως εκ τούτου, δεν υπάρχουν στοιχεία σχετικά με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό κλάδο για ανεπτυγμένες τραπεζικές αγορές όπως η Καναδική και η Γερμανική ή άλλων αναδυόμενων αγορών όπως το Κατάρ και η Σαουδική Αραβία. Αυτός ο περιορισμός μπορεί επίσης να αποδοθεί στις στρατηγικές αναζήτησης βιβλιογραφίας και επιλογής περιοδικών που χρησιμοποιήθηκαν.

Πίνακας 9. Πλήθος μελετών ανά χώρες ταξινομημένες σύμφωνα με τον MSCI

MSCI	Πλήθος μελετών ανά χώρες ταξινομημένες σύμφωνα με τον MSCI						Σύνολο
	Αμερική		Ευρώπη, Μέση Ανατολή και Αφρική		Ασία/Ωκεανία		
C1. Developed	USA	5 (11,63%)	Ηνωμένο Βασίλειο	4 (9,30%)	Αυστραλία	2 (4,65%)	29 (67,44%)
			Ιταλία	11 (25,58%)	Ιαπωνία	1 (2,33%)	
			Ισπανία	2 (4,65%)	Νέα Ζηλανδία	1 (2,33%)	
			Πορτογαλία	1 (2,33%)			
			Ιρλανδία	2 (4,65%)			
Σύνολο	5 (11,63%)		20 (46,51%)		4 (9,30%)		
C2. Emerging			Ελλάδα	1 (2,33%)	Ινδία	1 (2,33%)	9 (20,93%)
			Πολωνία	2 (4,65%)	Μαλαισία	2 (4,65%)	
			Τουρκία	1 (2,33%)	Κίνα	2 (4,65%)	
Σύνολο	0 (0%)		4 (9,30%)		5 (11,63%)		
C3. Frontier			Τυνησία	1 (2,33%)			4 (9,30%)
			Ρουμανία	3 (6,98%)			
Σύνολο	0 (0%)		4 (9,30%)		0 (0%)		
C4. Standalone			Λίβανος 1 (2,33%)				1 (2,33%)
Σύνολο	0 (0%)		1 (2,33%)		0 (0%)		
Τελικό Σύνολο	5 (11,63%)		28 (65,11%)		10 (23,25%)		43 (100,00%)

3.2. Εστίαση και Κριτική Βιβλιογραφίας για τον Αντίκτυπο των ESG στον Τραπεζικό Τομέα

Το 2^ο Ερευνητικό Ερώτημα (EE2) έρχεται να κατευθύνει την έρευνα στη διερεύνηση της εστίασης και της κριτικής της βιβλιογραφίας στον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα. Σημαντικά στοιχεία που θα δώσουν επιμέρους απαντήσεις προέρχονται από τις αναλύσεις των εξής επιμέρους κριτηρίων:

1. Μεθοδολογικά στοιχεία μελετών: Τύπος ερευνητικής μεθόδου, δείγμα τραπεζών σε κάθε μελέτη, χρονική περίοδος διεξαγωγής έρευνας
2. Εστίαση μελετών στην επιρροή του αντίκτυπου των ESG στον τραπεζικό τομέα
3. Εστίαση μελετών σε χαρακτηριστικές παραμέτρους που συσχετίζονται με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα
4. Κριτική μελετών από τα ευρήματά τους σχετικά με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα

3.2.1. Μεθοδολογικά Στοιχεία Μελετών: Τύπος Ερευνητικής Μεθόδου, Δείγμα Τραπεζών, Χρονική Περίοδος Διεξαγωγής Έρευνας

Τα μεθοδολογικά στοιχεία των μελετών όπως ο τύπος της ερευνητικής μεθόδου που ακολουθήθηκε, το πλήθος των τραπεζών ανά μελέτη και η χρονική περίοδος διεξαγωγής της εκάστοτε έρευνας αποδίδουν την εικόνα και την ένταση της ενασχόλησης με το ζήτημα του αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα. Ο παρακάτω Πίνακας 10 παραθέτει τα αντίστοιχα δεδομένα μετά από εξεργασία των πρωτογενών στοιχείων του Πίνακα 1, από τα οποία προκύπτει ότι από το σύνολο των 43 μελετών, οι 5 (11,6%) μελέτες ήταν ανασκοπήσεις (reviews) και οι 38 (88,4%) μελέτες ακολούθησαν την ποσοτική μέθοδο (quantitative). Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία των ESG στον τραπεζικό τομέα, η ποσοτική έρευνα εξακολουθεί να υπερτερεί της ποιοτικής έρευνας. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο ότι οι ποιοτικοί ερευνητές αντιμετωπίζουν περιορισμούς στη στατιστική γενίκευση των ευρημάτων τους.

Πίνακας 10. Μεθοδολογικά στοιχεία μελετών: Τύπος ερευνητικής μεθόδου

<i>Ερευνητική Μέθοδος</i>	<i>Πλήθος</i>	<i>Ποσοστωση (%)</i>
<i>Συστηματική Ανασκόπηση</i>	5	11,6
<i>Ποσοτική Έρευνα</i>	38	88,4
<i>Σύνολο</i>	43	100,0

Επιπλέον, αναφορικά με τα λοιπά μεθοδολογικά στοιχεία των διεξαγομένων ερευνών, οι παρακάτω Πίνακες 11 και 12 διαμορφώθηκαν για να τα αποδώσουν αριθμητικά.

Αρχικά, σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 11 σχετικά με το έτος δημοσίευσης και τον επιστημονικό κλάδο της εκάστοτε μελέτης παρατηρεί κανείς πως από το σύνολο των 43 ερευνών, οι 4 μελέτες (9,3%) δημοσιεύτηκαν το 2019 (3 από τον επιστημονικό κλάδο IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior⁴, και 1 μελέτη από τα Χρηματοοικονομικά), οι 8 μελέτες (18,6%) το 2020 (1 μελέτη από τη Λογιστική, 1 μελέτη από την Ηθική – ΕΚΕ, 2 μελέτες από τα Χρηματοοικονομικά και 1 μελέτη από Διεθνής Επιχειρηματική...), οι 7 μελέτες (16,3%) το 2021 (1 μελέτη από τη Λογιστική, 1 μελέτη από την Ηθική – ΕΚΕ, 4 μελέτες από τα Χρηματοοικονομικά και 1 μελέτη από Διεθνής Επιχειρηματική..), οι 13 μελέτες (30,2%) το 2022 (2 μελέτη από τη Λογιστική, 3 μελέτη από την Ηθική – ΕΚΕ και 7 μελέτες από τα Χρηματοοικονομικά) και οι 11 μελέτες 25,6% το 2023 (2 μελέτη από τη Λογιστική, 3 μελέτη από την Ηθική – ΕΚΕ, 5 μελέτες από τα Χρηματοοικονομικά και 5 μελέτη από Διεθνής Επιχειρηματική..).

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ως συνεχές αυξανόμενος ρυθμός από δημοσιεύσεις ερευνών στο υπό εξέταση με το θέμα των ESG στον τραπεζικό τομέα, με το έτος 2022 να παρουσιάζει τη μεγαλύτερη βιβλιογραφική ενασχόληση, ενώ ο επιστημονικός κλάδος των Χρηματοοικονομικών έχει σταθερή εκπροσώπηση σε όλα τα έτη.

⁴ Διεθνής Επιχειρηματική, Στρατηγική, Διαχείριση & Οργανωτική Συμπεριφορά

Πίνακας 11. Μεθοδολογικά στοιχεία μελετών: Πλήθος μελετών ανά έτος δημοσίευσης & επιστημονικό κλάδο

<i>Έτος δημοσίευσης μελετών</i>	<i>Πλήθος</i>	<i>Accounting</i>	<i>Ethics - CSR</i>	<i>Finance</i>	<i>IB & Area / Strategy, Management & Organizational Behavior</i>
<i>2019</i>	4	0	0	1	3
<i>2020</i>	8	1	1	2	1
<i>2021</i>	7	1	1	4	1
<i>2022</i>	13	2	3	7	0
<i>2023</i>	11	2	3	5	5
<i>Σύνολο</i>	43	6	8	19	10

Από τον Πίνακα 12 προκύπτει ότι τα έτη διεξαγωγής των ερευνών στις 6.025 τράπεζες εκκινούν από το 1986 και καταλήγουν στο 2023. Επίσης, η λήξη των ερευνών ορίστηκε από το 2015 έως το 2023. Η διάρκεια των ερευνών κάλυπτε από 1 έως και 35 έτη με μέση χρονική διάρκεια κάθε μελέτης τα 10,02 έτη. Επίσης, συνολικά οι έρευνες πραγματοποιήθηκαν σε δείγμα από 1 έως και 837 τράπεζες, με συνολικό άθροισμα 6.025 τράπεζες για την παρούσα SLR.

Πίνακας 12. Μεθοδολογικά στοιχεία μελετών: Χρονική περίοδος διεξαγωγής έρευνας & δείγμα τραπεζών

<i>Ερευνητική Μέθοδος</i>	<i>Ελάχιστο (Minimum)</i>	<i>Μέγιστο (Maximum)</i>	<i>Άθροισμα (Sum)</i>
<i>Έναρξη διεξαγωγής μελετών</i>	1986	2019	
<i>Λήξη διεξαγωγής μελετών</i>	2015	2023	
<i>Διάρκεια ετών διεξαγωγής μελετών</i>	1	35	35
<i>Δείγμα Τραπεζών</i>	1	837	6025

3.2.2. Εστίαση Μελετών στην Επιρροή του Αντίκτυπου των ESG στον Τραπεζικό Τομέα

Η επεξεργασία των μελετών αποδίδει ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο σχετικά με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα αλλά και της επιρροής τους στα τραπεζικά ιδρύματα. Το σύνολο των 43 μελετών της παρούσας SLR ενασχολήθηκαν με το θέμα των ESG στον τραπεζικό τομέα οι οποίες ανέδειξαν το πόσο σημαντικές είναι οι πρακτικές ESG αλλά και εμβάθυναν στις επενέργειες της υιοθέτησης των πυλώνων ESG στην οργανωτική δομή, στην οργανωσιακή συμπεριφορά, στην χρηματοοικονομική απόδοση και στην λειτουργία των τραπεζών.

3.2.2.1. Αρνητική Επιρροή

Εδώ, σημειώνεται πως στις 14 μελέτες από τις 43, ήτοι το 32,55%, σημειώθηκαν ανησυχίες σχετικά με την επιρροή των ESG στον τραπεζικό τομέα. Οι συγκεκριμένες έρευνες απέδωσαν μια αρνητική επιρροή αυτών ESG στα τραπεζικά ιδρύματα. Πιο συγκεκριμένα ο Huang (2021) εστίασε στην επίδραση των δράσεων περιβαλλοντικής, κοινωνικής και διακυβέρνησης (ESG) στην απόδοση των τραπεζών και ανακάλυψε πως η λογιστική αντιμετώπιση των ESG δεν έχει λάβει μια συγκεκριμένη μορφή ώστε να θεωρείται «περιουσιακό» στοιχείο των τραπεζών και οι επενδύσεις προς την κατεύθυνσή τους δεν φαίνεται να ενισχύουν την χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζών. Οι Air et al. (2021) σε έρευνά τους για την διερεύνηση της συσχέτισης των δράσεων ESG ως αναδυόμενη ευκαιρία και της χρηματοοικονομικής απόδοσης των τραπεζών κατέληξε σε μια διαπίστωση πως μια έντονη δραστηριότητα σε ESG πρακτικές διασυνδέθηκε με χαμηλή κερδοφορία και έκθεση των τραπεζικών ιδρυμάτων σε κινδύνους που υπονόμευαν την τραπεζική αξία τους. Επίσης, οι Di Tommaso & Thornton (2020) οι οποίοι εξέφρασαν την ανησυχία τους για τη διασύνδεση των υψηλών βαθμολογιών ESG με μια ασυνήθιστη απομείωση της «αξίας» των τραπεζών οι οποίες δρούσαν μεν σε ένα σταθερό χρηματοπιστωτικό σύστημα εκτεθειμένες δε στην ανάληψη υψηλών τραπεζικών κινδύνων. Η Kalfaoglou (2021) αποδίδει μια σημαντική αποκάλυψη σχετικά με τους κινδύνους ESG ως μια νέα πηγή ρίσκων για τον τραπεζικό τομέα. Οι τράπεζες ενδέχεται να αντιμετωπίσουν κινδύνους τόσο παραδοσιακούς συστημικούς όσο και

προερχόμενους από τις πρακτικές ESG καθώς θεωρεί πως η στροφή στην «πράσινη» χρηματοδότηση ως μέσο μετάβασης στη βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια πολύ δύσκολη υπόθεση.

Επιπλέον, οι Miralles-Quirós, Miralles-Quirós & Redondo-Hernández (2019) σημείωσαν τον αρνητικό αντίκτυπο των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και εταιρικής διακυβέρνησης πρακτικών στις τιμές των μετοχών των τραπεζών και εξέφρασαν την ανησυχία τους για το πως οι τράπεζες αυτές αντιμετωπίζουν πίεση στις χρηματιστηριακές αγορές ακόμα και με μείωση των τιμών των μετοχών τους. Την ίδια ανησυχία εξέφρασαν και οι Shanaev & Ghimire (2022) οι οποίοι τόνισαν πως μια υποβάθμιση της αξιολόγησης ESG διαφοροποιεί την απόδοση των μετοχών των τραπεζών και μάλιστα μπορεί επιφέρει μειώσεις της τάξης του -1,2% κατά μέσο όρο στις μηνιαίες χρηματιστηριακές αποδόσεις. Οι El Khoury, Nasrallah & Alareeni (2023) συμμεριζόμενοι τα αποτελέσματα των Shanaev & Ghimire (2022) ενίσχυσαν τη θέση τους και σημείωσαν πως ενώ είναι αναγκαία η ESG κουλτούρα στον τραπεζικό κλάδο η συνεχής επιδίωξη υψηλότερης χρηματοοικονομικής απόδοσης ασκεί πίεση και αρνητική απόηχο στον περιβαλλοντικό πυλώνα.

Επίσης, οι Houston & Shan (2022) και οι Basu et al. (2022) έφεραν στο προσκήνιο τη διασύνδεση την επίδραση των αξιολογήσεων ESG στις επιχειρηματικές σχέσεις των τραπεζών. Οι πρώτοι ανέδειξαν πως οι τράπεζες ανεξαρτήτου βαθμολογίας ESG επιθυμούν να συνεργαστούν και να χορηγούν πιστώσεις και δάνεια σε επιχειρήσεις και φορείς με υψηλές βαθμολογίες αξιολογήσεις ESG με εκείνες. Και οι δεύτεροι ανακάλυψαν πως τα τραπεζικά ιδρύματα με υψηλή αξιολόγηση ESG ήταν περισσότερο πιθανό να αρνηθούν δανειοδοτήσεις σε επιχειρήσεις με προέλευση από υπό ανάπτυξη χώρες αναδεικνύοντας την σημαντικότητα του φαινομένου του «κοινωνικού ξεπλύματος - social wash». Αλλά και οι Bernardelli, Korzeb & Niedziółka (2022) αποδίδουν μια ακόμη σημαντική συνιστώσα, της δανειοδότησης επιχειρήσεων που εμπορεύονται ορυκτά καύσιμα και του αρνητικού αντίκτυπου στις αξιολογήσεις ESG των τραπεζών. Όπως και οι Guisande et al. (2023) αναφερόμενοι στην ηθική και στην σχέση της με την τραπεζική, εξέφρασαν την αντιστροφή απόδοση της υιοθέτησης πρακτικών ESG για ορισμένες τράπεζες παρά την υψηλή τους αξιολόγηση πραγματοποιούσαν διατραπεζικές συναλλαγές με άλλες τράπεζες υπό επιτήρηση ή με ανάρμοστη συμπεριφορά (πρόστιμα). Στοιχείο το οποίο απέδωσε μια αρνητική σχέση στην ηθική δέσμευση για «υπεύθυνη» τραπεζική και στις «υπεύθυνες» επενδύσεις.

Τέλος, ερευνητές όπως οι Menicucci & Paolucci (2023) και οι Yuen et al. (2022) αναφέρθηκαν στον αρνητικό αντίκτυπο των πολιτικών ESG στον τραπεζικό τομέα καθώς θεώρησαν πως οι

τράπεζες δεν ήταν καλά προετοιμασμένες στο να αντιπροσωπεύσουν μια ολιστική κουλτούρα βασιζόμενες στους πυλώνες ESG. Οι πρώτοι ανέδειξαν την αρνητική επίδραση των ESG με την μείωση της χρηματοοικονομικής και λειτουργικής απόδοσης και της κερδοφορία και την αύξηση του τραπεζικού κόστους για την επένδυση σε πρακτικές ESG. Επιπλέον, οι Rastogi & Singh (2022) ανέφεραν πως οι επενδύσεις των τραπεζών σε Τεχνολογίες Πληροφοριών & Επικοινωνιών (ΤΠΕ) αυξάνουν το κόστος λειτουργίας τους και ειδικότερα οι ΤΠΕ ως μέτρο ενίσχυσης των ESG αν και έχουν διασυνδεθεί με τη δημιουργία αξία για τις τράπεζες απομειώνουν τα κέρδη τους.

3.2.2.2. Θετική Επιρροή

Οι 29 μελέτες από τις 43, ήτοι το 67,45% των ερευνών που ανέδειξαν τον θετικό αντίκτυπο των με τον ESG στον τραπεζικό τομέα. Πιο συγκεκριμένα οι Bătae, Dragomir & Feleagă (2020, 2021) και Shen et al. (2023) ανέδειξαν πως υπάρχει σημαντική θετική συσχέτιση των πρακτικών ESG και της χρηματοοικονομικής απόδοσης των τραπεζών που εσωκλείει την κερδοφορία τους και την υψηλότερη αξία στους μετόχους αλλά και την χρηματιστηριακή τους κερδοφορία κατά τους Ben Ali & Chouaibi (2022). Στοιχεία τα οποία οι έρευνες του Buallay (2019) και των Gurol & Lagasio (2022) είχαν ήδη αναφέρει και καταγράψει και ειδικά είχαν προσδιορίσει πως οι πρακτικές ESG είχαν θετική επίδραση στον δείκτη Αποδοτικότητας Συνολικών Κεφαλαίων (ROA, Return On Assets) και στον δείκτη του Tobin (Q Ratio). Επίσης, οι Crespi & Migliavacca (2020) και οι Yoo & Managi (2022) ανέδειξαν την θετική επίδραση της γνωστοποίησης της βαθμολογίας ESG στον δείκτη Tobin's Q αλλά και στην μακροχρόνια χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζών. Επιπλέον, οι Paltrinieri et al (2020) διασύνδεσαν την θετική επίδραση των ESG με τον δείκτη των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (FDI, Foreign Direct Investment).

Επίσης, ερευνητές όπως οι Dmuchowski et al. (2023) καταγράφουν πως η εφαρμογή του μοντέλου ESG έχει οφέλη για τις τράπεζες με μακροπρόθεσμη αύξηση της τιμής των μετοχών τους αποδίδοντας στον μετόχους κέρδη αλλά και διαμορφώνοντας μια ισχύ στις τράπεζες ώστε να αντιμετωπίσουν συστημικούς κινδύνους. Μάλιστα, οι Miralles-Quirós, Miralles-Quirós & Redondo Hernández (2019) και οι Ersoy et al. (2022) απέδωσαν θετική συσχέτιση μεταξύ ESG

και της επαυξημένης Αγοραίας ή Χρηματιστηριακής Αξίας Μετοχής (Market Value) των τραπεζών. Μάλιστα, οι Galletta, Mazzù & Naciti (2022) ανέφεραν πως υπάρχει μια σημαντική αναδυόμενη τάση των χρηματοπιστωτικών αγορών στην υιοθέτηση ESG, στοιχείο το οποίο θεώρησαν ιδιαίτερα – χρηματοοικονομικά, λειτουργικά και οργανωτικά - επικερδές για τον τραπεζικό χώρο. Υπό το πρίσμα της τάσης της ενσωμάτωσης των ESG στην τραπεζική πρακτική, οι Parker & Sheedy-Reinhard (2022) και οι Agnese & Giacomini (2023) έφεραν στο προσκήνιο τη θετική επίδραση τους στην επαύξηση της «Υπεύθυνης / Βιώσιμης» τραπεζικής και στην κατάδειξη του «Greenwashing», οι Bukhari, Hashim & Amran (2020), οι Naeem et al. (2023) και οι Ji et al. (2023) στην ισχυροποίηση της «Πράσινης» Τραπεζικής (Green Banking), οι Gillan, Koch & Starks (2021) και οι Aevoo et al. (2023) στην επαύξηση των επενδύσεων σε δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (EKE), οι Miranda, Delgado & Branco (2023) στην ενίσχυση των επενδύσεων σε δράσεις Εταιρικής Διακυβέρνησης οι Shakil et al. (2019) στην επαύξηση της περιβαλλοντικής συνείδησης και οι Murè et al. (2021) στην φήμη των τραπεζών.

Επίσης πολλοί ήταν οι ερευνητές οι οποίοι ενασχολήθηκαν με την θετική επενέργεια των πολιτικών ESG στην ισχυροποίηση της θέσης των τραπεζών έναντι κινδύνων - πιθανών χρηματοοικονομικών δυσχερειών που επιφέρουν ντόμινο αρνητικών καταστάσεων με αποτέλεσμα την δυσαναλογία αναλογία κεφαλαίων και περιουσιακών στοιχείων για τις τράπεζες. Οι Citterio & King (2023) προέβαλαν την σημαντικότητα της πρόβλεψης και της αντιμετώπισης μιας ενδεχόμενης της χρηματοοικονομικής δυσκολίας των τραπεζών αλλά και οι Chiaramonte et al. (2022) διασύνδεσαν την υψηλή βαθμολογία ESG με την μείωση της ευθραυστότητας των τραπεζών, οι Agnese et al. (2023), οι Galletta & Mazzù (2023) και οι Galletta et al. (2023) με τη απομείωση λειτουργικών κινδύνων αλλά και τη διαχείριση αυτών. Καταληκτικά, οι Bruno & Lagasio (2021) κατέγραψαν πως η υιοθέτηση ESG στο χρηματοπιστωτικό σύστημα μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για τη μετάβαση σε μια πιο βιώσιμη οικονομία.

3.2.3. Εστίαση Μελετών σε Χαρακτηριστικές Παραμέτρους που Συσχετίζονται με τον Αντίκτυπο των ESG στον Τραπεζικό Τομέα

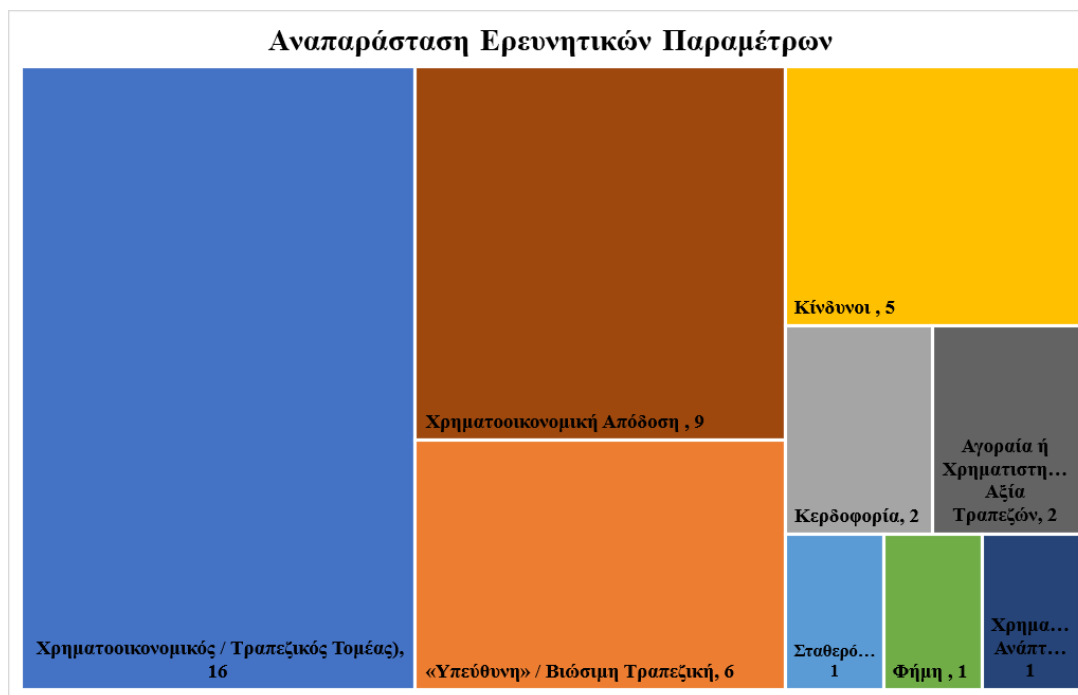
Η εστίαση των μελετών σε χαρακτηριστικές παραμέτρους που συσχετίζονται με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα αποτελεί μια ακόμη σημαντική συνιστώσα στην προσπάθεια ανάλυσης του υπό εξέταση θέματος στην παρούσα SLR. Ο παρακάτω Πίνακας 13 παραθέτει στοιχεία σχετικά με την εστίαση μελετών σε χαρακτηριστικές παραμέτρους που συσχετίζονται με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα, οι οποίες είναι οι εξής:

1. Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας (Banking Sector): Οι 16 μελέτες από τις 43, ήτοι το 37,21% των μελετών που καλύπτουν ένα δείγμα 1.862 τραπεζών ενασχολούνται με τον αντίκτυπο των ESG σε γενικότερο επίπεδο στον Χρηματοοικονομικό / Τραπεζικό Τομέα.
2. «Υπεύθυνη» / Βιώσιμη Τραπεζική (Sustainable / Responsible Banking): Οι 6 μελέτες από τις 43, ήτοι το 13,95% των μελετών που καλύπτουν ένα δείγμα 998 τραπεζών ενασχολούνται με τον αντίκτυπο των ESG σε γενικότερο επίπεδο στην «Υπεύθυνη» / Βιώσιμη Τραπεζική.
3. Κερδοφορία (Profitability): Οι 2 μελέτες από τις 43, ήτοι το 4,65% των μελετών που καλύπτουν ένα δείγμα 527 τραπεζών ενασχολούνται με τον αντίκτυπο των ESG στην κερδοφορία των τραπεζικών ιδρυμάτων.
4. Κίνδυνοι (Risk): Οι 5 μελέτες από τις 43, ήτοι το 11,63% των μελετών που καλύπτουν ένα δείγμα 1285 τραπεζών ενασχολούνται με τον αντίκτυπο των ESG στην αντιμετώπιση συστημικών, λειτουργικών και χρηματοοικονομικών κινδύνων που δυνητικά μπορούν να επηρεάσουν τα τραπεζικά ιδρύματα αλλά και την διαχείρισή τους από αυτά.
5. Σταθερότητα (Stability): Μία (1) μελέτη από τις 43, ήτοι το 2,33% των μελετών που καλύπτουν ένα δείγμα 84 τραπεζών ενασχολούνται με τον αντίκτυπο των ESG στην σταθερότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων.

6. Φήμη (Reputation): Μία (1) μελέτη από τις 43, ήτοι το 2,33% των μελετών που καλύπτουν ένα δείγμα 13 τραπεζών ενασχολούνται με τον αντίκτυπο των ESG στην φήμη των τραπεζικών ιδρυμάτων.
7. Χρηματοοικονομική Ανάπτυξη (Financial Development): Μία (1) μελέτη από τις 43, ήτοι το 2,33% των μελετών που καλύπτουν ένα δείγμα 224 τραπεζών ενασχολούνται με τον αντίκτυπο των ESG στην χρηματοοικονομική ανάπτυξη των τραπεζικών ιδρυμάτων.
8. Χρηματοοικονομική Απόδοση (Financial Performance): Οι 9 μελέτες από τις 43, ήτοι το 20,93% των μελετών που καλύπτουν ένα δείγμα 815 τραπεζών ενασχολούνται με τον αντίκτυπο των ESG στην χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζικών ιδρυμάτων.
9. Αγοραία ή Χρηματιστηριακή Αξία Τραπεζών (Stock Market Value): Οι 2 μελέτες από τις 43, ήτοι το 4,65% των μελετών που καλύπτουν ένα δείγμα 217 τραπεζών ενασχολούνται με τον αντίκτυπο των ESG στην χρηματοοικονομική απόδοση και στην αξία των μετοχών των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Πίνακας 13. Εστίαση μελετών σε χαρακτηριστικές παραμέτρους που συσχετίζονται με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα

<i>Εστίαση μελετών σε χαρακτηριστικές παραμέτρους</i>	<i>Πλήθος μελετών</i>	<i>Ποσόστωση ση μελετών (%)</i>	<i>Δείγμα τραπεζών</i>
<i>Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας)</i>	16	37,21%	1862
<i>«Υπεύθυνη» / Βιώσιμη Τραπεζική</i>	6	13,95%	998
<i>Κερδοφορία</i>	2	4,65%	527
<i>Κίνδυνοι</i>	5	11,63%	1285
<i>Σταθερότητα</i>	1	2,33%	84
<i>Φήμη</i>	1	2,33%	13
<i>Χρηματοοικονομική Ανάπτυξη</i>	1	2,33%	224
<i>Χρηματοοικονομική Απόδοση</i>	9	20,93%	815
<i>Αγοραία ή Χρηματιστηριακή Αξία Τραπεζών</i>	2	4,65%	217
Σύνολο	43	100,00%	6025

Σχήμα 4. Αναπαράσταση Ερευνητικών Παραμέτρων

3.2.4. Κριτική Ευρημάτων Μελετών για τον Αντίκτυπο των ESG στον Τραπεζικό Τομέα

Η κριτική των ευρημάτων των μελετών για τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα αποτελεί ένα σημαντικό μέρος του 2^{ου} Ερευνητικού Ερωτήματος και στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η ανάδειξη των μελετών ανά χαρακτηριστική παράμετρο ή παράγοντα που διασυνδέει τον αντίκτυπο της υιοθέτησης πρακτικών ESG με τον τραπεζικό κλάδο.

3.2.4.1. Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας (Banking Sector)

Με την παράμετρο «Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας» ενασχολήθηκαν 16 μελέτες από τις 43, οι 5 από αυτές (11,62%) έχουν εκφράσει τις ανησυχίες τους και καταδεικνύουν την

αρνητική επίδραση των ESG στον τραπεζικό κλάδο και πιο συγκεκριμένα στα τραπεζικά ιδρύματα ενώ οι υπόλοιπες 11 μελέτες (25,58%) αποδίδουν ένα θετικό πρόσημο σε αυτή τη διασύνδεση.

Πιο ειδικά:

1. **Αρνητικός αντίκτυπος:** Οι Houston & Shan (2022) ανέφεραν πως οι τράπεζες επηρεάζονται σε υψηλό βαθμό από τις πολιτικές ESG των πελατών τους και ανέφεραν πως τα τραπεζικά ιδρύματα είναι πολύ πιο πιθανό να συνεργαστούν με δανειολήπτες που έχουν παρόμοιες αξιολογήσεις ESG. Αυτό η αναδυόμενη συνθήκη υποδηλώνει ότι οι πρακτικές ESG επηρεάζουν τη δημιουργία σχέσεων τραπεζικού δανεισμού και ότι οι τράπεζες παρουσιάζουν διαφορετική στάση απέναντι στους δανειολήπτες ανάλογα με τις πολιτικές ESG που υιοθετούν, στοιχείο ίσως μεροληπτικό. Επίσης, οι Basu et al. (2022) ανέφεραν ευρήματα που αναδεικνύαν πως οι τράπεζες υψηλής αξιολόγησης ESG είχαν περισσότερες πιθανότητες - από τις τράπεζες χαμηλού ESG - να απορρίψουν την χρηματοδότηση (επενδύσεις, στεγαστικά δάνεια) σε πελάτες που προέρχονταν από υπό ανάπτυξη χώρες, στοιχείο που έφερε στο προσκήνιο τον προβληματισμό σχετικά με το «Κοινωνικό Ξέπλυμα» ("Social Wash") από τις ισχυρές τράπεζες. Οι El Khoury, Nasrallah & Alareeni (2023) επικεντρώθηκαν σε αποτελέσματα που έδειχναν πως αν και οι βαθμολογίες ESG των τραπεζών επηρεάζονταν θετικά από το μέγεθος και την ισχύ των τραπεζών, η επιδίωξη της ολοένα αυξητικής χρηματοοικονομικής απόδοσης ασκούσε αρνητικό αντίκτυπο στον περιβαλλοντικό πυλώνα της συνολικής κουλτούρας των ESG, με τις τράπεζες να χολώνουν στον τομέα της «πράσινης» χρηματοδότησης. Οι Menicucci & Paolucci (2023) απέδωσαν ευρήματα που ανέδειξαν ότι οι πολιτικές ESG επηρεάζουν αρνητικά τη χρηματοοικονομική και λειτουργική απόδοση των τραπεζών υποδηλώνοντας πως οι τράπεζες στην χώρα τους – Ιταλία – δεν έχουν υιοθετήσει πλήρως την κουλτούρα της των διαδικασιών βιωσιμότητας των ESG. Οι Rastogi & Singh (2022) στα ευρήματά τους, απέδωσαν μια σημαντικότητα στην θετική συσχέτιση των πρακτικών ESG και των επενδύσεων σε Τεχνολογίες Πληροφοριών & Επικοινωνιών (ΤΠΕ) οι οποίες όμως αυξάνουν κατά πολύ τα λειτουργικά κόστη και δεν ανταποκρίνονται ανάλογα με την αξία που δημιουργούν για τις τράπεζες.

2. **Θετικός αντίκτυπος:** Οι Galletta, Mazzù & Naciti (2022) στην έρευνά τους απέδωσαν ευρήματα τα οποία ανέδειξαν τον θετικό αντίκτυπο της υιοθέτησης κριτηρίων ESG στις χρηματοπιστωτικές αγορές και εμβάθυναν σε θετικά επακόλουθα όπως η μετατόπιση από την ΕΚΕ στην περιβαλλοντική βιωσιμότητα, η εστίαση της επιχειρηματικής στρατηγικής των τραπεζών σε περιβαλλοντικά ζητήματα, στις σύγχρονες απαιτήσεις της εταιρικής διακυβέρνησης και στο κανονιστικό πλαίσιο που διαμορφώνει μια κλιματική και περιβαλλοντική ολιστική προσέγγιση για τις τράπεζες, οι οποίες θα είναι σε θέση να χρησιμοδοτήσουν την ενίσχυση τέτοιων πρωτοβουλιών. Οι Ben Ali & Chouaibi (2022) ανέδειξαν μια θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση της υιοθέτησης ESG στην χρηματοοικονομική και χρηματιστηριακή απόδοση αλλά και στην κερδοφορία τους. Όπως και οι Ersoy et al. (2022) οι οποίοι απέδωσαν στατιστικά σημαντική γραμμική συσχέτιση μεταξύ της απόδοσης ESG και αγοραίας χρηματιστηριακής αξίας (market value) των τραπεζών. Η ανάπτυξη πολιτικών των τραπεζών που θα κάνουν τις επενδύσεις ESG πιο ορατές και γνωστές στο ευρύ κοινό, όπως η ανάδειξή τους σε διαφημίσεις, μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της θετικής επίδρασης του ESG στην συνολική αξία των τραπεζών. Μάλιστα, αυτό που συμβαίνει επαληθεύει την επιλογή επενδυτών με περιβαλλοντική και κοινωνική ευαισθησία να προτιμήσουν τράπεζες με υψηλές αξιολογήσεις ESG για να συνδιαλλαγούν στη λιανική τραπεζική αλλά και επενδύσουν σε μετοχές τους. Οι Gurol & Lagasio (2022) ενασχολήθηκαν με οργανωτικά και διοικητικά θέματα και απέδωσαν πως το μέγεθος του ΔΣ, η αναλογία γυναικών και η ανεξαρτησία της γνώμης των μελών των ΔΣ και των διευθυντών σχετίζονται θετικά και σημαντικά με την υιοθέτηση και την υψηλή βαθμολογία ESG αλλά και η γνωστοποίηση ESG πρακτικών συσχετίστηκε θετικά με την κερδοφορία των τραπεζών. Μάλιστα, οι μεγάλες τράπεζες και οι τράπεζες με υψηλό δανεισμό ενδιαφέρονται περισσότερο για την υψηλή βαθμολογία ESG που επιφέρει μια καλή απόδοση όσον αφορά τη βιωσιμότητά τους. Οι Citterio & King (2023) στα ευρήματά τους ανέφεραν τη σπουδαιότητα του σχεδιασμού αποτελεσματικών μοντέλων για την πρόβλεψη της χρηματοοικονομικής δυσχέρειας των τραπεζών και για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των εποπτικών αρχών τους. Θεώρησαν πως οι πυλώνες ESG πρέπει να αποτελούν δείκτες σε μοντέλα πρόβλεψης παραγόντων τραπεζικής χρηματοοικονομικής δυσπραγίας με

σκοπό να απομειωθεί η πιθανότητα εσφαλμένης ταξινόμησης των προβληματικών τραπεζών ως υγιών. Οι Agnese & Giacomini (2023) τονίζουν τον θετικό αντίκτυπο των πρακτικών ESG στο κόστος χρηματοδότησης χρέους των τραπεζών και παρουσιάζουν τον ευμενή ρόλο των πρακτικών «βιώσιμης» τραπεζικής διακυβέρνησης (πρακτικές αναφοράς και διαφάνειας) στην απομείωσή του. Οι Agnese et al. (2023) απέδωσαν τη σημαντικότητα της θετικής συσχέτισης των βαθμολογιών ESG σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα των ΗΠΑ και της Ευρώπης οι οποίες επέλεξαν την υιοθέτησή τους στο γενικότερο πλαίσιο ενός αναδυομένου επιχειρηματικού μοντέλου και χρηματοοικονομικής στρατηγικής. Οι Ji et al. (2023) με τα ευρήματά τους προβάλλουν τη σημαντικότητα της «πράσινης» χρηματοδότησης, της αρωγής σε δράσεις κοινωνικής προσφοράς και την αποζημίωση στελεχών ως κινητήριο δύναμη ικανοποίησης αυτών, στοιχεία που θα αυξήσουν την βαθμολογία ESG τους. Επιπλέον, ανέδειξαν πως η συνεχής αφοσίωση στη μεγιστοποίηση του κέρδους και η αδιαφορία προς την κοινωνική ευθύνη και τη βιώσιμη ανάπτυξη επιφέρουν για τις τράπεζες χαμηλότερη αξιολόγηση ESG. Στοιχεία με τα οποία περνούν το μήνυμα για τις τράπεζες και τις ρυθμιστικές αρχές, στο να υποστηρίζουν τις επενδύσεις ESG για να επιφέρουν και μια μακροπρόθεσμη βιώσιμη ανάπτυξη στον τραπεζικό τομέα και στις κοινωνίες γενικότερα. Οι Miranda, Delgado & Branco (2023) προβληματίστηκαν για τον απόηχο της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008 σε θέματα εταιρικής διακυβέρνησης και κοινωνικής ευθύνης και ανέδειξαν πως οι πρακτικές ESG συσχετίζονται θετικά με την ποικιλομορφία των φύλων του ΔΣ και την ανεξαρτησία του ΔΣ αλλά και εμπιστοσύνη στην κοινωνία από τη χώρα προέλευσης των τραπεζών που ξεπερνά τα εμπόδια. οι Shen et al. (2023) απέδωσαν στις πρακτικές ESG θετικό αντίκτυπο με τον τραπεζικό τομέα – ειδικά στην περιοχή της Κίνας – να έχει ανταποκριθεί με επενδύσεις με άμεσο αντίκτυπο και στην χρηματοοικονομική τους θέση. Τέλος, οι Bruno & Lagasio (2021) χαρακτηριστικά υπέρμαχοι της συνολικής θετικής απόδοσης των ESG στο χρηματοπιστωτικό σύστημα που μπορούν να υπηρετήσουν ως βασικοί πυλώνες για το πέρασμα σε μια πιο υπεύθυνα βιώσιμη κοινωνία και οικονομία.

3.2.4.2. Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική (Sustainable / Responsible Banking)

Με την παράμετρο «Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική» ενασχολήθηκαν 6 μελέτες από τις 43, οι 2 από αυτές (4,65%) έχουν εκφράσει τις ανησυχίες τους και καταδεικνύουν την αρνητική επίδραση των ESG στην «Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική» ενώ οι υπόλοιπες 4 μελέτες (9,3%) αποδίδουν ένα θετικό πρόσημο σε αυτή τη διασύνδεση.

Πιο ειδικά:

1. **Αρνητικός αντίκτυπος:** Οι Guisande et al. (2023) εξέφρασαν τους προβληματισμούς τους σχετικά με τη ηθική στην τραπεζική. Αν και διαπίστωσαν πως οι τράπεζες που υιοθετούν πρακτικές ESG είναι λιγότερο πιθανό να εκχωρήσουν μετοχές σε άλλες τράπεζες με ανάρμοστη συμπεριφορά (πχ. τράπεζες με πρόστιμο) ανακάλυψαν πως οι ευρωπαϊκές τράπεζες είναι περισσότερο διατεθειμένες να πωλούν τις μετοχές τους σε τράπεζες που τους έχει επιβληθεί πρόστιμο από τις αντίστοιχες τράπεζες των ΗΠΑ. Ως εκ τούτου, η ηθική δέσμευση μιας τράπεζας για «υπεύθυνη» τραπεζική επηρεάζεται από πολιτισμικούς κανόνες και κανόνες αμοιβαιότητας παρά από την ηθική δέσμευσή τους να πραγματοποιούν «υπεύθυνες» επενδύσεις. Επίσης, οι Bernardelli, Korzeb & Niedziółka (2022) ενασχολήθηκαν με τον αρνητικό αντίκτυπο για τις τράπεζες ανά τον κόσμο οι οποίες παρακάμπτουν οποιασδήποτε φιλοσοφία ESG και χρηματοδοτούν πελάτες από τον τομέα των ορυκτών καυσίμων χωρίς να αντιλαμβάνονται την σπουδαιότητα αυτής της δράσης στην απομείωση των αξιολογήσεων ESG τους, μπροστά στο κέρδος.
2. **Θετικός αντίκτυπος:** Οι Bukhari, Hashim & Amran (2020) στα ευρήματά τους ήταν απόλυτα ξεκάθαρη για τον θετικό αντίκτυπο της υιοθέτησης της «Πράσινης» Τραπεζικής (Green Banking) στην υπεύθυνη και αειφόρο τραπεζική (Sustainable Banking) που διασφαλίζουν ότι οι τράπεζες θα υλοποιήσουν τις δεσμεύσεις τους με αποτελεσματικά περιβαλλοντικά προγράμματα και κυρίως, με κουλτούρα υπευθυνότητας. Έτσι, και οι Dmuchowski et al. (2023) απέδωσαν θετικό πρόσημο στην εφαρμογή του μοντέλου ESG για τον τραπεζικό τομέα που μπορεί να καρπωθεί σημαντικά οφέλη όπως η αυξημένη χρηματοοικονομική απόδοση, η μακροπρόθεσμη αύξηση της τιμής των μετοχών τους και η καλύτερη προστασία τους σε καταστάσεις

κρίσεων σε σχέση με τα παραδοσιακά κεφάλαια. Οι Naeem et al. (2023) απέδωσαν στα ευρήματά τους την ισάξια και ισοδύναμη σπουδαιότητα των τρεις αξόνων ESG και την θετική συσχέτισή τους με την υπεύθυνη και βιώσιμη χρηματοδότηση όταν εσωκλείουν τις κοινωνικά υπεύθυνες επενδύσεις αλλά και την «πράσινη» και «κλιματική» χρηματοδότηση. Τέλος, οι Parker & Sheedy-Reinhard (2022) αναδεικνύουν τη σπουδαιότητα της υπεύθυνη και βιώσιμη αειφόρου χρηματοδότηση από τράπεζες που υιοθετούν δράσεις ESG οι οποίες αντιτίθεται σε χρηματοδότηση οποιαδήποτε μορφής «Πράσινου ξεπλύματος» (Greenwashing) και να ενισχύουν όσους θεωρούν ότι συμπράττουν σε δράσεις με περιβαλλοντικά και κοινωνικά κριτήρια.

3.2.4.3. Κερδοφορία (Profitability)

Με την παράμετρο της «Κερδοφορίας» ενασχολήθηκαν 2 μελέτες από τις 43 (4,65%), η μία (2,33%) έχει αποδώσει προβληματισμούς και μία ακόμη (2,33%) έχει καταθέσει την θετική επίδραση των ESG στην κερδοφορία των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Πιο ειδικά:

1. **Αρνητικός αντίκτυπος:** Οι Yuen et al. (2022) στα ευρήματα τους διαπίστωσαν ότι οι πρακτικές ESG δυνητικά μπορούν να απομειώσουν την κερδοφορία των τραπεζών, δίδοντας μια επεξήγηση στην προσπάθεια των τραπεζικών ιδρυμάτων να εξισορροπήσουν το αυξημένο λειτουργικό κόστος από την υιοθέτηση προτύπων ESG. Αν και οι ερευνητές βρήκαν θετικό το γεγονός πως οι δραστηριότητες ESG ίσως να μπορούσαν να ενισχύσουν τη βελτίωση της χρηματοοικονομικής απόδοσης των τραπεζών σε μακροπρόθεσμο επίπεδο.
2. **Θετικός αντίκτυπος:** Οι Crespi & Migliavacca (2020) μέσα από τα ευρήματά τους αποδίδουν ότι οι βαθμολογίες ESG των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μεγεθύνονται σε μακροπρόθεσμο επίπεδο και η ροπή αυτή ενισχύεται από το μέγεθος τους.

Επιπλέον, θεώρησαν πως η κερδοφορία των τραπεζών είναι εφάμιλλη και της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας στην οποία δραστηριοποιούνται.

3.2.4.4. Κίνδυνοι (Risks)

Με την παράμετρο των «Κινδύνων» ενασχολήθηκαν οι 5 μελέτες από τις 43 (11,63), οι 2 μελέτες (4,65%) επέδειξαν αρνητικό αντίκτυπο των ESG στην αντιμετώπισή τους και οι 3 μελέτες (6,97%) θετικό.

Πιο ειδικά:

1. **Αρνητικός αντίκτυπος:** Οι Di Tommaso & Thornton (2020) ενασχολήθηκαν με τους κινδύνους που δυνητικά μπορούν να αντιμετωπίσουν οι τράπεζες και τη διασύνδεση αυτών με τη μείωση της τραπεζικής αξίας. Οι ερευνητές, ανέδειξαν πως υπάρχει μια αρνητική συσχέτιση των υψηλών αξιολογήσεων ESG ή και μιας επακόλουθης υψηλής αγοραίας ή χρηματιστηριακής αξίας των τραπεζών με την λήψη αποφάσεων αντιμετώπισης τραπεζικών κινδύνων. Όσο πιο ισχυροί οι κίνδυνοι που διαταράσσουν την σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, όπως οι συστημικοί, τόσο περισσότερο επηρεάζεται αρνητικά η αξία των τραπεζών. Την ίδια άποψη συμμερίζεται και η Kalfaoglou (2021) η οποία επεσήμανε πως οι τράπεζες είναι αντιμέτωπες με τους κινδύνους ESG οι οποίοι εντείνουν τους παραδοσιακούς συστημικούς τραπεζικούς κινδύνους και πρέπει στη λήψη αποφάσεων διαχείρισης αυτών να ενσωματώσουν την κουλτούρα των ESG ώστε να τους αντιμετωπίσουν. Επιπλέον, θεωρεί πως οι τράπεζες πρέπει να στραφούν στην «πράσινη» χρηματοδότηση ως πολιτικής μετάβασης προς μια βιώσιμη ανάπτυξη.
2. **Θετικός αντίκτυπος:** Οι Aevoae et al. (2023) αναδεικνύουν τη σχέση μεταξύ ESG και αναμενόμενων αποδόσεων, με τις επενδύσεις στην ΕΚΕ να μετριάξει τους συστημικούς κινδύνους για τις τράπεζες και τα ESG να αποτελούν εργαλείο για τη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητάς τους. Επίσης, ανακάλυψαν πως ο

αντίκτυπος των ESG είναι ισχυρότερος για τις μεγάλου μεγέθους τράπεζες σε σχέση με τις μικρές. Ευρήματα τα οποία αποδεικνύουν μια έντονη και ευεργετική επίδραση των ESG στη βιωσιμότητα των τραπεζών μπροστά σε περιπτώσεις συστημικής δυσφορίας. Οι Galletta & Mazzù (2023) στα ευρήματά τους αποφέρουν την πίεση για την υιοθέτηση δράσεων ESG ως μέτρο προφύλαξης των τραπεζών σε ένα ευρύτερο σχέδιο διαχείρισης κινδύνων. Τέλος, οι Galletta et al. (2023) έδειξαν μια σημαντική θετική διασύνδεση των αξιολογήσεων ESG και των λειτουργικών κινδύνων για τις τράπεζες. Μάλιστα, όσο υψηλότερες ήταν οι βαθμολογίες ESG τόσο απομειωμένοι ήταν και οι λειτουργικοί κίνδυνοι για τα τραπεζικά ιδρύματα που αφορούν την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας, συμπεριλαμβανομένων των ανεπαρκών εσωτερικών διαδικασιών, του ανθρώπινου δυναμικού, των συστημάτων ή των εξωγενών παραγόντων (πχ ηλεκτρονική τραπεζική).

3.2.4.5. Σταθερότητα (Stability)

Με την παράμετρο της «Σταθερότητας» ενασχολήθηκε μία (1) μελέτη (2,33%), αυτή των Chiaramonte et al. (2022) οι οποίοι ενασχολήθηκαν με τον θετικό αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα και διασύνδεσαν την υψηλή βαθμολογία ESG με την ισχυροποίηση των τραπεζών και την ελαχιστοποίηση της ευθραυστότητάς τους σε περιπτώσεις ανάληψης οικονομικών κινδύνων που θεωρητικά υπονομεύαν την σταθερότητά τους. Τα στοιχεία αποκαλύπτουν ότι σε περιόδους οικονομικής αναταραχής, όσο μεγαλύτερη είναι η βαθμολογία ESG τόσο περισσότερο ενισχύεται η οικονομική δυναμική και μια κεφαλαιακή επάρκεια μπορεί να εγγυηθεί την σταθερότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων.

3.2.4.6. Φήμη (Reputation)

Με την παράμετρο της «Φήμης» ενασχολήθηκε μία (1) μελέτη (2,33%), αυτή των Murè et al. (2021) οι οποίοι ασχολήθηκαν με τον θετικό αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα και διασύνδεσαν με στατιστικά σημαντική θετική σχέση την βαθμολογία ESG και των κυρώσεων. Μάλιστα, θεώρησαν πως οι οικονομικές κυρώσεις είναι επιζήμιες για τη φήμη των τραπεζών, επομένως ήταν απαραίτητο για εκείνες να αναβαθμίσουν τη φήμη τους μέσω της υιοθέτησης δράσεων ESG.

3.2.4.7. Χρηματοοικονομική Ανάπτυξη (Financial Development)

Με την παράμετρο της «Χρηματοοικονομικής Ανάπτυξης» ενασχολήθηκε μία (1) μελέτη (2,33%), αυτή των Paltrinieri et al (2020) οι οποίοι ασχολήθηκαν με τον θετικό αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα και διασύνδεσαν τον κοινωνικό πυλώνα των ESG με την επαύξηση του δείκτη Ξένων Άμεσων Επενδύσεων. Το εύρημα αυτό ενισχύει τη γενικά αποδεκτή σχέση μεταξύ της τραπεζικής χρηματοδότησης και της κοινωνικής ευαισθησίας, παρά το γεγονός ότι τα κέρδη υπόκεινται σε μη γραμμικότητα σε σχέση με τη βιωσιμότητα των τραπεζών στην εξεταζόμενη περιοχή των τραπεζών της συγκεκριμένης μελέτης οι οποίες προέρχονταν από τον ισλαμικό χώρο.

3.2.4.8. Χρηματοοικονομική Απόδοση (Financial Performance)

Με την παράμετρο «Χρηματοοικονομική Απόδοση» ενασχολήθηκαν 9 μελέτες από τις 43, οι 3 από αυτές (6,97%) έχουν εκφράσει προβληματισμούς τους και αναδεικνύουν την αρνητική επίδραση των ESG στην χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζικών ιδρυμάτων ενώ οι υπόλοιπες 6 μελέτες (13,95%) αποδίδουν μια θετική συσχέτιση μεταξύ του.

Πιο ειδικά:

1. **Αρνητικός αντίκτυπος:** Ο Huang (2021) προβληματίστηκε για το πως αλλά και πόσο συσχετίζονται τα ESG με την χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζών καθώς εντόπισε πως τα ESG θα έπρεπε να αντιμετωπίζονται ως περιουσιακό στοιχείο των τραπεζών και μέχρι στιγμής δεν θεωρούνται μέρος της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας της τράπεζας. Οι Shanaev & Ghimire (2022) ενασχολήθηκαν με την μέτρηση της χρηματοοικονομικής απόδοσης των δράσεων ESG για τις τράπεζες οι οποίοι βρέθηκαν μπροστά σε αρνητικές συνέπειες για την απόδοση των μετοχών και απώλειες στις μηνιαίες χρηματιστηριακές αποδόσεις έως και 1,2%. Οι Azmi et al. (2021) με τα ευρήματά τους αναδεικνύουν πως η υψηλή βαθμολογία ESG διασυνδέεται με μείωση της χρηματοοικονομικής απόδοσης που τη ερμηνεύουν σωρευτικά με τη μείωση της κερδοφορίας, της αγοραίας ή χρηματιστηριακής αξίας και την αύξηση των τραπεζικών κινδύνων.
2. **Θετικός αντίκτυπος:** Οι Gillan, Koch & Starks (2021) από την άλλη πλευρά με τα ευρήματά τους αναδεικνύουν πως οι δράσεις ESG – και συγκεκριμένα οι πρακτικές EKE – διασυνδέεται με την αύξηση της χρηματοοικονομικής απόδοσης των τραπεζών. Ο Buallay (2019) είχε ήδη επισημάνει την στατιστικά σημαντική θετική επίδραση των ESG και ειδικά των δράσεων EKE με την χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζών και πιο συγκεκριμένα στην θετική επενέργειά τους στο δείκτη Αποδοτικότητα Συνολικών Κεφαλαίων (ROA, Return On Assets) και στον δείκτη κερδοφορίας (Tobin, Q Ratio). Επιπλέον, οι Bătae, Dragomir & Feleagă (2021) ανέδειξαν μέσα από τα αποτελέσματά τους την θετική συσχέτιση των πρακτικών ESG και της χρηματοοικονομικής απόδοσης με ιδιαίτερη έμφαση στην συσχέτιση των δράσεων περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος με την κερδοφόρα απόδοσή τους. Οι Shakil et al. (2019) συμβαδίζουν με τα ευρήματά τους να αναφέρονται στην θετική συσχέτιση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών δράσεων των τραπεζών, ως αναδυόμενων αγορών, με μελλοντικές χρηματοοικονομικές αποδόσεις. Οι Yoo & Managi (2022) στα ευρήματά τους αποδίδουν πως μια υψηλή βαθμολογία ESG είναι ζωτικής σημασίας για τα κέρδη και την μακροπρόθεσμη οικονομική απόδοση των τραπεζών. Στοιχεία τα οποία εγγυόνται την κερδοφορία των τραπεζών, οι οποίες μέσα από περιβαλλοντικές, κοινωνικές και εταιρικής διακυβέρνησης δράσεις ενισχύουν την αγοραία ή χρηματιστηριακή τους δυναμική. Τέλος, οι Bătae, Dragomir & Feleagă (2020) είχαν

και παλαιότερα ενασχοληθεί με τη διασύνδεση των ESG και της χρηματοοικονομικής απόδοσης με αφορμή την επαναξιολόγηση της σχέσης αυτής στην μετα-πανδημική περίοδο. Τα ευρήματα από την μελέτη τους έδειξαν πως η συσχέτισή τους παραμένει θετική και οι τράπεζες αλλά και οι ρυθμιστικές αρχές έπρεπε να εντρυφήσουν σε ενέργειες ώστε να συντηρήσουν τις βαθμολογίες ESG που επιφέρουν υψηλή χρηματοοικονομική απόδοση και αξία στους μετόχους.

3.2.4.9. Αγοραία ή Χρηματιστηριακή Αξία Τραπεζών (Stock Market Value)

Με την παράμετρο της «Αγοραία ή Χρηματιστηριακή Αξία Τραπεζών» ενασχολήθηκαν 2 μελέτες από τις 43 (4,65%), η μία (2,33%) έχει αποδώσει προβληματισμούς και μία ακόμη (2,33%) έχει καταθέσει την θετική επίδραση των ESG στην αγοραία ή χρηματιστηριακή αξία των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Πιο ειδικά:

1. **Αρνητικός αντίκτυπος:** Οι Miralles-Quirós, Miralles-Quirós & Redondo-Hernández (2019) στην μελέτη τους απέδωσαν ευρήματα σχετικά με ότι οι θεσμικοί επενδυτές εκτιμούν τους τρεις πυλώνες ESG με διαφορετικό τρόπο. Η απόδοση των δράσεων ESG των εισηγμένων τραπεζών παρέχει πληροφορίες για τους μετόχους και έχει σημαντικό αντίκτυπο στις τιμές των μετοχών στις χρηματιστηριακές αγορές αλλά η επίτευξη υψηλότερης της χρηματοοικονομικής απόδοσης και της χρηματιστηριακής αξίας παρουσιάζονταν μόνο σε τράπεζες που είχαν μεν υιοθετήσει πρακτικές ESG αλλά δε προέρχονταν από χώρες κοινού δικαίου.
2. **Θετικός αντίκτυπος:** Οι ερευνητές Miralles-Quirós, Miralles-Quirós & Redondo Hernández (2019), εξέλιξαν την προηγούμενη μελέτη τους και απέδωσαν πως η χρηματοοικονομική απόδοση και η χρηματιστηριακή αξία των τραπεζών αποτελούν επιμέρους συνιστώσες σε μια εξίσωση που συμπληρωματικά με την αειφόρο

τραπεζική θα διασφαλίσουν ότι οι τράπεζες δημιουργούν αξία τόσο για τους μετόχους τους.

3.3. Μελλοντική Ερευνητική Κατεύθυνση για τον Αντίκτυπο των ESG στον Τραπεζικό Τομέα

Το 3^ο Ερευνητικό Ερώτημα θέτει τις βάσεις για μια ενδελεχή μελλοντική ενασχόληση στο ερευνητικό πεδίο αναφορικά με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα. Το σύνολο των 43 μελετών αναφέρεται σε συστάσεις προς μελλοντική διερεύνηση, προβληματισμό και ενασχόληση ώστε να υπάρξει η αντίστοιχη «συζήτηση» στον ακαδημαϊκό χώρο αλλά και ειδικότερα στον τραπεζικό κλάδο. Πιο συγκεκριμένα οι 43 μελέτες προσφέρουν πολλές ενδιαφέρουσες ιδέες για μια μελλοντική ερευνητική κατεύθυνση για τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα, σε εννέα επιμέρους τομείς, όπως:

1. Banking Sector (Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας):

- ✓ Houston & Shan (2022): Μελλοντική έρευνα στον αντίκτυπο των τραπεζών ως πιστωτικά ιδρύματα σε μια ποικιλία θεμάτων ESG. Καθώς οι τράπεζες πρέπει να παρουσιάζουν διαφορετική προσέγγιση για δανειολήπτες ανάλογα με τις πολιτικές ESG που υιοθετούν, όπως τα κοινωνικά και τα περιβαλλοντικά ζητήματα που εστιάζουν που πολλές φορές βλάπτουν τη φήμη τους, μειώνοντας το κοινωνικό τους κεφάλαιο και τελικά, μειώνουν τις ευκαιρίες τους για δανεισμό.
- ✓ Basu et al. (2022): Μελλοντική έρευνα σε μεγαλύτερο πλήθος τραπεζών ώστε να διερευνηθεί περισσότερο η βαθμολογία ESG των τραπεζών και του «Κοινωνικού Ξεπλύματος» (Social Wash).
- ✓ El Khoury, Nasrallah & Alareeni (2023): Μελλοντική έρευνα συνίσταται για τη διερεύνηση σε δείγμα τραπεζών από όλο τον κόσμο - με την προϋπόθεση της ενσωμάτωσης του πολιτισμικού στοιχείου της χώρας από την οποία προέρχονται

- ώστε να ελεγχθεί αν η οικονομική αποδοτικότητα, η οικονομική δυσπραγία και η διαφθορά αποτελούν πρόδρομα στοιχεία για την βαθμολογία ESG των τραπεζών.

- ✓ Menicucci & Paolucci (2023): Μελλοντική έρευνα σε μια εις βάθος διερεύνηση των πρακτικών ESG σε σχέση με την τρέχουσα και μελλοντική χρηματοοικονομική και λειτουργική απόδοση των τραπεζών.
- ✓ Rastogi & Singh (2022): Μελλοντική έρευνα για τη διερεύνηση παραγόντων ESG που να συσχετίζονται με την αποτίμηση της αξίας των τραπεζών.
- ✓ Galletta, Mazzù & Naciti (2022): Μελλοντική έρευνα με μεγαλύτερο πλήθος τραπεζών με εκπροσώπηση από όλο τον κόσμο ώστε να αναδειχθούν οι τάσεις της τραπεζικής αγοράς και τα οφέλη της υιοθέτησης πρακτικών ESG από αυτές.
- ✓ Bruno & Lagasio (2021): Μελλοντική έρευνα στην αναθεώρηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών που εφαρμόζονται στην Ευρώπη σε σχέση με τις αρχές ESG που ενδέχεται να συμβάλουν σε μια συζήτηση διευρύνοντας το πεδίο της ανάλυσης και του ρυθμιστικού πλαισίου των ESG και σε χώρες εκτός ΕΕ.
- ✓ Ben Ali & Chouaibi (2022): Μελλοντική έρευνα σε πλήθος τραπεζών και σε χρηματοπιστωτικούς φορείς, σε παγκόσμια εμβέλεια, για τη διερεύνηση της σχέσης οικονομικής απόδοσης των τραπεζών και της βαθμολογίας ESG, της συσχέτισης της κλιματικής αλλαγής και της ανάδειξης επιχειρηματικών ευκαιριών για τις τράπεζες και εκτίμησης παραγόντων που επηρεάζουν τις πρακτικές ESG.
- ✓ Gurol & Lagasio (2022): Μελλοντική έρευνα για τη διερεύνηση της συσχέτισης της δομής του ΔΣ των τραπεζών και της βιωσιμότητας με την υιοθέτηση πρακτικών ESG από μέρους τους.
- ✓ Ersoy et al. (2022): Μελλοντική έρευνα σε πλήθος τραπεζών και σε χρηματοπιστωτικούς φορείς, σε παγκόσμια εμβέλεια, για τη διερεύνηση της

επίδρασης της δομής του ΔΣ στην επιλογή των τραπεζών να υιοθετήσουν πρακτικές ESG και της επίδρασης της βαθμολογίας ESG στην εταιρική και χρηματιστηριακή αξία των τραπεζών.

- ✓ Citterio & King (2023): Μελλοντική έρευνα σε ένα μοντέλο πρόβλεψης τραπεζικής χρηματοοικονομικής δυσχέρειας που να ενσωματώνει τους τρεις πυλώνες ESG.
- ✓ Agnese & Giacomini (2023): Μελλοντική έρευνα σε αναδυόμενες χώρες, προκειμένου να εξακριβωθεί αν οι πρακτικές ESG αναμένεται να έχουν ή όχι θετικό αντίκτυπο σε αυτές όπως και στις ώριμες τραπεζικές αγορές.
- ✓ Agnese et al. (2023): Μελλοντική έρευνα σε αναδυόμενες χώρες, προκειμένου να εξακριβωθεί αν οι επιχειρηματικές στρατηγικές των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μπορούν να ενσωματώσουν τα κριτήρια ESG.
- ✓ Ji et al. (2023): Μελλοντική έρευνα για τη διερεύνηση της συσχέτισης της υιοθέτησης πρακτικών ESG στην βιωσιμότητα των τραπεζών και του πιθανού ενισχυτικού ρόλου τους στην εθνική οικονομία της Κίνας.
- ✓ Miranda, Delgado & Branco (2023): Μελλοντική έρευνα σε πλήθος τραπεζών και σε χρηματοπιστωτικούς φορείς, σε παγκόσμια εμβέλεια και συγκριτική αυτών, για τη διερεύνηση της επίδραση της σύνθεσης και του μεγέθους του ΔΣ στην υιοθέτηση πρακτικών ESG. Επίσης, συστήθηκε να διερευνηθεί η σχέση του κοινωνικού πυλώνα των ESG και της χρηματοοικονομικής απόδοσης των τραπεζών από την κρίση του 2008 και μεταγενέστερα ώστε να προκύψει η εξέλιξη της σχέσης αυτής στην πάροδο των ετών.
- ✓ Shen et al. (2023): Μελλοντική έρευνα σε πλήθος τραπεζών και σε χρηματοπιστωτικούς φορείς στην γεωγραφική περιοχή της Κίνας για τη διερεύνηση της διείσδυσης της κουλτούρας ESG πρακτικών στον τραπεζικό τομέα αλλά και αξιολόγηση του μεγέθους και της έντασης των επενδύσεων σε αυτές.

2. Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική (Sustainable / Responsible Banking)

- ✓ Bernardelli, Korzeb & Niedziółka (2022): Μελλοντική έρευνα διερεύνησης παραγόντων που σχετίζονται με τις αξιολογήσεις ESG των τραπεζών και κατά πόσο επηρεάζονται αρνητικά από τις συνδιαλλαγές τους με πελάτες από τον κλάδο της ενέργειας από ορυκτά καύσιμα.
- ✓ Guisande et al. (2023): Μελλοντική έρευνα για τη διερεύνηση των επιπτώσεων του διατραπεζικού δανεισμού μεταξύ τραπεζικών ιδρυμάτων διαφορετικής βαθμολόγησης και προσέγγισης ESG, στις «υπεύθυνες» επενδύσεις.
- ✓ Bukhari, Hashim & Amran (2020): Μελλοντική έρευνα που μπορεί να παράσχει στον τραπεζικό κλάδο ή στις ρυθμιστικές αρχές ένα πλαίσιο ή κατευθυντήρια γραμμή για την υιοθέτηση της «Πράσινης» τραπεζικής (Green Banking).
- ✓ Dmuchowski et al. (2023): Μελλοντική έρευνα συνίσταται στον τραπεζικό τομέα της Πολωνίας καθώς αποτελεί μια πολύ ενδιαφέρουσα αγορά για βιώσιμες / υπεύθυνες επενδύσεις, δεδομένου των δυνατοτήτων της που σχετίζονται με την «πράσινη» ανάπτυξη.
- ✓ Naeem et al. (2023): Μελλοντική έρευνα σε πλήθος τραπεζών ανά τον κόσμο που μπορεί να παράσχει μια ολοκληρωμένη ανάλυση σχετικά με την τρέχουσα κατάσταση και τις μελλοντικές κατευθύνσεις της πράσινης και βιώσιμης χρηματοδότησης.
- ✓ Parker & Sheedy-Reinhard (2022): Μελλοντική έρευνα σε πλήθος τραπεζών που να εστιάζουν στις πρακτικές ESG και τη διερεύνηση της διασύνδεσης της πιστοδοτικής πολιτικής τους με την υπεύθυνη τραπεζική, την «οικολογία» και την προστασία των ζώων.

3. Κερδοφορία (Profitability):

- ✓ Crespi & Migliavacca (2020): Μελλοντική έρευνα που θα εξετάσει τον αντίκτυπο των ESG αναφορικά με τον πυλώνα της εταιρικής διακυβέρνησης και ειδικά τον ρόλο της σύνθεσης του ΔΣ, τις ετερογένειες που σχετίζονται με τη διοίκηση των τραπεζών στην κερδοφορία τους.
- ✓ Yuen et al. (2022): Μελλοντική έρευνα συγκριτικής μορφής σε δείγμα τραπεζών από αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, με τράπεζες των ΗΠΑ προσανατολισμού βιώσιμης ανάπτυξης και ESG με τα επίπεδα κερδοφορίας τους.

4. Κίνδυνοι (Risk)

- ✓ Di Tommaso & Thornton (2020): Μελλοντική έρευνα στον αντίκτυπο των δράσεων ESG των τραπεζών στη λήψη αποφάσεων σχετικά με την αντιμετώπιση κινδύνων που θα έθεταν στο επίκεντρό τους εκτός από τη διασφάλιση των συμφερόντων των μετόχων, την ΕΚΕ και την ομαλή και δίκαιη εταιρική διακυβέρνηση.
- ✓ Kalfaoglou (2021): Μελλοντική έρευνα για τη διερεύνηση των κινδύνων ESG που δυνητικά επενεργούσαν αρνητικά στη λειτουργικότητα, την αξία και την βιωσιμότητα των τραπεζών.
- ✓ Aevnoae et al. (2023): Μελλοντική έρευνα ανάδειξη παραγόντων που διαμορφώνουν το πλαίσιο συστημικών κινδύνων που προκαλούν δυσφορία στον τραπεζικό τομέα το οποίο επιθυμεί να προσανατολιστεί με τα κριτήρια ESG.
- ✓ Galletta & Mazzù (2023): Μελλοντική έρευνα συγκριτικής μορφής σε δείγμα τραπεζών, σε παγκόσμια εμβέλεια, για τη διερεύνηση της επίδρασης των πολιτικών ESG στην διαχείριση κινδύνων.
- ✓ Galletta et al. (2023): Μελλοντική έρευνα για τη διερεύνηση ζητημάτων που ανακύπτει σε ένα ευρύτερο πλαίσιο των λειτουργικών τραπεζικών κινδύνων

όπως η απορρόφηση κεφαλαίων, η φήμη των τραπεζών, η λήψη αποφάσεων και μέτρων διαχείρισης κινδύνων και των πολιτικών ESG των τραπεζών.

5. **Σταθερότητα (Stability):** Οι Chiaramonte et al. (2022) αναφέρθηκαν στη μελλοντική έρευνα για τη διερεύνηση της επίδρασης των πρακτικών ESG στη σταθερότητα τραπεζών μικρού μεγέθους.
6. **Φήμη (Reputation):** Οι Murè et al. (2021) αναφέρθηκαν στη μελλοντική έρευνα που θα πρέπει να εστιάσει στην υιοθέτηση πρακτικών ESG που δυνητικά δράσουν θετικά προς την ελαχιστοποίηση της επιβολής κυρώσεων στα τραπεζικά ιδρύματα, με έμφαση στην γεωγραφική περιοχή της Ιταλίας.
7. **Χρηματοοικονομική Ανάπτυξη (Financial Development):** Οι Paltrinieri et al (2020) αναφέρθηκαν στη μελλοντική έρευνα σε πλήθος τραπεζών εντός και εκτός του ισλαμικού χώρου για τη διερεύνηση της επιρροής των επενδύσεων σε ESG και της χρηματοοικονομικής ανάπτυξης, που εκφράζονται μέσα από την κερδοφορία και βιωσιμότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων.
8. **Χρηματοοικονομική Απόδοση (Financial Performance):**
 - ✓ Huang (2021): Μελλοντική έρευνα για τον εντοπισμό και την κατανόηση των κινήτρων για δράσεις ESG και των επενδύσεων σε αυτές που να αποτυπώνονται στα αποτελέσματα χρήσης των τραπεζών αλλά και στην συνολική χρηματοοικονομική τους απόδοση.
 - ✓ Shanaev & Ghimire (2022): Μελλοντική έρευνα που να εξηγήσει το φαινόμενο του αν και τα περισσότερα τραπεζικά ιδρύματα δημοσιεύουν τις αξιολογήσεις ESG τους αντιμετωπίζουν θέματα στην χρηματοοικονομική τους απόδοση με σημαντικές αρνητικές αποκλίσεις παρά την υψηλή αξιολόγηση που έχουν λάβει.
 - ✓ Azmi et al. (2021): Μελλοντική έρευνα για διερεύνηση της αξίας που προσδίδουν οι δράσεις ESG στις τράπεζες, των ρυθμιστικών απαιτήσεων που είναι απαραίτητες από τις τράπεζες για να προβούν σε αυτές τις ενέργειες και

την αναζήτηση των πλεονεκτημάτων των ESG που θα μπορούσαν να αυξήσουν τη χρηματοοικονομική τους απόδοση.

- ✓ Gillan, Koch & Starks (2021): Μελλοντική έρευνα για τη διερεύνηση της εξελισσόμενης φύσης των ESG και των καινοτομιών τους με την χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζικών ιδρυμάτων.
- ✓ Buallay (2019): Μελλοντική έρευνα για τη διερεύνηση της γνωστοποίησης πληροφοριών για ESG με την χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζικών ιδρυμάτων.
- ✓ Bătae, Dragomir & Feleagă (2021): Μελλοντική έρευνα για τη διερεύνηση των επιπτώσεων της επιλογής και της γνωστοποίησης πολιτικών και πρωτοβουλιών ESG με την χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζικών ιδρυμάτων.
- ✓ Shakil et al. (2019): Μελλοντική έρευνα για τη διερεύνηση της επίδρασης παραγόντων στην χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζικών ιδρυμάτων, όπως τα χαρακτηριστικά του ΔΣ (διαφορετικότητα φύλων, εμπειρία μελών, ανεξαρτησία), η απόδοση των πρακτικών ESG και η διαχείριση κινδύνων. Επίσης, προτείνουν συγκριτική μελέτη μεταξύ ισλαμικών και μη τραπεζών.
- ✓ Yoo & Managi (2022): Μελλοντική έρευνα για τη διερεύνηση της συσχέτισης μεταξύ γνωστοποίησης ESG και της χρηματοοικονομικής απόδοσης των τραπεζών.
- ✓ Bătae, Dragomir & Feleagă (2020): Μελλοντική έρευνα για τη διερεύνηση του αντίκτυπου του Covid-19 στο μέλλον του ευρωπαϊκού τραπεζικού τομέα. Νέες προκλήσεις που προέκυψαν στη μετά Covid-19 εποχή για τις τράπεζες της Ευρώπης που ενδέχεται να επιφέρουν διαφοροποίηση των μορφών εργασίας, της εταιρικής διακυβέρνησης, της οργανωτικής κουλτούρας και του ψηφιακού μετασχηματισμού.

9. **Αγοραία ή Χρηματιστηριακή Αξία Τραπεζών (Stock Market Value):** Οι Miralles-Quirós, Miralles-Quirós & Redondo Hernández σε δύο έρευνες που δημοσίευσαν το 2019 πρότειναν την εστίαση της μελλοντικής έρευνας στον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα στην χρηματοοικονομική απόδοση και χρηματιστηριακή αξία με εμβάθυνση στη δημιουργία αξίας και στις προοπτικές βιώσιμης ανάπτυξης. Η έρευνα συστάθηκε να είναι συγκριτική σε τραπεζικά ιδρύματα εισηγμένα σε αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χρηματιστηριακές αγορές.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα SLR αποτελεί μια συστηματική ανασκόπηση που προσπάθησε να δώσει απαντήσεις σε τρία κύρια σημαντικά ερευνητικά ερωτήματα αναφορικά με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα. Πιο συγκεκριμένα εμβάθυνε στην ανάπτυξη της έρευνας για τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα, ανέλυσε την εστίαση και την κριτική της βιβλιογραφίας για τον αντίκτυπο, αλλά και αποτύπωσε τις προτάσεις των μελετών για την περαιτέρω μελλοντική έρευνα που μπορεί να ενασχοληθεί ο ακαδημαϊκός και ο τραπεζικός τομέας.

Στο 1^ο Ερευνητικό Ερώτημα σχετικά με το «**Πώς αναπτύσσεται η έρευνα για τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα;**» δίδεται μια ολιστική απάντηση με πληροφόρηση αναφορικά με το πλήθος μελετών ανά έτος, περιοδικό και επιστημονικό κλάδο, τον αντίκτυπο των μελετών (Google Scholar Citations και CPY), την ταξινόμηση των περιοδικών κατά AJG 2021 και ABDC 2023, τη γεωγραφική προέλευση και την χώρα προέλευση κατά MSCI. Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα SLR συμπερίληψε 43 μελέτες που δημοσιεύθηκαν μεταξύ των ετών 2019 το 2023 και προήλθαν από 31 περιοδικά. Ειδικά, 4 μελέτες (9,3%) δημοσιεύτηκαν το 2019, 5 μελέτες (11,6%) το 2020, 7 μελέτες (16,3%) το 2021, 12 μελέτες το 2022 (27,9%) και 15 μελέτες το 2023 (34,9%). Τα περιοδικά με τις περισσότερες δημοσιεύσεις άρθρων ήταν το Corporate Social Responsibility and Environmental Management με 3 άρθρα (7%), το Finance Research Letters με 6 άρθρα (14%) και το Sustainability με 4 άρθρα (9,3%). Επιπλέον, οι 43 μελέτες κατηγοριοποιούνται σε 4 επιστημονικούς κλάδους, και ειδικά οι 6 μελέτες (14%) στον τομέα της Λογιστικής, 8 μελέτες (18,6%) στον τομέα της Ηθικής – ΕΚΕ, οι 19 μελέτες (44,2%) στον τομέα των Χρηματοοικονομικών και 10 μελέτες (23,3%) στον τομέα της Διεθνούς Επιχειρηματικής / Στρατηγικής, Διοίκησης & Οργανωτικής Συμπεριφοράς. Επίσης, οι 43 μελέτες αναφέρθηκαν συνολικά 3.958 φορές και 1.431,28 φορές σε ετήσιο μέσο όρο στην πλατφόρμα Google Scholar. Επιπλέον, το σύνολο των 43 μελετών έχει λάβει βαθμολόγηση κατά AJG 2021 & ABDC 2023 άνω του 2 και Β, αντίστοιχα. Αναφορικά με την γεωγραφική προέλευση οι 26 από τις 43 μελέτες (60,46%) διεξήχθησαν στην Ευρώπη, οι 8 μελέτες (18,6%) στην Ασία, οι 5 μελέτες (11,63%) στην Αμερική, οι 3 μελέτες (6,97%) στην Ωκεανία / Αυστραλία και η 1 μελέτη (2,33%) στην Αφρική. Οι μελέτες προήλθαν από 18 διαφορετικές χώρες, η χώρα με τις περισσότερες μελέτες ήταν η Ιταλία με 11 άρθρα (25,58%), ακολούθησαν οι ΗΠΑ με 5 μελέτες (11,63%) και το Ηνωμένο Βασίλειο με 4 (9,3%), με μία (1) μελέτη αντιπροσωπεύτηκαν η Τυνησία (2,33%), η Ιαπωνία

(2,33%), η Νέα Ζηλανδία (2,33%), η Ινδία (2,33%), η Τουρκία (2,33%), ο Λίβανος (2,33%), η Πορτογαλία (2,33%) και η Ελλάδα (2,33%). Ενώ, με δύο (2) μελέτες αντιπροσωπεύτηκαν η Αυστραλία (4,65%), η Μαλαισία (4,65%), η Κίνα (4,65%), η Ισπανία (4,65%), η Ιρλανδία (4,65%) και η Πολωνία (4,65%) και 3 μελέτες αντιπροσωπεύτηκε η Ρουμανία (6,98%). Τέλος, με κριτήριο την ταξινόμηση των μελετών σύμφωνα με τον MSCI, οι ανεπτυγμένες (developed) χώρες εκπροσωπήθηκαν με 29 μελέτες (67,44%), οι αναδυόμενες (emerging) με 9 μελέτες (20,93%), οι αντιπροσωπευτικές (frontier) με 4 μελέτες (9,30%) και οι αυτόνομες (standalone) με 1 μελέτη (2,33%).

Στο 2^ο Ερευνητικό Ερώτημα σχετικά με το «**Ποια είναι η εστίαση και η κριτική της βιβλιογραφίας στον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα;**» δίδεται συνολική απάντηση μέσα από την ανάλυση επιμέρους πληροφόρησης όπως τα μεθοδολογικά στοιχεία των μελετών (τύπος ερευνητικής μεθόδου, δείγμα τραπεζών σε κάθε μελέτη, χρονική περίοδος διεξαγωγής έρευνας), η εστίαση των μελετών στην επιρροή του αντίκτυπου των ESG στον τραπεζικό τομέα και σε παραμέτρους που συσχετίζονται με τον αντίκτυπο και καταληκτικά στην κριτική των μελετών μέσα από τα ευρήματά τους σχετικά με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα. Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα SLR περιλάμβανε 43 μελέτες οι οποίες στο σύνολό τους εμβάθυναν στο θέμα των ESG στον τραπεζικό τομέα, οι 5 από τις οποίες ήταν ανασκοπικού τύπου (Reviews) (11,6%) και οι 38 (88,4%) ποσοτικής μεθοδολογίας (Quantitative). Επίσης, οι 43 έρευνες δημοσιεύτηκαν εντός της πενταετίας 2019 έως 2023, περιελάμβαναν έρευνες σε τράπεζες τα τελευταία 35 έτη, από το 1986 έως και το 2023, με μέση διάρκεια τα περίπου 10 έτη σε κάθε μελέτη. Τέλος, οι έρευνες πραγματοποιήθηκαν σε δείγμα έως και 837 τράπεζες ανά μελέτη, με συνολικό δείγμα για την παρούσα ανασκόπηση τις 6.025 τράπεζες.

Επιπλέον, η εστίαση των 43 μελετών στην επιρροή του αντίκτυπου των ESG στον τραπεζικό τομέα είναι διττή, με τις 14 μελέτες (32,55%) να αναδεικνύουν την αρνητική επιρροή των ESG στον τραπεζικό τομέα και ειδικά προβάλλονται προβληματισμοί σχετικά με την χαμηλή κερδοφορία, την έκθεση των τραπεζών σε κινδύνους που υπονόμευαν την «αξία» τους, την απόδοση των μετοχών τους, την διαφοροποίηση των τιμών των μετοχών τους από τις πίεσης που αντιμετωπίζουν στις χρηματιστηριακές αγορές ακόμα και με μείωση των τιμών, των φαινομένων του «Κοινωνικού Ξεπλύματος» (Social Wash) και του «Πράσινου Ξεπλύματος» (Greenwashing), το υψηλό λειτουργικό κόστος για την επένδυση των τραπεζικών ιδρυμάτων σε πρακτικές ESG

αλλά και την ανησυχία της μη καλής προετοιμασίας των τραπεζών στο να υιοθετήσουν την κουλτούρα των ESG και της ηθικής δέσμευσής τους στην «υπεύθυνη» τραπεζική και στις «υπεύθυνες» επενδύσεις.

Ενώ, στον αντίποδα, οι 29 μελέτες από τις 43, ήτοι το 67,45% αυτών, ανέδειξαν τον θετικό αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα και ειδικά προήγαγαν επαυξημένη χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζών στο παρόν και στο μέλλον με θετική επίδραση στην κερδοφορία τους, στην αγοραία ή χρηματιστηριακή αξία τους, στην αύξηση του δείκτη Αποδοτικότητας Συνολικών Κεφαλαίων και του δείκτη Ξένων Άμεσων Επενδύσεων. Η μακροχρόνια αύξηση της τιμής των μετοχών διασυνδέθηκε με την απόδοση υψηλότερων μεριδίων στους μετόχους, την καλή φήμη των τραπεζών και την ισχυροποίηση της θέσης των τραπεζικών ιδρυμάτων έναντι χρηματοοικονομικών κινδύνων και τη δυνατότητα πρόβλεψης και αντιμετώπισης οικονομικών δυσχερειών. Επιπλέον, η υιοθέτηση της φιλοσοφίας των ESG απέδωσε στην κατάδειξη του «Greenwashing», στην ισχυροποίηση της «Πράσινης» Τραπεζικής, στην επαύξηση επενδύσεων σε δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ), Εταιρικής Διακυβέρνησης και περιβαλλοντικής ευθύνης. Τελικά, η υιοθέτηση ESG στον τραπεζικό τομέα θεωρήθηκε πως μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για τη μετάβαση σε μια πιο βιώσιμη οικονομία.

Η απάντηση στο 2^ο ΕΕ έρχεται να συμπεριλάβει και στην εστίαση των 43 μελετών σε παραμέτρους που συσχετίζονται με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα. Μέσα από την ανάλυση των δεδομένων των 43 μελετών διαπιστώθηκε πως μπορούσε να πραγματοποιηθεί μια ομαδοποίηση των μελετών ανάλογα με το κύριο αντικείμενο ενασχόλησης που διασύνδεε τα ESG με τον τραπεζικό τομέα. Επομένως, οι μελέτες ενασχολήθηκαν με χαρακτηριστικές παραμέτρους που συσχετίζονται με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα, όπως ο Χρηματοοικονομικός / Τραπεζικός Τομέας (Banking Sector) (16 μελέτες, 37,21%, 1.862 τράπεζες), «Υπεύθυνη» / Βιώσιμη Τραπεζική (Sustainable / Responsible Banking) (6 μελέτες, 13,95%, 998 τράπεζες), Κερδοφορία (Profitability) (2 μελέτες, 4,65%, 527 τράπεζες), Κίνδυνοι (Risk) (5, 11,63% 1285 τράπεζες), Σταθερότητα (Stability) (1 μελέτη, 2,33%, 84 τράπεζες), Φήμη (Reputation) (1 μελέτη, 2,33%, 13 τράπεζες), Χρηματοοικονομική Ανάπτυξη (Financial Development) (1 μελέτη, 2,33%, 224 τράπεζες), Χρηματοοικονομική Απόδοση (Financial Performance) (9 μελέτες, 20,93%, 815 τράπεζες) και Αγοραία ή Χρηματιστηριακή Αξία Τραπεζών (Stock Market Value) (2 μελέτες, 4,65%, 217 τράπεζες).

Καταληκτικά, σχετικά με την κριτική των μελετών μέσα από τα ευρήματά τους με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα προέκυψε πως 16 μελέτες από τις 43, ασχολήθηκαν με τον «Χρηματοοικονομικό / Τραπεζικό Τομέα», οι 5 από αυτές (11,62%) εξέφρασαν ανησυχίες και αποδίδουν μια την αρνητική επίδραση των ESG στον τραπεζικό κλάδο και πιο συγκεκριμένα στα τραπεζικά ιδρύματα ενώ οι υπόλοιπες 11 μελέτες (25,58%) αποδίδουν ένα θετικό πρόσημο σε αυτή τη διασύνδεση. Οι μελέτες που αναδεικνύουν αρνητική επιρροή εστιάζουν έντονα στη δημιουργία ανισορροπιών σε σχέσεων τραπεζικού δανεισμού (Houston & Shan, 2022), στο «Κοινωνικό Ξέπλυμα» (Basu et al. 2022), στην απομειωμένη «πράσινη» χρηματοδότηση (El Khoury, Nasrallah & Alareeni, 2023) και στα υψηλά λειτουργικά κόστη της επένδυσης σε πρακτικές ESG για τις τράπεζες που ίσως να μην ανταποκρίνονται ανάλογα με την αξία που δημιουργούν για αυτές (Menicucci & Paolucci, 2023, Rastogi & Singh, 2022). Σε αντιπαράθεση οι θετικά προσκείμενες μελετών στον αντίκτυπο των ESG στον χρηματοοικονομικό / τραπεζικό τομέα εστιάζουν στην παρακίνηση για την υιοθέτηση της κουλτούρας σε περιβαλλοντικές, κοινωνικές και εταιρικής διακυβέρνησης δράσεις (Galletta, Mazzù & Naciti, 2022). Ο θετικός αντίκτυπος αποδίδεται στην βελτίωση της χρηματοοικονομικής και χρηματιστηριακής απόδοσης, στη αύξηση της κερδοφορίας (Ben Ali & Chouaibi, 2022), στους καλύτερους όρους στην εξελιγμένη λιανική τραπεζική και στη στεγαστική πίστη (Ersoy et al., 2022), στην ομαλοποίηση οργανωτικών και διοικητικών ζητημάτων (πχ. μέγεθος ΔΣ, η αναλογία γυναικών, ανεξαρτησία μελών ΔΣ και διευθυντών) (Gurol & Lagasio, 2022), στην ικανότητα λήψης μέτρων πρόληψης χρηματοοικονομικών εμποδίων (Citterio & King, 2023), στην σημαντικότητα πλαίσιο ενός επιχειρηματικού μοντέλου και μιας χρηματοοικονομικής στρατηγικής εστιασμένης στην κοινωνική και στην «πράσινη» χρηματοδότηση (Agnese et al. (2023, Ji et al., 2023, Miranda, Delgado & Branco, 2023) και τέλος στο συνολικά θετικό αντίκτυπο των ESG στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, που οι πυλώνες του μπορούν να βοηθήσουν στο πέρασμα σε μια πιο υπεύθυνα βιώσιμη κοινωνία και οικονομία (Shen et al., 2023, Bruno & Lagasio, 2021).

Επίσης, οι 6 μελέτες από τις 43 ενασχολήθηκαν, με την «Βιώσιμη / Υπεύθυνη Τραπεζική», οι 2 από αυτές (4,65%) δείχνουν την αρνητική επίδραση των ESG σε αυτή και 4 μελέτες (9,3%) αποδίδουν μια θετικό αντίκτυπο. Οι ερευνητές που εξέφρασαν τους προβληματισμούς εστίασαν στην ηθική δέσμευση των τραπεζών να πραγματοποιούν «υπεύθυνες» επενδύσεις (Guisande et al., 2023) και κατά πόσο είναι διατεθειμένες να θυσιάσουν μια καλή αξιολόγηση στο βωμό του κέρδους (Bernardelli, Korzeb & Niedziółka, 2022). Οι ερευνητές που εξέφρασαν τον θετικό

αντίκτυπο ενασχολήθηκαν με την σημαντικότητα της υιοθέτησης της «Πράσινης» (Green Banking) και της «Υπεύθυνης / Αειφόρου» τραπεζικής (Sustainable Banking) που κατευθύνουν τις τράπεζες να πραγματοποιούν τις δεσμεύσεις τους σχετικά με τα κριτήρια ESG (Bukhari, Hashim & Amran, 2020). Απώτερα οφέλη, η αυξημένη χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζών (Dmuchowski et al., 2023) και η αύξηση της χρηματοδότησης σε δράσεις με περιβαλλοντικά και κοινωνικά κριτήρια (Naeem et al., 2023, Parker & Sheedy-Reinhard, 2022).

Δύο (2) από τις 43 (4,65%) μελέτες ενασχολήθηκαν με την «Κερδοφορία», η μία (1) μελέτη (2,33%) έχει αποδώσει προβληματισμούς εξαιτίας του υψηλού λειτουργικού κόστους για τις τράπεζες από την υιοθέτηση προτύπων ESG που έχει αρνητική επίδραση στην κερδοφορία τους (Yuen et al., 2022) και η άλλη (1) μελέτη (2,33%) των Crespi & Migliavacca (2020) έχει καταθέσει την θετική επίδραση των ESG στην κερδοφορία των τραπεζικών ιδρυμάτων εξαιτίας των θετικών αξιολογήσεων ESG που μπορεί να έχει ένα τραπεζικό ίδρυμα.

Επίσης, πέντε (5) μελέτες από τις 43 (11,63%), ενασχολήθηκαν με τους «Κίνδυνους», οι 2 μελέτες (4,65%) επέδειξαν αρνητικό αντίκτυπο των ESG στην αντιμετώπισή τους και οι 3 μελέτες (6,97%) θετικό. Ο αρνητικός αντίκτυπος προήλθε από τον προβληματισμό πως οι κίνδυνοι επενεργούν δυσμενώς στην σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος και επηρεάζουν αρνητικά η αξία των τραπεζών (Di Tommaso & Thornton, 2020) αλλά και διαμορφώνουν ένα κλίμα ανησυχίας για το μέλλον (Kalfaoglou, 2021). Ενώ, ο θετικός αντίκτυπος πηγάζει από την προσδοκώμενη απόδοση των επενδύσεων σε δράσεις ESG που θα περιορίσουν τον απόηχο τυχόν συστημικών δυσχερειών καθώς οι τράπεζες θα είναι και καλύτερα προετοιμασμένες σε έναν τέτοιο ενδεχόμενο με αποτέλεσμα να μην επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό η χρηματοπιστωτική δυναμική τους (Aenou et al., 2023, Galletta & Mazzù, 2023, Galletta et al., 2023).

Μια (1) ακόμη μελέτη (2,33%) από τις 43, των Chiaramonte et al. (2022) ενασχολήθηκε με τον θετικό αντίκτυπο των ESG στην «Σταθερότητα» του τραπεζικού τομέα και διασύνδεσε την υψηλή αξιολόγηση ESG με την εδραίωση των τραπεζών και την απομείωση της ευθραυστότητάς τους σε περιπτώσεις ανάληψης οικονομικών κινδύνων που υπονομεύαν την σταθερότητά τους. Ενώ, μια ακόμη (1) μελέτη (2,33%) ενασχολήθηκε με την «Φήμη» των τραπεζών, όπου οι Murè et al. (2021) θεώρησαν απαραίτητο εργαλείο για την αναβάθμισή της την υιοθέτηση δράσεων ESG. Επίσης, με την παράμετρο «Χρηματοοικονομική Ανάπτυξη» ενασχολήθηκε μία (1) μελέτη (2,33%), των Paltrinieri et al (2020) που ανέδειξε τον θετικό αντίκτυπο των επενδύσεων ESG στον τραπεζικό

τομέα με τον κοινωνικό πυλώνα των ESG να επικρατεί και να διασυνδέεται η κοινωνική ευαισθησία την χρηματοοικονομική ανάπτυξη των τραπεζών.

Ένα πλήθος 9 μελετών από τις 43, ενασχολήθηκαν με την «Χρηματοοικονομική Απόδοση», οι 3 από αυτές (6,97%) αναδεικνύουν την αρνητική επίδραση των ESG στην χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζικών ιδρυμάτων ενώ οι 6 μελέτες (13,95%) αποδίδουν μια θετική συσχέτιση μεταξύ τους. Ο αρνητικός αντίκτυπος των ESG στην χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζών στηρίζεται στον μη σωστό λογιστικό χειρισμό τους (Huang, 2021), τις απώλειες στην χρηματιστηριακή απόδοση των μετοχών (Shanaev & Ghimire, 2022), τα υψηλά κόστη που περιορίζουν την κερδοφορία, την χρηματιστηριακή αξία των τραπεζών και τους τραπεζικούς κινδύνους (Azmi et al., 2021). Ο αρνητικός αντίκτυπος των ESG στην χρηματοοικονομική απόδοση των τραπεζών διασυνδέεται με την υιοθέτηση της κουλτούρας ESG και ειδικά πρακτικών περιβαλλοντικές, κοινωνικές και εταιρικής διακυβέρνησης (Gillan, Koch & Starks, 2021), την θετική επίδραση των ESG στην αποδοτικότητα των συνολικών κεφαλαίων (ROA) (Buallay, 2019), στην κερδοφορία (Bătae, Dragomir & Feleagă, 2021), στην μακροχρόνια χρηματοοικονομική επίδοση (Shakil et al., 2019) και χρηματιστηριακή δυναμική τους (Yoo & Managi, 2022, Bătae, Dragomir & Feleagă, 2020).

Τέλος, 2 μελέτες από τις 43 (4,65%) ενασχολήθηκαν με την «Αγοραία ή Χρηματιστηριακή Αξία Τραπεζών», με μία (1) μελέτη (2,33%) να αποδίδει προβληματισμούς και μία ακόμη (2,33%) έχει καταθέσει την θετική επίδραση των ESG στην συνδυαστική χρηματοοικονομική απόδοση και υψηλή αξία μετοχών των τραπεζικών ιδρυμάτων. Οι Miralles-Quirós, Miralles-Quirós & Redondo-Hernández (2019) σε δύο έρευνες το 2019 απέδωσαν την ανησυχία τους κατά πόσο οι θεσμικοί επενδυτές εκτιμούν τους τρεις πυλώνες ESG με αντίκτυπο στις τιμές των μετοχών τράπεζων αλλά και θεώρησαν σημαντική την συμβολή των δράσεων ESG στην επαυξημένη χρηματιστηριακή αξία των τραπεζών ως αποτέλεσμα μιας υπεύθυνης / αειφόρου τραπεζικής που δημιουργεί αξία για τους μετόχους τους αλλά και την ίδια την τράπεζα.

Στο 3^ο Ερευνητικό Ερώτημα αναφορικά με το «**Ποιο είναι το μέλλον της έρευνας σχετικά με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα;**» η ανάλυση των 43 μελετών έρχεται να αποδώσει ένα μεγάλο πλήθος από συστάσεις και προβληματισμού για περαιτέρω διερεύνηση και μελλοντική έρευνα. Οι μελέτες παρέχουν μια ερευνητική κατεύθυνση για τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα στο μέλλον. Αρχικά, αναφορικά με τη μελλοντική έρευνα στον αντίκτυπο των

ESG στον χρηματοοικονομικό / τραπεζικό τομέα αναφέρθηκαν προτάσεις περαιτέρω διερεύνησης στις πολιτικές χορήγησης δανείων και επενδύσεων σε πελάτες που υιοθετούν πολιτικές ESG (Houston & Shan, 2022), στο φαινόμενο του «Κοινωνικού Ξεπλύματος» (Social Wash) (Basu et al., 2022), σε στοιχεία όπως η οικονομική αποδοτικότητα, η οικονομική δυσπραγία και η διαφθορά αποτελούν ως προβλεπτικοί παράγοντες της βαθμολογίας ESG των τραπεζών (El Khoury, Nasrallah & Alareeni, 2023), στις πρακτικές ESG σε σχέση με την χρηματοοικονομική και λειτουργική απόδοση των τραπεζών (Menicucci & Paolucci, 2023), σε παράγοντες ESG που να συσχετίζονται με την αποτίμηση της αξίας των τραπεζών (Rastogi & Singh, 2022), στην ανάδειξη των τάσεων της τραπεζικής αγοράς και τα οφέλη της υιοθέτησης ESG (Galletta, Mazzù & Naciti, 2022), στην εξέταση της πιθανής ωφέλειας της αναθεώρησης του ρυθμιστικού πλαισίου των ESG και σε χώρες εντός και εκτός ΕΕ (Bruno & Lagasio, 2021), σε παραγόντων που επηρεάζουν τις πρακτικές ESG (π.χ. κλιματική αλλαγή) και τις επιχειρηματικές ευκαιρίες για τις τράπεζες, της οικονομικής απόδοσης και της βαθμολογίας ESG (Ben Ali & Chouaibi, 2022), στην επίδραση της δομής του ΔΣ στην βιωσιμότητα (Gurol & Lagasio, 2022) στην εταιρική και χρηματιστηριακή αξία (Ersoy et al., 2022) και στην χρηματοοικονομική απόδοση (Miranda, Delgado & Branco, 2023) τραπεζών που υιοθετούν ESG, στην εξαγωγή ενός μοντέλου πρόβλεψης χρηματοοικονομικής δυσχέρειας σε τράπεζες που έχουν υιοθετήσει του τρεις πυλώνες ESG (Citterio & King, 2023), στις τραπεζικές αγορές σε αναδυόμενες χώρες (Agnese & Giacomini, 2023), στη δυνατότητα των τραπεζικών αγορών σε αναδυόμενες χώρες να ενσωματώσουν επιχειρηματικές στρατηγικές βασισμένες σε κριτήρια ESG (Agnese et al., 2023), στην βιωσιμότητα των τραπεζών και του βοηθητικού ρόλου τους στην οικονομία (Ji et al., 2023), αλλά στην αξιολόγηση των επενδύσεων σε ESG και της διείσδυσης των ESG στον τραπεζικό τομέα (Shen et al., 2023).

Επίσης, η μελλοντική έρευνα είναι σημαντική για τη διερεύνηση παραγόντων που σχετίζονται με τις αξιολογήσεις ESG των τραπεζών με τις «υπεύθυνες» χρηματοδοτήσεις (Bernardelli, Korzeb & Niedziółka, 2022) και τις «υπεύθυνες» επενδύσεις (Guisande et al. (2023), τη διερεύνηση της ωφελιμότητας της υιοθέτησης της «Πράσινης» τραπεζικής (Green Banking) (Bukhari, Hashim & Amran, 2020), την χαρτογράφηση των δυνατοτήτων του τραπεζικού τομέα των βαλκανικών χωρών ως αναδυόμενη αγορά για βιώσιμες / υπεύθυνες επενδύσεις (Dmuchowski et al., 2023), τη διερεύνηση των τάσεων της «πράσινης» / βιώσιμης χρηματοδότησης (Naeem et al., 2023) και τη διερεύνηση της «υπεύθυνης» και «οικολογικής» πιστοδοτικής πολιτικής και την έμφαση των επενδύσεων στην προστασία των ζώων (Parker & Sheedy -Reinhard, 2022).

Ακόμη, μελλοντική έρευνα για τη διερεύνηση του αντίκτυπου των πολιτικών ESG σχετικά με την εταιρική διακυβέρνηση, τον ρόλο και τη σύνθεση του ΔΣ στην κερδοφορία των τραπεζών (Crespi & Miglianacca, 2020) και την συγκριτική έρευνα για τη διερεύνηση της επίδραση των ESG στα επίπεδα κερδοφορίας τραπεζών από αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, με τράπεζες των ΗΠΑ (Yuen et al., 2022) θεωρείται απαραίτητη. Όπως και η εστίαση της μελλοντικής έρευνας στη διερεύνηση του αντίκτυπου της φιλοσοφίας των ESG στην αντιμετώπιση τραπεζικών κινδύνων (Di Tommaso & Thornton, 2020), στη λειτουργικότητα, στην αξία και στην βιωσιμότητα των τραπεζών (Kalfaoglou, 2021), στη διερεύνηση των συστημικών κινδύνων που μπλοκάρουν την υιοθέτηση ESG στον τραπεζικό τομέα (Aenouae et al., 2023), της επιρροής των πολιτικών ESG στην διαχείριση κινδύνων (Galletta & Mazzù, 2023), των λειτουργικών τραπεζικών κινδύνων που παρεμποδίζουν την άνθηση πολιτικών ESG στον τραπεζικό τομέα (Galletta et al., 2023).

Επιπλέον, μελλοντική έρευνα προτείνεται για τη διερεύνηση της επιρροής των πρακτικών ESG στη σταθερότητα τραπεζών μικρού μεγέθους (Chiaramonte et al., 2022), στη φήμη των τραπεζών στην Ιταλία (Murè et al., 2021), στην χρηματοοικονομική ανάπτυξης των τραπεζών εντός και εκτός του ισλαμικού χώρου (Paltrinieri et al., 2020), στην χρηματοοικονομική απόδοση των επενδύσεων ESG (Huang, 2021, Gillan, Koch & Starks, 2021, Buallay, 2019, Bătae, Dragomir & Feleagă, 2021, Yoo & Managi, 2022, Shanaev & Ghimire, 2022, Azmi et al., 2021), στη διαχείριση κινδύνων (Shakil et al., 2019), στην οργανωσιακή συμπεριφορά και στον ψηφιακό μετασχηματισμό των τραπεζικών εργασιών (Bătae, Dragomir & Feleagă, 2020), στην απόδοση των τραπεζών σε χρηματιστηριακό επίπεδο με εξέταση των νέων προοπτικών δημιουργία αξίας και βιώσιμης ανάπτυξης σε τράπεζες σε αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χρηματιστηριακές αγορές (Miralles-Quirós, Miralles-Quirós & Redondo Hernández, 2019 α, β).

Τελικά, η φιλοσοφία ESG που προσανατολισμένη στον σεβασμό στο περιβάλλον, στην κοινωνική υπευθυνότητα και στην εταιρική διακυβέρνηση αποτελεί μια αξιακή συνθήκη που ενσωματώνεται στην εταιρική κουλτούρα των σύγχρονων τραπεζών και έχει πολύ μεγάλο αντίκτυπο στον τραπεζικό τομέα. Η τραπεζική «επιχειρηματικότητα» που βασίζεται στα κριτήρια ESG και ειδικά στην βιώσιμη πράσινη ανάπτυξη, στην κυκλική οικονομία, στα εργασιακά δικαιώματα, στην ισότητα των φύλων και στην διαφάνεια της απόδοσης των χρηματοοικονομικών στοιχείων μπορεί να είναι επωφελής για την καλή οργάνωση και διοίκηση των τραπεζικών ιδρυμάτων, την χρηματοοικονομική απόδοση, τη βιωσιμότητα, την σταθερότητα, την καλή φήμη και την αγοραία

ή χρηματιστηριακή αξία των τραπεζών. Μέσω της στρατηγικής ESG οι τράπεζες ενισχύουν την χρηματοοικονομική ανάπτυξη και απόδοσή τους, και την αξιολόγησή τους και επωφελούνται των χρηματιστηριακών επενδύσεων. Απώτερη επιδίωξη η διασφάλιση της μελλοντικής βιωσιμότητας, η κερδοφορία, η υιοθέτηση βιώσιμης / «υπεύθυνης» Τραπεζικής, η ισχυροποίηση έναντι συστημικών και τραπεζικών κινδύνων.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Με την ολοκλήρωση της παρούσα μεταπτυχιακής εργασίας προτείνεται να διεξαχθεί μια μελλοντική έρευνα υπό τη μορφή SLR ώστε να αναδείξει περισσότερη πληροφόρηση αναφορικά με τον αντίκτυπο των ESG στον τραπεζικό τομέα. Μια μελλοντική έρευνα σε ένα μεγάλο πλήθος τραπεζών από όλο τον κόσμο ώστε να διερευνηθούν επιμέρους συνιστώσες που να επιδρούν στο μέγεθος και στην ένταση του αντίκτυπου των ESG στον τραπεζικό τομέα. Επιπλέον, προτείνεται μελλοντική καταγραφή των προσδιοριστικών παραγόντων που σχετίζονται με τις αξιολογήσεις ESG των τραπεζών και τις «υπεύθυνες» χρηματοδοτήσεις, τις «υπεύθυνες» επενδύσεις και την υιοθέτηση της «Πράσινης» τραπεζικής. Ακόμη, μελλοντικές εργασίες των παραγόντων που σχετίζονται με τα χρηματοοικονομικά / τραπεζικά ιδρύματα που υιοθετούν ESG όπως η δομή του ΔΣ, οι πολιτικές χορήγησης δανείων, οι επενδύσεις, το «Κοινωνικό Ξέπλυμα» (Social Wash), η διαφθορά, η χρηματοοικονομική απόδοση και αποτίμηση της αξίας των τραπεζών, το παγκόσμιο και το ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο των ESG, οι επιχειρηματικές ευκαιρίες για τις τράπεζες και η ανάδειξη των προοπτικών για τις τράπεζες και τα οφέλη της υιοθέτησης ESG σε τραπεζικές αγορές σε αναδυόμενες χώρες, θα ήταν ενδιαφέρουσες. Τέλος, αναγκαία μελλοντική έρευνα θεωρείται η διερεύνηση του αντίκτυπου των πολιτικών ESG στην κερδοφορία, στη διαχείριση τραπεζικών κινδύνων, στη σταθερότητα, στην φήμη, στην χρηματοοικονομική ανάπτυξη και απόδοση αλλά και στην αγοραία ή χρηματιστηριακή αξία των τραπεζών.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Abhayawansa, S., & Tyagi, S. (2021). Sustainable investing: The black box of environmental, social and governance (ESG) ratings. *Journal of Wealth Management*, **1**(1), 1-8. <https://doi.org/10.3905/jwm.2021.1.130>

Aevoae G. M., Andrieş A. M., Ongena S. and Sprincean N. (2023). ESG and systemic risk. *Applied Economics*, **55**(27), 3085-3109. <https://doi.org/10.4236/tel.2023.133033>

Agnese, P., & Giacomini, E. (2023). Bank's funding costs: Do ESG factors really matter? *Finance Research Letters*, **51**(1), 103437. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.103437>

Agnese, P., Battaglia, F., Busato, F., & Taddeo, S. (2023). ESG controversies and governance: Evidence from the banking industry. *Finance Research Letters*, **53**(5), 103397. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.103397>

Alimova I. O., Berdieva V. B. and Sharai A. A. (2023). ESG-investments in banking: Russian and international practice in modern conditions. *Newsletter Of North-Caucasus Federal University*, **1**(2), 7-14. <https://doi.org/10.37493/2307-907X.2023.2.1>

Azmi, W., Hassan, M. K., Houston, R., & Karim, M. S. (2021). ESG activities and banking performance: International evidence from emerging economies. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, **70**(1), 101277. <https://doi.org/10.1016/j.intfin.2020.101277>

Basu, S., Vitanza, J., Wang, W., & Zhu, X. R. (2022). Walking the walk? Bank ESG disclosures and home mortgage lending. *Review of Accounting Studies*, **27**(3), 779-821. <https://doi.org/10.1007/s11142-022-09691-3>

Bătae, O. M., Dragomir, V. D., & Feleagă, L. (2020). Environmental, social, governance (ESG), and financial performance of European banks. *Accounting and Management Information Systems*, **19**(3), 480-501. <http://dx.doi.org/10.24818/jamis.2020.03003>

- Ben Ali, A., & Chouaibi, J. (2023). Mediating effect of ESG performance on executive incentive compensation-financial performance relationship: evidence from MENA banking sector. *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, **1**(1), 1-23. <https://doi.org/10.1108/CG-02-2023-0065>
- Bernardelli, M., Korzeb, Z., & Niedziółka, P. (2022). Does Fossil Fuel Financing Affect Banks' ESG Ratings? *Energies*, **15**(4), 1495. <https://doi.org/10.3390/en15041495>
- Birindelli, G., Dell'Atti, S., Iannuzzi, A. P., & Savioli, M. (2018). Composition and activity of the board of directors: Impact on ESG performance in the banking system. *Sustainability*, **10**(12), 4699. <https://doi.org/10.3390/su10124699>
- Broadstock, D. C., Chan, K., Cheng, L. T., & Wang, X. (2021). The role of ESG performance during times of financial crisis: Evidence from COVID-19 in China. *Finance Research Letters*, **38**(1), 101716. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2020.101716>
- Bruno M. and Lagasio V. (2021). An overview of the European policies on ESG in the banking sector. *Sustainability*, **13**(22), 12641. <https://doi.org/10.3390/su132212641>
- Buallay A. (2019). Is sustainability reporting (ESG) associated with performance? Evidence from the European banking sector. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, **30**(1), 98-115. <https://doi.org/10.1108/MEQ-12-2017-0149>
- Bukhari, S. A. A., Hashim, F., & Amran, A. (2020). Green Banking: a road map for adoption. *International Journal of Ethics and Systems*, **36**(3), 371-385. <https://doi.org/10.1108/IJOES-11-2019-0177>
- Celliers, L., & Pretorius, H. W. (2023). Systemic risk enacted by emotionally driven client behaviour on South African mobile banking systems: A structured literature review through the theoretical lens of interpersonal behaviour. *EPiC Series in Computing*, **93**(2023), 41-55. <https://doi.org/10.3740/1020.kh786>
- Cerqueti R., Ciciretti R., Dalò, A. and Nicolosi M. (2022). Mitigating contagion risk by ESG investing. *Sustainability*, **14**(7), 3805. <https://doi.org/10.3390/su14073805>

- Cerqueti, R., Ciciretti, R., Dalò, A., & Nicolosi, M. (2021). ESG investing: A chance to reduce systemic risk. *Journal of Financial Stability*, **54**(1), 100887. <https://doi.org/10.1016/j.jfs.2021.100887>
- Chiaramonte, L., Dreassi, A., Girardone, C., & Piserà, S. (2022). Do ESG strategies enhance bank stability during financial turmoil? Evidence from Europe. *The European Journal of Finance*, **28**(12), 1173-1211. <https://doi.org/10.1080/1351847X.2021.1964556>
- Citterio, A., & King, T. (2023). The role of Environmental, Social, and Governance (ESG) in predicting bank financial distress. *Finance Research Letters*, **51**(1), 103411. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.103411>
- Clément, A., Robinot, É., & Trespeuch, L. (2023). The use of ESG scores in academic literature: A systematic literature review. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, **1750-6204**(2), 1-19. <https://doi.org/10.1108/JEC-10-2022-0147>
- Crespi, F., & Migliavacca, M. (2020). The determinants of ESG rating in the financial industry: The same old story or a different tale? *Sustainability*, **12**(16), 6398. <https://doi.org/10.3390/su12166398>
- Cricelli, L., Grimaldi, M., & Vermicelli, S. (2021). Crowdsourcing and open innovation: A systematic literature review, an integrated framework and a research agenda. *Review of Managerial Science*, **16**(5), 1–42. <https://doi.org/10.1007/s11846-021-00482-9>
- Daugaard, D. (2020). Emerging new themes in environmental, social and governance investing: A systematic literature review. *Accounting and Finance*, **60**(2), 1501–1530. <https://doi.org/10.1111/acfi.12479>
- De Villiers, C., Rinaldi, L., & Unerman, J. (2014). Integrated Reporting: Insights, gaps and an agenda for future research. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, **27**(7), 1042–1067. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-06-2014-1736>
- Di Tommaso C. and Thornton J. (2020). Do ESG scores effect bank risk taking and value? Evidence from European banks. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, **27**(5), 2286-2298. <https://doi.org/10.1002/csr.1964>

Dmuchowski, P., Dmuchowski, W., Baczewska-Dąbrowska, A. H., & Gworek, B. (2023). Environmental, social, and governance (ESG) model; impacts and sustainable investment - Global trends and Poland's perspective. *Journal of Environmental Management*, **329**(3), 117023. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2022.117023>

Dumay, J., Bernardi, C., Guthrie, J., & Demartini, P. (2016). Integrated reporting: A structured literature review. *Accounting Forum*, **40**(3), 166-185. <https://doi.org/10.1016/j.accfor.2016.06.001>

EBA (2021). *EBA Report. On Management and Supervision of ESG Risks for Credit Institutions and Investment Firms*. EBA/REP/2021/18. Ανακτήθηκε από: <https://www.eba.europa.eu/eba-publishes-its-report-management-and-supervision-esg-risks-credit-institutions-and-investment>

El Khoury R., Nasrallah N. and Alareeni B. (2023). The determinants of ESG in the banking sector of MENA region: a trend or necessity? *Competitiveness Review: An International Business Journal*, **33**(1), 7-29. <https://doi.org/10.1108/CR-09-2021-0118>

Ersoy E., Swiecka B., Grima S., Özen E. and Romanova I. (2022). The impact of ESG scores on bank market value? evidence from the US banking industry. *Sustainability*, **14**(15), 9527. <https://doi.org/10.3390/su14159527>

Galletta, S., & Mazzù, S. (2023). ESG controversies and bank risk taking. *Business Strategy and the Environment*, **32**(1), 274-288. <https://doi.org/10.1002/bse.3129>

Galletta, S., Goodell, J. W., Mazzù, S., & Paltrinieri, A. (2023). Bank reputation and operational risk: The impact of ESG. *Finance Research Letters*, **51**(1), 103494. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.103494>

Galletta, S., Mazzù, S., & Naciti, V. (2022). A bibliometric analysis of ESG performance in the banking industry: From the current status to future directions. *Research in International Business and Finance*, **62**(12), 101684. <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2022.101684>

Gigante G., Greggio P. and Cerri, A. (2023). Is All That Glitters That “Green”? An Empirical Investigation of the Magnitude of Greenwashing in Banking and Its Determinants. In *New Challenges for the Banking Industry: Searching for Balance Between Corporate Governance, Sustainability, and Innovation* (pp. 145-183). Cham: Springer Nature Switzerland.

Gillan, S. L., Koch, A., & Starks, L. T. (2021). Firms and social responsibility: A review of ESG and CSR research in corporate finance. *Journal of Corporate Finance*, **66**(1), 101889. <https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2021.101889>

Grégoire, D. A., & Cherchem, N. (2020). A structured literature review and suggestions for future effectuation research. *Small Business Economics*, **54**(2020), 621-639. <https://doi.org/10.1007/s11187-019-00158-5>

Guisande D. P., Harjoto M. A., Hoepner A. G. and O'Sullivan C. (2023). Ethics and Banking: Do Banks Divest Their Kind? *Journal of Business Ethics*, **11**(1), 1-33. <https://doi.org/10.1007/s10551-023-05476-z>

Gurol, B., & Lagasio, V. (2022). Women board members' impact on ESG disclosure with environment and social dimensions: evidence from the European banking sector. *Social Responsibility Journal*, **19**(1), 211-228. <https://doi.org/10.1108/SRJ-08-2020-0308>

Helmold, M. (2023). Environmental, Social, and (Corporate) Governance (ESG) as Part of Quality Management. In *Virtual and Innovative Quality Management Across the Value Chain: Industry Insights, Case Studies and Best Practices* (pp. 175-185). Cham: Springer International Publishing.

Houston, J. F., & Shan, H. (2022). Corporate ESG profiles and banking relationships. *The Review of Financial Studies*, **35**(7), 3373-3417. <https://doi.org/10.1093/rfs/hhab125>

Huang, D. Z. (2021). Environmental, social and governance (ESG) activity and firm performance: A review and consolidation. *Accounting & Finance*, **61**(1), 335-360. <https://doi.org/10.1111/acfi.12569>

Iazzolino, G., Bruni, M. E., Veltri, S., Morea, D., & Baldissarro, G. (2023). The impact of ESG factors on financial efficiency: An empirical analysis for the selection of sustainable firm portfolios. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, **2**(1), 1-11. <https://doi.org/10.1002/csr.2463>

Jebe, R. (2019). The convergence of financial and ESG materiality: Taking sustainability mainstream. *American Business Law Journal*, **56**(3), 645-702. <https://doi.org/10.1111/ablj.12148>

Ji L., Sun Y., Liu J. and Chiu Y. H. (2023). Environmental, social, and governance (ESG) and market efficiency of China's commercial banks under market competition. *Environmental Science and Pollution Research*, **30**(9), 24533-24552. <https://doi.org/10.1007/s11356-022-23742-x>

Kalfaoglou, F. (2021). ESG risks: a new source of risks for the banking sector. *Bank of Greece Economic Bulletin*, **5**(53), 1-30. <https://doi.org/10.52903/econbull20215305>

Khemir, S. (2019). Perception of ESG criteria by mainstream investors: evidence from Tunisia. *International Journal of Emerging Markets*, **14**(5), 752-768. <https://doi.org/10.1108/IJOEM-05-2017-0172>

Kumar, S. (2023). Funding issues and challenges of conventional, energy market in the ESG conscious world. *Academy of Marketing Studies Journal*, **27**(1), 1-10. <https://doi.org/10.1528-2678-27-1-300>

Landier, A., & Lovo, S. (2020). ESG investing: How to optimize impact? *HEC Paris Research Paper*, FIN-2020-1363, 1-60. <https://doi.org/10.350.8938>

Li, T. T., Wang, K., Sueyoshi, T., & Wang, D. D. (2021). ESG: Research progress and future prospects. *Sustainability*, **13**(21), 11663. <https://doi.org/10.3390/su132111663>

Massaro, M., Dumay, J., & Guthrie, J. (2016). On the shoulders of giants: Undertaking a structured literature review in accounting. *Accounting Auditing & Accountability Journal*, **29**(5), 767–801. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-01-2015-1939>

Mihaiu, D. M., Șerban, R. A., Opreana, A., Țichindelean, M., Brătian, V., & Barbu, L. (2021). The impact of mergers and acquisitions and sustainability on company performance in the pharmaceutical sector. *Sustainability*, **13**(12), 6525. <https://doi.org/10.3390/su13126525>

Miralles-Quirós, M. M., Miralles-Quirós, J. L., & Redondo Hernández, J. (2019). ESG performance and shareholder value creation in the banking industry: International differences. *Sustainability*, **11**(5), 1404. <https://doi.org/10.3390/su11051404>

Miralles-Quirós, M. M., Miralles-Quirós, J. L., & Redondo-Hernández, J. (2019). The impact of environmental, social, and governance performance on stock prices: Evidence from the banking

industry. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, **26**(6), 1446-1456. <https://doi.org/10.1002/csr.1759>

Miranda B., Delgado C. and Branco M. C. (2023). Board Characteristics, Social Trust and ESG Performance in the European Banking Sector. *Journal of Risk and Financial Management*, **16**(4), 244. <https://doi.org/10.3390/jrfm16040244>

Muka, T., Glisic, M., Milic, J., Verhoog, S., Bohlius, J., Bramer, W., & Franco, O. H. (2020). A 24-step guide on how to design, conduct, and successfully publish a systematic review and meta-analysis in medical research. *European Journal of Epidemiology*, **35**(1), 49-60. <https://doi.org/10.1007/s10654-019-00576-5>

Murè, P., Spallone, M., Mango, F., Marzioni, S., & Bittucci, L. (2021). ESG and reputation: The case of sanctioned Italian banks. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, **28**(1), 265-277. <https://doi.org/10.1002/csr.2047>

Naeem, M. A., Karim, S., Rabbani, M. R., Bashar, A., & Kumar, S. (2023). Current state and future directions of green and sustainable finance: A bibliometric analysis. *Qualitative Research in Financial Markets*, **15**(4), 608-629. <https://doi.org/10.1108/QRFM-10-2021-0174>

Paolone, F., Cucari, N., Wu, J., & Tiscini, R. (2022). How do ESG pillars impact firms' marketing performance? A configurational analysis in the pharmaceutical sector. *Journal of Business & Industrial Marketing*, **37**(8), 1594-1606. <https://doi.org/10.1108/JBIM-07-2020-0356>

Papaioannou, D., Sutton, A., & Booth, A. (2016). Systematic approaches to a successful literature review. *Systematic Approaches to a Successful Literature Review*, 1-336. <https://doi.org/10.50.18623>

Parker, C., & Sheedy-Reinhard, L. (2022). Are banks responsible for animal welfare and climate disruption? A critical review of Australian banks' due diligence policies for agribusiness lending. *Transnational Environmental Law*, **11**(3), 603-628. <https://doi.org/10.1017/S204710252200022X>

Patel, K. (2018). ESG investing moves to the mainstream. *Financial Analysts Journal*, **74**(3), 39-41. <https://doi.org/10.8353987>

Paul, J., & Criado, A. R. (2020). The art of writing literature review: What do we know and what do we need to know? *International Business Review*, **29**(4), 101717. <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2020.101717>

Ramírez-Orellana, A., Martínez-Victoria, M., García-Amate, A., & Rojo-Ramírez, A. A. (2023). Is the corporate financial strategy in the oil and gas sector affected by ESG dimensions? *Resources Policy*, **81**(2), 103303. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2023.103303>

Rastogi S. and Singh K. (2022). The impact of ESG on the bank valuation: evidence of moderation by ICT. *Journal of Global Responsibility*, **14**(2), 273-288. <https://doi.org/10.1108/JGR-07-2022-0075>

Rinaldi, L. (2022). Accounting and the COVID-19 pandemic two years on: Insights, gaps, and an agenda for future research. *Accounting Forum*, **47**(3), 1–32. <https://doi.org/10.1080/01559982.2022.2045418>

Secundo, G., Ndou, V., Del Vecchio, P., & De Pascale, G. (2020). Sustainable development, intellectual capital and technology policies: A structured literature review and future research agenda. *Technological Forecasting and Social Change*, **153**(3), 119917. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.119917>

Serafeim, G., Kramer, M., Porter, B.M.E., & October, M.K. (2019). *Where ESG fails*. Institutional Investor. Available at: https://sharedvalue.org.au/wp-content/uploads/2019/11/Where-ESG-Fails_-_Institutional-Investor.pdf

Seth, R., Gupta, S., & Gupta, H. (2021). ESG investing: A critical overview. *Hans Shodh Sudha*, **2**(2), 69-80. <https://doi.org/10.1036/2582-9777>

Shakil, M. H., Mahmood, N., Tasnia, M., & Munim, Z. H. (2019). Do environmental, social and governance performance affect the financial performance of banks? A cross-country study of emerging market banks. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, **30**(6), 1331-1344. <https://doi.org/10.1108/MEQ-08-2018-0155>

Shanaev S. and Ghimire B. (2022). When ESG meets AAA: The effect of ESG rating changes on stock returns. *Finance Research Letters*, **46**(A), 102302. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2021.102302>

Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, **104**(1), 333–339. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.07.039>

Sood, P., & Bhushan, P. (2020). A structured review and theme analysis of financial frauds in the banking industry. *Asian Journal of Business Ethics*, **9**(2), 305-321. <https://doi.org/10.1007/s13520-020-00111-w>

Takahashi, H., & Yamada, K. (2021). When the Japanese stock market meets COVID-19: Impact of ownership, China, and US exposure, and ESG channels. *International Review of Financial Analysis*, **74**(1), 101670. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2021.101670>

Thottoli, M. M. (2022). The starring role of crowdfunding in GCC: a structured literature review. *Asian Journal of Economics and Banking*, **6**(2), 155-177. <https://doi.org/10.1108/AJEB-02-2022-0022>

Vostrikova, E. O., & Meshkova, A. P. (2020). ESG criteria in investment: foreign and Russian experience. *Financial Journal*, **1**(4), 117-129. [10.31107/2075-1990-2020-4-117-129](https://doi.org/10.31107/2075-1990-2020-4-117-129)

Wang, S., Scells, H., Koopman, B., & Zuccon, G. (2023). Can ChatGPT write a good Boolean query for systematic review literature search? *Association for Computing Machinery*, **1**(3), 1-19. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2302.03495>

Xiao, Y., & Watson, M. (2019). Guidance on conducting a systematic literature review. *Journal of Planning Education and Research*, **39**(1), 93–112. <https://doi.org/10.1177/0739456X17723971>

Yoo, S., & Managi, S. (2022). Disclosure or action: Evaluating ESG behavior towards financial performance. *Finance Research Letters*, **44**(1), 102108. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2021.102108>

Yuen M. K., Ngo T., Le T. D. and Ho T. H. (2022). The environment, social and governance (ESG) activities and profitability under COVID-19: evidence from the global banking sector. *Journal of Economics and Development*, **24**(4), 345-364. <https://doi.org/10.1108/JED-08-2022-0136>